

CESTIUNEA DUNĂRII

DE

M. KOGĂLNICEANU.

*Dunăre mamă vitează,
De când lumea 'mă stă de pază.
Ea mă scaldă, mă 'ntăresce,
Ea mă 'nchîngă și mă crește !
Sufle, trecă vîntul rău,
Trecă peste capul meu !
Eu cu Dunărea sîntă una :
Batemă timpul și furtuna.*

Vasile Alexandri.

(Colecțiune de cîntece populare)

~~~~~  
Edițiune revădută  
~~~~~

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ACADEMIEI ROMÂNE, (LABORATORII ROMÂNI)

26 — Strada Academiei, — 26.

1882.

Nu atâta spre a responde la îndelungatele și violentele provocări ce mi s'au făcut și de la tribuna Senatului și de la cea a Camerei deputaților, cât spre a-mi împlini o datorie către țară, publicând această scriere privitoare la *cestiunea Dunării*.

Partea întâia cu care îmi încep lucrarea, cuprinde două memorii, ce fiind la Paris am scris asupra acestei cestiuni. Întâiul a fost adresat ministrului de externe al României; al doilea, ambasadorului unei mari puteri acreditat la Paris. Ambele acte trată *starea legală a cestiunii*, și le publică fără nici un comentariu.

Partea a doua a lucrării mele cuprinde istoricul neînțelegerii ce în calitate de ministru al României la Paris, am avut cu guvernul d-lui I. C. Bră-

tianu în privința modului de a apăra acestu mare interesu național, politic, comercial și economic ală României ce pōrtă numele de *libertatea Dunării*.

M. Kogălniceanu.

I.

MINISTRULUI AFACERILOR STRĂINE

MINISTRUL ROMÂNIEI DIN PARIS.

Paris, 10 Augustă, 1880.

Domnule Ministru,

Mă ocupamă a desvolta depeşele telegrafice ce amă avută onóre a vă adresa în urma notei domniei-văstre No. 10549 din 23 Iuniă 1880 atingătoare de pretenţiunea cabinetului din Viena de a face din Austro-Ungaria ună stată riverană în valea Dunării dintre Porţile-de-feră şi Galaţi, şi de a'şi asicura preşedinţa permanentă cu votă preponderantă în comisiunea statelor riverane, când amă priimită depeşa domniei-văstre No. 11623 din 21 Iuliă 1880.

Coprinsul acestei ultime depeşi, permiteţi'mi, d-le ministru, a v'o dice cu francheţă, m'a pusă într'o mare nedumerire. Numai bună-voinţa domniei-văstre de a 'mi trămite instrucţiuni ulterioare şi lămurite mă va putea scôte din ea.

Ėtă cauza acestei nedumeriri :

Domnia-văstră prin ântăia notă îmi diceţi, că co-

misarul nostru din comisiunea europeană a Dunării v'a trămisă două memorie asupra unei cestiuni de unu interesu realu pentru noi, (regulamentarea navigațiunii Dunării dintre Porțile-de-feru și Galați) și care, adăogiți domnia-văstră, aru fi de doritu să se pōtă resolve în sensul propusă de comisarul nostru.

Mai apoi domnia-văstră mă invitați că, inspirându-mă de idele coprinse în acele memorie, să caută, în convorbirile ce voiă avea, să sustină ideile din aceste memorie, saă se sugeră aceste idei, când ele nu se voră produce spontană. Mai adăogiți că, se înțelege, că aru fi de prisosă a provoca p' acele cari aș sci de mai înainte că nu aū se fie acceptate. Cu modul acesta, urmază nota domniei-văstre, amă putea sci, dacă la timpul oportunu, vomă avea perspectiva de a avea majoritatea în favōrea loră, în sēnul comisiunii. Și sfirșiți prin o bine-voitōre invitațiune ce 'mī faceți, de a vē comunica impresiunile m le și rezultatul practicū ce gradualu aș putea obține.

În urma cetirii notei domniei-văstre, m'amă pusă a studia cu deamănuntul memoriile colonelului Pencovici alăturate pe lângă acēstă notă.

Din cetirea acēsta amă vădutu, că cestiunea regulamentării Dunării dintre Porțile-de-feru și Galați este la ordinea zilei, și că Austro-Ungaria, socotind momentul oportunu, s'a hotărītu din noū a'și înainta pretențiunea de dominațiune asupra Dunării de josū, pretențiune pe care a formulat-o

mai întâi înaintea Europei în Congresul de la Paris, pretențiune care, de și tot-d'auna respinsă de puterile cele mari, cabinetul din Viena nu lipsește de a o pune pe tapet, ori de câte ori i se pare că ar avea șanse de reușită.

Mă voi ocupa puțin de întâiul memoriu al colonelului Pencovici, acel din $8/_{20}$ Iuniu, spre a ajunge mai de grabă la cel al doilea care tratează cestiunea ce ne ocupă.

În privința celui d'întâi voi fi foarte scurt.

Mi-ați făcut onóra de a 'mă cere și opiniunea mea în privința acestei mari cestiuni. Cu francheța din care am făcut legea vieții mele politice, și cu toate neajunsurile ce adesea această francheță 'mă-a cauzat, și *póte imi va causa încă*, vă voi spune, d-le ministru, că nu găsesc fericită ideea d-lui Pencovici, de a cere că, o dată ce România face parte din Comisiunea Europeană a Dunării, ca putere teritorială alături cu marele puteri subscriitoare tratatelor de Paris și Berlin, ea ca stat riveran să mai aibă încă un delegat alături cu delegații Serbiei și Bulgariei. Și așa fiind cred că această cerere n'are nici o probabilitate de a fi priimită de Europa; și, după mine, nici interesele noastre n'ar câștiga nimic dacă chiar ar fi priimită. Prin urmare, cererea acesta nici n'am formulat-o, nici n'am sprijinit-o, usând de libertatea ce 'm-ați dat de a nu provoca idei, cari aș sci de mai înainte că nu aș se fie priimate.

Vină la ală duoilea memoriū, acelū din $11/_{23}$ Iuniū care tratēză în fundū cestiunea ce ne preocupă.

Eū n'amū de cât a adresa colonelului Pencovici felicitările mele cele mai vii pentru chipul lucidū, francū, logicū și eminate patriotiċū cu care privesce și constată pretențiile de hegemoniă ale Austriei asupra Dunării nōstre.

Nu voiū intra a vē desvolta tōte amănuntele acestui memoriū importantū. Domnia-vōstră 'lū-ați cititū, 'lū-ați aprobatū și 'mī-ați recomandatū de a i sustine conclusiunile.

Din acestū memoriū reese că :

I. După art. 55 din tractatul de Berlin, Comisiunea Europeană a Dunării, asistată de delegații Statelor riverane, este în dreptū și în datoriă de a elabora regulamentele de navigațiune, de poliția fluvială și de supraveghiare a Dunării de la Porțile-deferū pînă la Galați, și că aceste regulamente vorū fi puse în armoniă cu regulamentele, cari suntū saū vorū fi făcute pentru percursul de la Galați pînă la gurele Dunării.

II. Că Comisiunea Europeană, la Decembre trecutū, a decisū în unanimitate, că unū comitetū alesū din sēnul sētū sē pregătēscă unū ant proiectū, care sē se comunice în ântēiele zile ale lui Martie tutulorū guvernelorū precum și Statelor riverane, spre a fi esaminatū de fie-care țēră.

III. Că după propunerea delegatului francesū s'a desemnatū sarcina dată acestui comitetū, aceea a-

decă de a face lucrarea sa conformă tractatului de la Paris, care consfințește libertatea navigațiunii pe Dunăre.

VI. Că înainte de a se alege acestă comitetă, delegatul Marei-Britanii a propusă, că acestă comitetă să fie compusă numai din delegații Statelor neriverane ale acestei părți a fluviului (Porțile-de-feră—Galați). Pe acestă temeiă s'aă și alesă ca membrii ai comitetului delegații Austro-Ungariei, Germaniei și Italiei.

Aici este de notată că baronul de Haan, delegatul Austro-Ungariei, a votată această propunere, și dără a recunoscută că Austro-Ungaria nu era stată riverană pe întinderea Dunării de la Porțile-de-feră pînă la Galați; și așa, ca delegat ală unui stată neriverană, a și intrată și lucrată în comitetul însărcinată cu pregătirea unui anteproiectă privitoră la navigațiunea acestei părți a Dunării.

Și tot aici este de întreată, cum trebuie a se cualifica purtarea unui delegată, care acceptă a intra într'ună comitetă ca represintante ală unui stată neriverană, și care, o-dată intrată în lucrare, transformă acestă stată în putere riverană, ba încă reclamă pentru dănsul președința permanentă și votă preponderantă.

V. Că acestă anteproiectă, fiindă supusă Comisiunii Europene în ședința din 4 Iuniă 1880, delegații Franciei, Angliei, Romăniei, Rusiei și Turciei, s'aă refusată de ală priimi ca basă a viitorii lucrări,

pentru motivul că proiectul nu coprindea un articol special care să consfințească libertatea Dunării, și ală duoilea din cauza pretențiunii Austro-Ungariei de a face parte împreună cu statele riverane din Comisiunea de supraveghiere, având tot-o-dată președința și votu proponderantă, pe când ea nu face parte din statele riverane de la Galați pînă la Porțile-de feră.

VI. Că în aceeași ședință din 4 Iuniu, delegații Franciei, Mari-Britaniei, României, Turciei și Rusiei, au declarat că anteproiectul nu este conformă nici cu tractatul de la Berlin, nici cu cele indicate în protocolul comisiunii 349, și că dără această lucrare favorisă pe Austro-Ungaria în detrimentul libertății Dunării. Éra în ședința din 7 Iuniu acestă ante-proiectă s'a respinsă prin adoptarea în unanimitate a propunerii delegatului rusă, ca să se invite delegații statelor riverane a veni în sesiunea viitoare a Comisiunii Europene, spre a lucra împreună la regulamentele de cari vorbesce articolul 55 din tractatul de la Berlin.

După ce memoriul espune cele de mai sus, comisarul nostru conchide că :

a) Austro-Ungaria este în contra libertății complete a navigațiunii pe Dunăre.

b) Că în același timpă, Austro Ungaria voiesce a face parte și a avea președința permanentă și votu proponderantă în comisiunea, ce va fi însărcinată cu privegherea și poliția navigațiunii între Galați și

Porțile-de-feră, și că împotrivirea la libertatea Dunării, cât și tutela sub care voiesce a ne pune Austro-Ungaria, sunt în contra intereselor noastre atât economice cât și politice. «Suntem stat suveran, —dise cu o voce patriotică comisarul nostru, — și nu trebuie perdut din vedere, că una din cauzele pentru cari statele occidentale iaă interes la esistența noastră politică, este aceea că suntem și trebuie să rămănem stăpâni pe această mare arteră, care servă de drum lumii asiatice spre a intra în Europa, de la gurile ei pînă la Porțile-de-feră.»

Și apoi colonelul Pencovică conchide că este neapărat : 1) a se aplica și înscrie în regulamentul de navigație ce este a se face pentru Dunărea de la Galați pînă la Porțile-de-feră: libertatea completă a navigației, acesta fiind conform intereselor noastre, conform tractatelor de la Viena și Paris, conform principiilor de progres de cari am dat dovadă, închiăiând convenția Prutului, cea mai liberală astăzi în Europa; 2) și că comisiunea de supraveghere a regulamentului ce este a se face nu pôte să fie compusă de cât din statele riverane ale părții ce se regulamentăză, adică România, Serbia și Bulgaria, fiind-că râul face parte integrantă de teritoriul pe care îl udă, și dără numai aceste state aă dreptul a reglementa și a priveghia.

«Aceste două condițiuni, — sfirșese a dice co-

Ionelul Pencovică, — sunt de un interes vital pentru noi, și avem convicțiunea că Europa le va aproba, având pentru dânsle mai același interes.»

Aceste două condițiuni le sprijiniți și domnia-văstră, domnule ministru, prin nota domniei-văstre No. 10549, când diceți că ar fi de dorit ca cestiunea Dunării să se poată resolve în sensul propus de comisarul român, când îmi recomandați ca, «inspirându-mă de ideile coprinse în memoriu, să caut să susțin aceste idei, sau chiar să le sugerez, când ele nu se vor produce spontaneu.»

Acăsta am și făcut : aces'e idei de libertatea navigațiunii Dunării, de respingerea tutelei Austriei de-asupra Dunării române, de interesul ce avem ca numai Europa întreagă, și nici de cum o putere exclusivă, să se poată amesteca în regulamentul marelui nostru fluviu, aceste idei le-am apărât după putință.

Prindepeșele mele telegrafice v'am dat sêmă de demarșele ce am făcut, de convorbirile ce am avut cu ministrul afacerilor străine, cu unii din ambasadorii ai puterilor celor mari

Permiteți 'mi a resuma în scris aceste depeși telegrafice :

a) Austria de mai mult timp lucră pe lângă cabinetele europene, spre a face a se adopta pretențiunea sa de a avea în valea Dunării, din jos de Porțile-de-feră, o pozițiune excepțională și prepon-

derantă, sub cuvânt că în acea parte ea are interese vitale comerciale, și în deosebi societatea sa de navigațiune, și că n'arū putea să le lase în dispozițiunea exclusivă a unor state mici, cari încă nu sunt în stare a înțelege și favorisa marele interese de comerciū și de navigațiune.

b) Austria tinde a dobîndi această adheșiune de pe acum, pentru ca la toamnă, când se va întruni Comisiunea europeană, să nu mai fie alt-ceva de făcut de cât de a se îndeplini formalitatea înscrierii în protocolū a unei hotărîri deja dată de Europa.

c) Cabinetul din Viena se încercă a atrage în favoarea pretențiunilor seale pe Serbia, denunțându-ne pe noi Români că n'amū voi a admite pe delegatul ei în senul Comisiunii statelor riverane, ăra pe Bulgaria promițendu'i că reședința Comisiunii riverane și a inspectorului generalū cu numerosul său personalū va fi statornicită în Rusciuk, care ast-fel va ajunge a deveni unū orașū importantū și împoporatū.

d) Germania, care, ca regatū alū Prusiei în 1858, a fostū cea mai energică întru a respinge pretențiunile de supremațiā ale Austro-Ungariei asupra Dunării, pare a susține acum cererile cabinetului din Viena.

e) Nu este tot așa cu Anglia, Francia și Rusia. Aceste puteri eū credū că vorū combate cu energiā pretențiunile Austro-Ungariei. Turcia a fostū pînă

acum alătura cu aceste puteri. Ară fi de dorit ca domnul Dimitrie Brătianu să lucreze din timp la Constantinopole spre a ne conserve bunele dispozițiuni ale Turciei; fiind-că 'mă-e tēmă, că guvernul din Constantinopole să nu sacrifice Austriei puținele interese ce Turcia mai are pe Dunăre, pentru a'și atrage sprijinul Cabinetului din Viena în importanta cestiune pentru Imperiul Otoman, aceea a fruntarielor Turco-hellene.

Despre Italia nu amă nici o puțință spre a mă rosti de pe acum asupra atitudinii ce ea va păzi la toamnă în cestiunea Dunării.

Oră-cari ară fi dispozițiunile deosebitelor puteri Europeene, dreptul este ală nostru. Argumentul că România posedă $\frac{3}{4}$ din întinderea Dunării supusă regulamentării, va fi înaintea Europei ună cuvântă puternic în favorea noastră. Însă acestă cuvântă trebuie să'lu rostimă sus și tare, și pretutindenea totă așa de lămurită, atât la Petersburg cât și la Viena, atât la Paris cât și la Berlin și Londra.

În adevără, domnule Ministru, nu trebuie să vă ascundă; din contra credă că este datoria postului ce'lu ocupă de a arăta guvernului țerei mele *clară* și *explicită*, că aceea ce face grea pozițiunea reprezentanților României în străinătate, — și credă că unii din colegii mei v'au și spus-o înaintea mea, — este ideia eronată, însă în generală stabilită, că guvernul român are deja îngagemente luate, că de multe ori noi ne facemă că susținemă o cestiune,

când acea cestiune este de multă deja rezolvată și în simțu opusă rezoluțiunii ce afectămă a spijini. Ni se mai împută, negreșit pe nedreptu, că alt-fel vorbimă și lucrămă pe lângă unele puteri străine, și alt-fel pe lângă altele. De aceea ni se obiectă, ba chiar ni se reclamă imperiosu, că, *dacă voimă seriosă să fimă ascultați și ajutați, să fimă sinceri, se spunemă francă ce voimă, și înainte de a cere sprijinul altora, să ne sprijinimă noi mai întâiu întereșele și drepturile.*

Acésta amă lăcut-o, conformându-mă cu totul instrucțiunilor domniei-văstre, cari mă recomandă cea mai mare prudență, care nu compromite nici-o soluțiune și care lasă viitorului totă libertatea sa.

Prin una din ântêiele depeșe ale mele amă mai avută onôrea a vă arăta convicțiunea mea, că Austria, cu toate stăruințele sêle, nu va isbui în planurile sêle, și că o asemenea cestiune, după mine multă mai importantă pentru România și chiar pentru Europa de cât cestiunea Arab-Tabiei și însuși aceea a Besarabiei, nu s'arū putea otări prin simpla majoritate. Arū trebui unanimitatea puterilor subscriitoare tractatului din Berlin; și acéstă unanimitate nici-o-dată pretențiunile Austriei nu o vorū dobîndi-o.

În urma depeșelor mele cari vă aduceau la cunoștință cele mai sus arătate, amă priimită depeșa domniei-văstre telegrafică din 21 Iuliū sub No. 11623 care, v'o mai repetū, m'a pusū în cea

mai mare nedumerire. Acastă depeşă pînă la nouă şi positive instrucţiuni ale domniei-văstre, temându-mă de a nu greşi, m'a silită a conţeni orî-ce demarşă pe lângă guvernul franceş.

Permiteţi'mi acum, domnule Ministru, de a vă areta pentru ce mă cred în nedumerire.

Acastă ultimă depeşă mi se pare, că este cu totul în contradicere cu opiniunea susţinută de Comisarul român în sînul Comisiunii Europene, cu ideile espuse de dînsul în memoriile sale, cu aprobarea ce domnia-vastră daţi acestorî idei prin nota domniei-văstre primitivă, cu recomandaţiunea ce domnia-vastră îmi faceţi de a apăra aceste idei pe lîngă guvernul franceş.

Domnia-vastră, prin ultima depeşă, îmi diceţi textual că : « atrageţi atenţiunea mea asupra cestiunii cabotagiului care este cea mai importantă pentru noi, » şi apoi mă întrebaţi, « de nu mă tem că, decă va fi ca Comisiunea Europeană a Dunării să redige regulamentele de navigaţiune pînă la Porţile-de-feră, ea se nu păstreze acestî drept (cabotagiul) pentru toate naţiunile, spre paguba statelor riverane? »

Eă nu pot cred, domnule Ministru, că guvernul nostru a şi luat o otărîre conformă cu acastă întrebare ; căci dacă acăsta va fi, atuncea de mai înainte trebuie să scim că avem a fi singuri de acastă idee, bine înţelegîndu-se avînd alătura cu noi pre Austro-Ungaria. Ba ară fi şi mai mult :

ne-amû pune în revoltă chiarû în contra art. 55 alû tractatului din Berlin !

La ultima întrebare ce domnia-vóstră îmi faceîi, adecă dacă nu mă temû că, dacă Comisiunea Euro-pénă va avea misiunea de a elabora regulamentele de navigaţiune pînă la Porţile-de-ferû, ea sê nu păstreze cabotagiul pentru tóte naţiunile, îmi permitû a respunde că, orî sê mă temû, orî sê nu mă temû, acestû dreptû este datû Comisiunii Europeene. Testul art. 55 din tractatul de Berlin este pozitivû întru acêsta.

Êta 'lû :

«Regulamentele de navigaţiune, de poliţiă fluvială şi de supraveghîare de la Porţile-de-ferû pînă la Galaţi vorû fi elaborate de către Comisiunea europeană, asistată de delegaţiî statelorû riverane, şi se vorû pune în armoniă cu acele ce au fostû seû care vor fi edictate pentru percursul în jos de Galaţi.»

Aşa déră, Comisiunea europeană are dreptul şi datoria de a regulaenta navigaţiunea pe Dunăre de la Porţile-de-ferû pînă la Galaţi! Statele riverane au numai dreptul de a asista în acêstă lucrare pe Comisiunea europeană.

Din acêstă'si ultimă depeşă a domniei-vóstre arû resulta că domnia-vóstră cugetaîi a se păstra cabotagiul pe aceeaşi întindere a Dunării, numai pentru statele riverane, adăogând că cestiunea cabotagiului este cea mai importantă pentru noi.

Permiteţi'mî, domnule Ministru, a vê obiecta, că

dacă domnia-vastră deja sunteți otărită a reclama păstrarea cabotagiului numai pentru statele riverane, adică pentru Austria în detrimentul pavilionelor statelor neriverane, și în special ale Angliei, Franciei, Germaniei, Greciei, Italiei și Turciei, cari acestea au întemeiat prosperitatea Dunării de jos, și prin urmare a porturilor noastre, în asemenea casu noi nu mai suntem în conflict cu Austro-Ungaria, noi suntem în conflict cu Europa. Da, domnule Ministru, cu o asemenea teorieă noi devenim strinșii aliați ai Austro-Ungariei, care de la 1856 se încercă, de și pururea respinsă de Europa, de a păstra pentru dînsa totă mișcarea navigațiunii pe Dunărea de jos, după ce deja ea o are întregă și necontestată de la Passau pînă la Porțile-de-feră.

Deră atunci, o mai repetă, noi vom avea de adversari întreaga Europă, care nici o-dată n'a admis că, sub pretestu de cabotagiū, libertatea de navigațiune a Dunării, garantată tuturilor pavilionelor lumii, se fie restrinsă în favoarea Austro-Ungariei singure, sau aprăpe singură.

Acésta, d-le ministru, este marele conflictu, ce de la 1856 există între Europa și Austria, conflictu care mai multu de două-deci de ani se părea abandonatū uitării, și care astăzi iar revine pe tapetu.

Eū, o mai repetă, nu potū crede că guvernul țerei a și luatū o otărire în acésta cestiune; căci dacă domnia-vastră v'ați decisū a susține cabota-

giul numai pentru statele riverane, în asemenea casă altul ară fi fostă limbăgiul comisarului român în sênul Comisiunii europene, alte ară fi fostă voturile sêle, și alte ară fi fostă ideile sêle în memoriile ce 'mî-ați trâmîsă, ideî aprobate de domnia-vôstră, ideî cualificate de domnia-vôstră ca dorite de a se împlini, și recomandate de domnia-vôstră spre a fi susținute pe lingă cabinetele străine.

Credënd dără că nedumerirea provine numai din causă, că depeșă telegrafică n'a putut reproducé în întregul sêu chipul domniei-vôstre de privire, și usând cu recunoscînță de dreptul ce 'mî-ați dată de a vă spune și opiniunile mele, și folosindu-mă mai ales de recomandațiunea ce 'mî faceți de a nu considera din cestiunea Dunării numai o singură față, ci de a o cerceta în tôte fețele ei, îmi voiă permite a trata această cestiune în tătă a ei importanță, și sub tôte privirile sêle.

Cu chipul acesta, veți putea îndrepta vederile mele cele greșite și a 'mî da instrucțiuni clare și positive, cum trebuie să vorbescă și să lucreză aici.

Dără aici ceră tătă indulgența domniei-vôstre, dacă, spre elucidarea cestiunii, voiă fi cam lungă în desvoltarea faseloră, prin cari cestiunea Dunării a trecută în ultimii 25 de ani, adecă de la resbelul Crimeei și tractatul de la Paris ce 'lă-a urmată și pînă astăzi.

Domnia-vôstră, d-le ministru, știți mai bine de cât mine, că una din marele îputări europene,

ce încă înaintea resbelului din 1854 se adresa Rusiei, era că ea, prin tratatul de Adrianopole devenită stăpână gurilor Dunării, lucra spre a închide această mare arteră comerțului lumii, chiar prin stavile material.

De aceea, atât la conferința din Viena din 1856 cât și la congresul din Paris din același an, puterile aliate s'aau ocupat cu tot dinadinsul spre a face din Dunăre un fluviu european, spre a pune libertatea de navigațiune sub garanția Europei!

Așa prin art. 20 și 21 din tratatul de Paris s'aau luat din stăpânirea Rusiei gurile Dunării și s'aau dat vechiului lor posesor, Moldovei, împreună cu totă partea din jos a Besarabiei luată de Rusia în 1812, acesta, dice testual tratatul de la Paris, «spre a consfinți mai bine libertatea de navigațiune a Dunării.»

Din nenorocire, pe acel timp, Moldova avea în capul guvernului său pe N. Vogoridi, și un ministru de externe «ejusdem farinae.»

Guvernul vitregu al Moldovei nu a luat de îndată în stăpânire pământul cedat noă cu gurile Dunării;   r   c  nd Turcia a reclamat   a i se da ei Delta Dun  rii, ca put  nd-o mai bine p  stra   i ap  ra   n folosul Europei de c  t slaba Moldova, Ca  macamul din Ia  i   i cu postelnicul s  u a   plecat   capul!

Tot prin tratatul de la Paris (art. 15) se prescrie că :

«Actul Congresului din Viena stabilind principiile destinate a regula navigațiunea pe fluviile ce despartă saū percurgū mai multe state, puterile contractante stipulēză între dînsele ca pe viitorū aceste principie sē fie de o potrivă aplicate și Dunării și gurelorū ei; și declară că acēstă dispozițiune va face de acum înainte parte din Dreptul publicū europeanū, luând-o subț a lorū garanțiā.»

«Navigațiunea pe Dunăre nu va putea fi supusă la nici o pîdică saū dare ce n'arū fi inadinsū prevēdută în stipulațiunile din articuliū următorī. În consecință nu se va percepe nici o pțatā întemeiatā numai pe faptul navigațiuniū fluvialū precum nici unū dreptū de pe mărfurile aflate în bastimente. Regulamentele de polițiā și de carantinā ce se vorū înființa pentru siguranța statelorū separate saū percurse de acēstū fluviiū, vorū fi concepute așa cum se pōtā favorisa, precāt va fi cu puțință, circulațiunea bastimentelorū. În afară de aceste regulamente nu se va putea aduce nici unū obstaculū, orī care arū fi elū, liberei navigațiuni.»

Articolul 16 alū tratatului a statornicitū o comisiune europeană însărcinată de a arēta și a face a se esecuta lucrările necesare spre a se dagagīa gurele Dunării precum și părțile învecinate ale mării de potmolurile de nisipū și de alte stavile cari le

astupă, spre a pune această parte a fluviului în cele mai bune condițiuni de navigabilitate.

Art. 17 statornici că o comisiune compusă de statele riverane va elabora regulamentele de navigațiune și de poliție fluvială și va face să dispară piedicile de ori-ce natură ele ar fi, cari se opun încă la aplicarea pentru Dunăre a dispozițiilor tractatului de la Viena, și că tot această comisiune va ordona și va face a se executa lucrările necesare pe tot cursul fluviului, etc.

Este de notat că aceste principie și dispozițiuni în favoarea libertății Dunării pe tot cursul ei nu s'au putut adopta și înscrie în tractatul de Paris, de cât după lungi și energice împotriviri ale Austro-Ungariei, care în tot timpul Congresului a luptat spre a împiedica ca principiul de libertatea navigațiunii să fie aplicat Dunării în tot cursul ei.

La finitū plenipotențiarilor Austro-Ungariei au fost siliți a ceda, însă cu reserva «in petto» de a reveni cu pretențiunile lor la timpuri mai favorabile.

Acastă luptă mare între principiul de libertate a navigațiunii pentru toate paviliónele, și între pretențiunile de a păstra navigațiunea fluvială (adecă cabotagiul) numai pentru statele riverane, se găsește pe larg dezvoltată în protocoalele Congresului No. 5, 6, 8, 10 și 16.

Mă voi mărgini a resuma discuțiunea urmată în sênul Congresului în chipul cel mai restrâns ;

nu o potă însă cu totul trece sub tăcere, fiind-că este neapărată ca ea să fie cunoscută, căci așa se va vedea origina pretențiunilor Austro-Ungariei de a fi singură și absolută stăpână a navigațiunii Dunării în tot cursul statelor sale, adică de la Passau pînă la Porțile-de-feră și tot o-dată de a avea și o pozițiune de privilegii și de supremație în valea Dunării de la Porțile-de-feră pînă la Galați!

Începutul acestor pretențiuni îl găsim formulat înaintea Europei în protocolul Conferinței ținută la Viena la 1 Februariu 1856, cu scopul de a se statornici preliminariile păcii dintre Rusia și dintre Turcia și aliații săi.

Punctul al doilea din acest proiect de preliminarie dicea :

«Libertatea Dunării și a gurilor sale va fi asigurată cu eficacitate prin instituțiunile europene în cari vor fi de o potrivă represintate puterile contractante, afară de pozițiunile particulare ale riveranilor ce se vor reguła *pe principiile statornicite de actul Congresului din Viena în materie de navigațiune fluvială.*»

Vă rog, domnule ministru, să bine-voiți a vă opri un moment atențiunea asupra cuvintelor subliniate «în materie de navigațiune fluvială,» căci prin înscrierea acestei frase în testul preliminarilor, plenipotențiarul austriac a crezut a putea salvagarda privilegiul exclusiv de navigațiune fluvială pentru statele riverane, adică cabotagiul.

Congresul fiind curând întrunit la Paris, articolul II ală preliminarilor Conferinței de la Viena, a venit în discuțiune în ședința din 6 Martie 1856, (Protocolul No. 5).

În vederea necesității europene de a se statornici și asigura navigațiunea Dunării, contele Walewski a propus de a se înființa o comisiune europeană și care nu va putea fi desființată de cât prin o comună înțelegere. Acastă comisiune avea misiunea de a determina întinderea lucrărilor de esecutat și de a elabora bazele unui regulament de navigațiune și de poliție fluvială și maritimă ; tot acastă Comisiune avea misiunea de a face instrucțiunile destinate a servi de povață unei comisiuni esecutive.

În conformitate cu stipulațiunile tractatului de Viena, acastă comisiune (compusă din represintanții statelor riverane) avea a fi permanentă. În casă de neînțelegere privitoare la interpretarea regulamentelor statornicite, ea era datoră a refera pute-rilor contractante.

Îndată ce acastă redacțiune s'a citit de președintele Congresului și prim-plenipotențiar al Franciei, primul plenipotențiar al Austriei, contele de Buol-Schauenstein, a obiectat că :

«Regulamentul a căru esecutare urmăze a fi supraveghiată de către Comisiunea acesta, nu pôte fi privitor de cât la interesele navigațiunii pe Dunărea-de-jos ; că navigațiunea pe Dunărea de sus

n'a rădicatū nici unū conflictū între cei interesați, și că n'arū esista nici unū cuvântū de a da autorității Comisiunii o întindere pe care nimicū nu o arū justifica.»

Primul plenipotențiarū alū Franciei a răspunsū îndată :

«Gongresul este sesisatū de o cestiune generală ce interesază navigațiunea fluviului; ea a fostū pusă ast-fel în documentul ce servă de basă la negociare. Testul articulelor propuse nu dă locū vre unei ambiguități, și indică de ajuns natura atribuțiunilorū acestei Comisiuni.»

În fața acestei deosebiri de vederi, Congresul amână discuțiunea pînă la ședința din 12 Martie 1856 (Protocolul 8).

Aici ambele theorii aū venitū față 'n față. Cea d'ânteiū, adică a dreptului esclusivū de navigațiune fluvială, rezervatū numai statelorū riverane, a fostū sprijinită cu multă căldură de către contele Buol, dēră a fostū combătută cu nu mai puțină energiă de plenipotențiarii Angliei și Franciei.

Pentru elucidarea cestiunii care ne ocupă și astăzi, credū neapăratū, domnule ministru, a reproduce însuși testul discuțiunii, precum mi-lū dă protocolul Congresului.

«Comitele de Buol espune că principiile stabilite de Congresul din Viena și destinate a regula navigațiunea fluviilor ce trecū prin mai multe state, pune ca regulă principală că numai puterile

riverane voru fi chiămate a se concerta asupra regulamentelor de poliția fluvială și a le supraveghia esecutarea; că Comisiunea europeană despre care se face mențiune în redacțiunea inserată în protocolul 5 va coprinde, osebitu de delegații puterilor riverane ale Dunării, și delegați ai puterilor neriverane; că Comisiunea permanentă ce i se va substitui, va fi însărcinată cu esecutarea hotăririlor luate de dînsa; că, de aci, și pentru a remănea în spiritul ca și în terminiul actului Congresului din Viena, atât una cât și ceî-altă Comisiune voru trebui a'și mărgini lucrările la Dunărea-de-jos și la gurile ei.»

Contele Walewsky și lordul Clarendon, în numele Franciei și alu Angliei, n'au priimitu acestu chipu de vedere restrictiv alu libertății navigațiunii Dunării, ci au stăruițu a sprijini ca dispozițiunile regulamentulu, ce avea a se face, trebuia să privescă Dunărea întregă. Êta cuvintele contelui Walewsky :

«Bazele navigațiunii acceptate de tôte puterile contractante hotărêscu ca libertatea Dunării și ale guriloru ei, să fie chiezășuită cu eficacitate; a fostu dera înțelesu că se va îngriji pentru libera navigațiune a acestui fluviu.»

Contele Clarendon a fostu și mai explicitu adăogînd că : «de aru fi alt-fel, Austria, rămânînd singură în posesiunea Dunării de sus și participând și la navigațiunea părții de jos a flu-

viulul, ară câștiga avantaje particulare și esclusive pe cari Congresul n'ară putea să le primăscă.»

Cum vedem, de la 1856 pînă la 1880, pretențiunile cabinetului din Viena în locu de a scădea au sporit : astă-dî Austria pretinde a fi stăpână exclusivă a Dunării pînă la Porțile-de-feru; érá de la Porțile-de-feru pînă la Galați, consimte a admite și alte pavilione, de și în modu implicitu le mărginesce la pavilionele statelor riverane. Și apoi reclamă, prin președința sa, puterea executivă pe totă acéstă întindere.

Totuși, la cuvintele caracteristice ale lui lordu Clarendon, plenipotențiarul Austriei n'au cređutu că trebuia a sta înapoi, ci au urmatu a întem্পina : «că tóte silințele guvernului lor, precum și tendințele în materiă comercială, au dreptțintă de a stabili și propaga în totă întinderea imperiului principiile unei complete libertăți, și că libera navigațiune a Dunării face firesce și ea parte în limitele ameliorărilor ce se propun; déră că în acéstă privință se găsesce în fața unor îndatoriri anterióre de drepturi câștigate de cari este silitu să țină sémă; că intențiunile séle răspund decî dorinței exprimate prin preliminariele păcei, déră că totuși nu voru putea recunósce Comisiunilor ce suntu a se institui o autoritate ce nu le póte aparține pe Dunărea de sus.»

Cum vedeți, domnule Ministru, d'înaintea refusu-lui Congresului de a admite theoriele restrictive ale

plenipotențiarilor Austriei, aceștia au fost nevoiți a protesta și ei în favoarea principiilor liberei navigațiunii a Dunării, însă cu obiecțiunea, că decă voiesc a menține ore-cari restricțiuni la aplicarea acestui principiu, acesta provenea din cauza că se găsea în fața a ore-căroră îngagemente luate mai înainte, în fața a ore-căroră drepturi câștigate de cari trebuia să se țină seama. Prin aceste drepturi câștigate cred că se înțelegea privilegiul primei societăți c. r. de navigațiune pe Dunăre.

Primul plenipotențiar al Franței n'a priimit nici această încercare de întârziere a aplicării principiului de întreaga libertate a navigațiunii pe Dunăre, și dăra a întâmpinat dîcînd : « că în adevăr este locul a deosebi între două resoluțiuni de o potrivă admise în principiu, avînd însă și una și alta câte un obiect cu totul distinct ; că pe de o parte Congresul e dator a îngriji pentru libera navigațiune a Dunării, în tot percursul ei, după bazele stabilite de către Congresul din Viena, éra pe de altă parte a avisa la mijlocele de a face să dispară obstaculele ce împiedecă mișcarea comercială, în partea de jos a fluviului și a gurelor lui ; că numai această din urmă însărcinare va fi dată comisarilor ce se propun a înființa, dăra că nu este mai puțin esențial d'a se înțelege asupra desvoltării principiului general într'un mod cum se se pôtă complecta opera ce au avut în vedere puterile contractante stipulând, de precum este dîs în preliminarie, că

navigațiunea Dunării și a gurilor ei va fi asigurată cu eficacitate, rezervând riveranilor pozițiunile particulare ce se voru regula potrivit principiilor stabilite prin actul Congresului din Viena în materie de navigațiune fluvială.»

După aceste explicațiuni s'aŭ lăsatŭ plenipotențiarilor Austriei dreptul să presinte în ședințele viitoare amendamentele lorŭ la redactarea propusă de contele Walewsky și coprinsă în protocolul No. 5.

În ședința din 18 Martie (Protocolul No. 10), plenipotențiarul Austriei vedând că nu potŭ face a se admite pretențiunile lorŭ restrictive, aŭ fostŭ nevoiți a le retrage, și prin o declarațiune formală aŭ priimitŭ aplicațiunea principiilor stabilite de actul Congresului din Viena, pentru «tôtă întinderea Dunării.»

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Acéstă declarațiune este prea importantă spre a nu fi coprinsă aici în atâtă întregimea sa; écă-o :

«Comitele de Buol anunță că a primit instrucțiuni de la Curtea sa asupra punctului alŭ duoilea, privitorŭ la Dunăre; elŭ declară că Austria adheră la complecta aplicare a principiilor stabilite prin actul Congresului din Viena, atât pentru partea de sus cât și cea de jos a Dunării, cu simpla condițiune ca măsura acéstă să fie combinată cu îndatoririle anterioare luate «bona fide» de către statele riverane. În

consecință elă propune uă nua redacțiune care se aibă de obiectă a corespunde cu deplinătate principiului liberei navigațiunii prevădută în preliminarie, ținându-se sēmă de aceste îngagiamente pentru unū terminū determinatū.»

Congresul otărând ca se se anecseze la protocolul ședinței copia de pe acestă declarațiune importantă, discuțiunea ei a fostă amânată pentru o ședință viitoare.

Acestă ședință a fostă aceea din 27 Martiū. (Protocolul No. 16.)

În cursul acestei ședințe, contele Walewsky a datū cetire testului elaboratū privitorū la Dunăre. Acestū testū, adoptatū în unanimitate de Congresū, s'a și înscrisū în însuși tractatul de Paris. Prin acestă redacțiune s'a priimitū principiul libertății navigațiunii Dunării pe totă întinderea sa, și s'a statornicitū principiul că în numele Europei Comisiunea riverană : «va face se dispară piedecile, fie ele de orī-ce natură, cari se mai opunū încă aplicării la Dunăre a dispozițiunilor tractatului din Viena, și va ordona și va face a se esecuta lucrările trebuitore *pe tot percursul fluviului.*»

Precum vedeți, domnule Ministru, pretențiunile Austriei de a păstra pentru statele riverane saū, mai bine dīcēnd, pentru sine navigațiunea fluvială a Dunării, a fostū respinsă de întregul Congresū, ba mai multū, însuși plenipotențiarī Austriei, după or-

dinele guvernului lor, au trebuit a le retrage; și din desbaterile acestui Congres, neuitată pentru România, a eșit principiul libertății navigațiunii Dunării pe *totă întinderea fluviului* ca un interes european, ca făcând parte din dreptul public european și pus sub garanția colectivă a Europei.

Însă (și acesta face onoare bărbaților de stat ai Austriei), cabinetul din Viena prin această retrager n'a renunțat în mod general și pentru totu-d'una la vechia sa politică de a ajunge la marea Neagră prin dominațiunea economică, fie pe uscat fie pe apă. «Der Drang nach Osten» este și astăzi articolul cel dânteiu al catechismului politic și economic al Austriei.

La Congresul din Paris, plenipotențiarul Austriei da înapoî numai ca la o ocaziune bună se potă pași mai sicur înainte.

Acastă ocaziune Cabinetul din Viena a crezut a o găsi în grabnica întrunire a Comisiunii riverane prevădută de tratatul de Paris.

În adevăr, încă nu se redigăse organizarea principatelor; în capul lor nu era statornică autoritatea domnească, precum acesta se otărise de Congres, și Comisiunea riverană era deja convocată în Viena.

Principatele noastre fiind și ele invitate de a-și trâmite delegații, fură numiți domnul Nicu Roșeti (încă în viață) delegat al Călmăcimei din Bucu

resci, și repausatul Ludovic Steege delegat al Călmăcămiei din Iași(1).

În tot timpul duratei acestei Comisiunii, comisarul Austriei lucra de a câștiga la opiniile lor pe delegații Români. Măgulind aspirațiile principatelor de la Dunărea de jos de a avea și ele pe apele lor corăbii cu pavilionul național, arătându-le miragiul unei navigațiuni privilegiate care ar favoriza dezvoltarea comerțului și ar face prosperitatea porturilor lor, ei isbutiră de a dobândi că Comisiunea riverană se rosti în unanimitate în favoarea cabotajului rezervat numai statelor țermurene!

Steege era un bărbat învățat, inițiat la toate problemele economice, partisan al ideilor adevărat liberali, și în politică și în cestiuni de interes material; însă el era pus sub ordinele cămacanului din Iași Vogoridi și al ministrului său de externe, care nu îl ordona de cât ceea ce ordona acestora din urmă consulul austriac. El avu slăbiciunea de a pune semnătura sa sub actul de navigațiune închiăiat la Viena, și care, sub pretestul de a asigura pavilionelor românești o pozițiune privilegiată, nu făcea alt-ceva de cât de a da totă mișcarea de pe Dunărea română pavilionu-

(1) Înaintea Domnului L. Steege, fusese numit D. Panaite Donici. Acesta, nemulțumit cu instrucțiunile nepatriotice ale Călmăcămiei din Iași, și combătând cu energiă pretențiunile cabinetului din Viena, fu în curând rechemat și înlocuit. K.

lui austro-ungar, și în fața Europei era negațiunea flagrantă a principiilor de libertate proclamate pentru întreaga Dunăre de către Congresul de Paris, principie la cari, cum ați vădută, domnule Ministru, însuși plenipotențiarul Austriei finiră de a adhera în ședința din 18 Martiu 1856 !

Europa întregă protestă în contra actului de navigațiune închiăat de statele riverane, care cu cuvântul de mare și micu cabotagiū închidea Dunărea tuturilor pavilionelor neriverane.

Acestu protestu fu d'ânteu separatu ; elu fu apoi și colectivū, și anume în senu Conferinței de la Paris întrunită spre a aterne bazele organizațiunii Principatelor române în urma întrunirilor Adunărilor mume din 1857.

În ședința din 9 Augustu 1858 (Protocolul Conferinței No. 14), plenipotențiarul Austriei și Turciei fură invitați de a depune înaintea Conferinței regulamentul navigațiunii alu Dunării prelucratu de Comisiunea riverană. Cererea se împlini, și Conferința își otări discuțiunea în una din ședințele viitoare.

Acestu regulamentu este prototypul anteprojectului presintatu Comisiunii europene în Decembre anul trecutū.

Seml fie permisu dera de a me întinde asupra discuțiunii ce urmă asupra-i în senu Conferinței.

Cunoscința acestei discuțiunii ne este neapărată, căci în ea vomu găsi argumente puternice spre a

combate pretențiunile de supremația ale Cabinetului din Viena asupra Dunării noastre; căci, o mai repetă, anteprojectul din Decembrie 1879 nu este de cât copia regulamentului elaborat la Viena de către desființata Comisiune riverană din 1858.

Discuțiunea a început în sênul conferinței în 16 August 1858 (Protocolul No. 18). Cel d'ântîi care a luat cuvîntul a fost plenipotențiarul Marelui Britani. Ecă propriile sêl cuvinte :

«Mai înainte de tôte, plenipotențiarul cată să observe că în articolul regulamentelor pentru libera navigațiune a fluviilor inserat în tractatul de Viena, tractat ce urmează a servi de basă regulamentelor privitoare la Dunăre, se află următoarea frază : «Navigațiunea va fi liberă cu desêvîrșire, și, sub raportul comerțului, nu va putea «fi interzisă nimeni». Aceste cuvinte însă nu se află în regulamentele pentru Dunăre elaborate la Viena. Mai mult încă, actul Congresului din Viena declară că regulamentele pentru navigațiunea pe Rhin vor fi hotărîte «într'un mod uniform pentru toți și tot atât de favorabile «precât va fi cu putință comerțului tuturilor naționaliilor».

«Cuvintele acestea sînt de asemenea omise în actul din 1857, conceput într'un spirit mai exclusiv și mai favorabil statelor riverane.»

Intrînd apoi în cercetarea amănuntă a tuturilor articulelor acestui regulament, contele Cowley

plenipotențiarul Marelui Britaniî reclamă mai înainte de a se admite ca râurile afluate ale Dunării să beneficieze de principiile de libertate garantate fluviului; apoi atacă art. 8 din lucrarea Comisiunii :

«Asupra art. 8, comitele Cowley declară că dispozițiunea acésta nu e în acord cu preliminariile păcei anecstate la primul protocol al Congresului de Paris care hotărăsca că «libertatea Dunării și a gurelor ei să fie garantată cu eficacitate prin instituțiunile europene în cari vor fi de o potrivă represintate puterile contractante». Aceeași dispozițiune, după dînsul, este opusă art. 15 și 16 din tractatul de Paris carele nu numai declară într'unu mod general că navigațiunea Dunării se va regula după principiile actului Congresului de Viena, dără care mai stipulează în deosebi că «afară de regulamentele acestea de poliția și de carantină, nu se va putea aduce nici un obstacul, orî care ar fi el, liberei navigațiunii a acestui fluviu». Este încă adăogat (art. 16) că sub toate raporturile, paviliónele tuturilor națiunilor vor fi tractate pe un picior de perfectă egalitate.

«Aceste două pasage nu se pot concilia cu intențiunea manifestată prin actul din 1857 de a o pri comerțul fluviului tuturilor paviliónelor, afară de ale statelor riverane.»

«Acest art 8 nu este asemenea în armoniă,—adaogă plenipotențiarul Marelui Britaniî,—și cu art. 5 din tractatul de Paris de la 1814 (basă a tractatului

din Viena de la 1815) care ȋice că navigaȋiunea fluviului europeană se va regula « n modul cel   mai egală  i mai favorabile comerciului tuturilor  naȋiunilor ,» nici cu principiile stabilite prin tratatul de Viena din 1815, precum  i cu actele necesate asupra navigaȋiunii fluvielor .

  n sf r it   i pare a fi în neacord  cu actul cel  mai recentă de asemenea natură, adecă cu tractatul asupra liberei navigaȋiunii a r ului P ,  nch iat între Austria cu cele trei state  nfiin ate în 1849, potrivită prevederilor  espuse de Congresul din Viena.

 Privilegiile esclusive acordate prin art. 9  ntreprind torilor  de navigaȋiune aparȋin nd uniei din   rile riverane, nu s'ar  putea pune în armoniă cu spiritul liberalit  ii ce  nsufletea pe Congresul de Viena  i de Paris.

 Articolele dela 11 p n  la 18, — ice d-l plenipotenȋiar  al  Angliei, — redig te în scopul de a îngriji de siguranța public , a  drept  scop  de a salvegarda monopolul creată prin art. 8. El  propune ca ele să fi  suprimate ca  i acest  din urmă articol . Aceea  observaȋiune se aplică  i ambelor  din urmă paragrafe ale articolului 35 cari să l g  cu art. 14, 16  i 17. Din ac st  omisiune nu p te resulta nici un  inconvenient , de óre ce înființarea de pilo i legiuită autoris ti în p r ile periculóse ale fluviului e prev d t  prin art. 33. Totuși ar  fi de dorită ca dreptu-

rile de pilotagiū sē fie supuse aprobării și revisuirii comisiunii permanente.

«Cât despre articulele privitoare la carantină, d-l plenipotențiarū alū Mărei Britaniei face a se observa că coprinsul sēu este fōrte vagū, și e datorū a se pronunța contra deținerii bastimentelorū «sub bănuiala de bōlă pestilențială în Turcia europeană.» D-sa crede că faptul existenței unei asemenea maldii în portul din care bastimentul a eșitū, menționându-se în patentă de sănătate, singurū pōte justifica punerea lui în carantină.

«Prin art. 36 puterile riverane își rezervă dreptul de a modifica regulamentele esistente saū de a înființa altele. D-l plenipotențiarū alū Mărei Britanii exprimă convicțiunea că asemenea schimbări nu potū a se efectua fără consimțimentul puterilor semnatare ale tractatului de Paris.

«In cele din urmă, d-l plenipotențiarū alū Mărei Britanii, crede că este de trebuință a adăoga la art. 45 ce stipulează că pentru tot ce nu se află regulatū prin actul de față de navigațiune, tractatele, convențiunile și arangementele esistente deja între statele riverane, remănū în vigoōre, cuvințele următoare: «numai întru cât nu se va găsi «ceva incompatibile cu principiile liberei navigațiunii stabilite prin tractatul de Viena.»

«D-l plenipotențiarū alū Mărei Britanii cere inserarea în protocolū a propunerilorū următoare:

«A se suprima art. 5, 8 și de la 9 pînă la 18 in-

clusivă; a se substitui articolului 1 redacțiunea ce urmează aci : « Navigațiunea pe Dunăre de la locul
 « de unde acestu fluviu devine navigabilă până la
 « Marea Năgră și de la Marea Năgră până la Țisul
 « locu, fie scoborând fie urcând fluviul, va fi cu de-
 « săvîrșire liberă atât pentru transportul mărfurilor
 « cât și pentru acela ală călătorilor, și nu va putea fi
 « interȚisă nimenui, bine înȚeles conformându-se re-
 « gulamentelor ce se voru hotări pentru poliȚia sa
 « într'unu modu unifoimă pentru toȚi și favoritoru pre-
 « cât va fi cu putinȚă comerȚuluȚ tutulorū naȚiunilorū.

« Sistemul ce se va înfiinȚa pentru navigațiunea
 « pe Dunăre, atât pentru perceperea drepturilorū cât
 « și pentru menȚinerea poliȚiei sële, va fi unul și ace-
 « lași pentru tot cursul fluviuluȚ și se va întinde
 « și asupra acelorū afluate cari în cursul lorū navi-
 « gabile despartu saū percurgū prin diferite state. »

« La art. 7 sē se suprimă cuvintele « și 6. »

« La art. 9 sē se suprimă cuvintele « aparȚinēnd
 unia din țērele riverane. »

« ArticoluluȚ 30 a se substitui redacțiunea urmă-
 tore : « Bastimentele ce plutescū pe Dunăre nu vorū
 « putea fi supuse la nici o carantină, afară numai
 « în casul esistenȚei unei maladiȚ pestilenȚialē în
 « portul de undē vinū, constatată prin patenta de
 « sănētare de care vorū fi însoȚiȚi. »

« La art. 35 a se suprimă ambele ultime paragrafe.

« La art. 45, a se adăoga cuvintele următoare :
 « Numai sē nu se afe nimicū care sē fie incompati-

«bile cu principiile liberei navigațiunii stabilite prin
«tractatul de Viena.»

Tot așa s'a exprimat și plenipotențiarul francesu aderând la modificările propuse de lordul Cowley, adogând că :

«Dispozițiunile conținute în lucrarea elaborată la Viena nu sunt de acord nici cu stipulațiunile tractatului de Paris din 1856, nici cu principiile actului din Viena de la 1815, nici cu enunțările tractatului de Paris din 1814,» și apoi sfârșesce că : «în ceea ce privește afluențele, este datoru a observa că guvernul său e cu atât mai întemălat d'a cere că libertatea navigațiunii să fie de o potrivă aplicată cursurilor de apă de natura acesta, că este de adus aminte că, cu ocasiunea unei concesiuni făcută de către guvernul Moldaviei unei companii franceze pentru exploatarea Siretului, și asupra reclamațiunii formale a Austriei în urma unei corespondințe schimbate între Puterea acesta și cu Pórta, guvernul francesu consimți la anularea privilegiului acestuia. D. comite Valewski se crede în dreptu, în numele guvernului său și conformu cu declarațiunile făcute de d-sa mai din nainte, d'a invoca precedentul acesta pentru a cere cu stăruință ca toți afluenții Dunării fără osebite să fie deschiși pentru navigațiunea tuturilor puterilor.»

Aici este de notat că plenipotențiarul Prusiei a adherit ca și plenipotențiarul Franciei la propunerile lordului Cowley.

Plenipotențiarul Rusiei a aderat și el la propunerile lordului Cowley. El făcu, afară de această «uă propunere tinzând ca piloții tutulor nați-unilor să fie admiși pe Dunăre, conformându-se «condițiunilor impuse piloților statelor riverane.»

Printr'un lung discurs pe care ar fi de prisos de a-l reproduce aici testual, baronul Hübner plenipotențiar al Austriei se încercă de a apăra lucrarea Comisiunii statelor riverane susținând că. numai pentru gurile Dunării tractatul de la Paris a creat o stare nouă de lucruri, și că plenipotențiarul Marii-Britanii n'are dreptate de a ataca actul de navigațiune, pentru că păstrează cabotagiul numai pentru statele riverane. «D-l plenipotențiar al Marii-Britanii,—dice în cursul discursului său baronul de Hübner,—obiectă articolului 8 al actului de navigațiune, pentru că el rezervă cabotagiul statelor riverane, dără actul Congresului de la Viena n'a acordat acest drept paviliónelor statelor neriverane.»

Combătut de toți plenipotențiarii puterilor întrunite în Conferință, afară de acel al Turciei, baronul de Hübner sfârși prin a cere amânarea discuțiunii, dicând că va transmite la Viena protocolul, «în care vor fi consemnate toate opiniunile omise, pentru ca guvernul său să le pótă lua în considerațiune și a face obiectul unei înțelegeri cu cele-lalte guverne riverane, spre a putea căuta mijlocele de a ține seamă de dorințele puterilor fără

«a aduce atingere dreptului de suveranitate al statelor riverane.»

Este de notat că în această şedinţă, plenipotenţiarul Austriei se mai încercă a prezenta o nouă cerere care şi acesta fu respinsă. Acesta era : că nu comisiunea europeană ci comisiunea riverană avea dreptul de a face lucrările pentru curăţirea gurilor Dunării !

Baronul Hübner a mai susţinut că actul de navigaţiune închiătat la Viena intra în drepturile de suveranitate ale statelor riverane de a-l pune imediat în lucrare. Şi această teoriă a fost respinsă de toţi plenipotenţiarii celorlalte puteri şi chiar de acela al Turciei.

Tot în acea şedinţă lordul Cowley a chemat luarea a-minte a Conferinţei asupra necesităţii de a se îmbunătăţi condiţiunile de navigaţiune la Porţile-de-feră ; la acesta, plenipotenţiarul Austriei a răspuns că guvernul său pune o constantă îngrijire pentru lucrările cari tind a îmbunătăţi navigaţiunea acestei părţi a Dunării.

În privinţa acestei îmbunătăţiri mă voi mărgini a observa că, cu toate asicurarile plenipotenţiarului Austriei de la Conferinţa de Paris, au trecut 22 de ani, şi Porţile-de-feră au rămas tot în starea cum le-a făcut natura. Şi povăţuindu-ne de experienţa dată de trecut, n'am fi în drept de a-ne întreba : oare Austro-Ungaria a dobândit prin tractatul de la Berlin dreptul de a face lucrările trebuitoare la

Porțile-de-feră spre a le sparge, sau în realitate tot-mai spre a nu le sparge alții, când mai ales scimă că în Ungaria există opiniunea că Porțile-de-feră suntă puternica cetate a regatului sântului Ștefan în contra năvălirilor ce 'lă-ară amenința despre Dunărea de jos ?

Faptul pozitivă ce s'a dobândit pentru Dunăre prin Conferința de la Paris din 1858 este recunoscerea din nouă a principiului libertății navigațiunii Dunării și a afluentelor sale deschise tuturilor pavilionelor lumii ! Actul de navigațiune închiăiată la Viena în 1857, respinsă de întreaga Europă, a cădută în părăsire în timpă de 22 ani, și chiar cabinetul din Viena nu mai credea pînă în Decembre trecută că mai putea s'îl împrăspete memoria.

Nu socotescă de prisosă a vĂ aminti, domnule ministru, că nici România, celă puțină o parte din ea, Moldova, n'a fostă rămasă indiferentă la actele lucrate la Viena cu participarea delegăților Români. Indată ce amă avută o tribună în Bucuresci și în Iași, cestiunea Dunării a venită în cercetarea Adunării electice din Moldova. Purtarea repausatului Steege a fostă aspru criticată, de și nu făcuse de cât a se conforma strictă instrucțiunilor ce 'i venea de la guvernă. A trebuită bunul s'ă renume și tot sprijinul amicilor s'ă cari 'i cunoșeau simțimintele patriotice și sfortările acestui bărbat de bine, spre a paralisa celă puțină în parte condescendențele vinovate ale Călmăcămiei pentru

cererile cabinetului din Viena, aceste toate au trebuit spre a sustrage pe delegatul moldovean de la un vot osânditor din partea reprezentațiunii naționale!

Ast-felul Dunărea rămase liberă pentru toate pavilionele; și numai acestei libertăți România datoresce dezvoltarea comerțului și agriculturii sale și crescândă prosperitate a porturilor sale.

Întru cât 'i-a stat prin puțință, România lucră spre a face a se statornici, și de drept și prin practică, această libertate nu numai pentru marele fluviu, dă și pentru afluențele sale.

Ast-fel amă închiălată cu Rusia și cu însăși Austria convențiunea Prutului, care deschide navigațiunea acestui râu tuturilor pavilionelor. Noi nu ne putem plânge de esercițiul acestei libertăți, căci îi datorim că Prutul, care mai înainte era un râu mai de tot neexploatat, astăzi transportă anual la porturile Dunării peste două-sute mii kile cereale și a îndoită buna stare a patru județe ale Moldovei.

În timpul Congresului din Berlin, Austria credea momentul oportunitate de a sustrage, măcar o parte a Dunării, de sub regimul de libertate proclamat de Congresul și de Conferința din Paris din 1856 și 1858.

Prin cele mai sus arătate, s'a stabilit în destul că Europa își păstrase dreptul de supraveghiere a menținerii libertății Dunării pentru tot

percursoa fluviului. Cabinetul de Viena voi a re-strânge esercițiul acestui dreptu numai pe întin-derea Dunării în de afară de otarele sale, adecă de la Porțile-de-feru în jos pînă la gurele fluviului!

Ast-fel plenipotențiarii Austro-Ungariei și isbu-tiră a aduce prin tractatul de la Berlin ore-carî modificări la dispozițiunile tractatului din Paris.

Dați-mî voie, domnule ministru, să vë însemneză aci aceste modificări. Tractatul de la Paris prevede douë Comisiuni : una europeană cu scopu determi-natû de a curăți gurele Dunării, și care, după în-deplinirea misiunii acestia, avea a fi disolvată prin o otărîre unanimă a subscriitorilor tractatului, și o altă comisiune riverană. Și acêsta avea aceeași misiune, însă mai întinsă, adecă de a curăți tôte pîdecele de pe fluviu, în tot cursul său, și acêsta spre a asicura tuturilor pavilionelor libertatea na-vigațiunii.

Acêstă comisiune riverană fiind mōrtă din în-suși ziua nacerii, și fiind-că tōtă Europa îi osîn-dise lucrările, nimeni nu se mai încercă de a o re-învia ; ba tractatul din Berlin o și desființă în modu oficialû, de vreme ce drepturile și lucrările ei, cel puțin pînă la Porțile-de-feru, fură incre-dințate tot Comisiunii europene, și acêsta după chiar propunerea plenipotențiarilor Austro-Unga-riei. Ei sperau a sustrăge ast-fel Dunărea supe-riōră de sub controlul Europei și de sub regimul de libertate de care se bucură Dunărea de jos.

Ecă ce ȋce articolul 55 din tractatul de la Berlin :

«Regulamentele de navigaȋune, de poliȋia fluvi-ală și de priveghlăre de la Porȋile-de-fer pînă la Galaȋi, voru fi elaborate de către Comisiunea europeană, asistată de delegaȋii statelor riverane și puse în armoniă cu acele ce au fostu saū voru fi edictate tru percursul în jos de Galaȋi.»

Permiteȋ'mi, domnule ministru, să vē punu sub ochi lucrările preliminare și discuȋiunile ce au urmatu în senu Congresulu, pînă cānd marele A-reopagă a venitū la adoptarea testulu articolulu 55 carele, prin precisiunea sa, ne pōte scāpa de tōte pretenȋiunile de dominaȋiune ale Austro-Ungariei asupra Dunării nōstre.

Protocōlele Congresulu suntu fōrte instructive pentru noi. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Tractatul de la San-Stefano, în privinȋa Dunării nōstre, nu avea de cāt unū singurū articolū (articolul 112) carele, după ce rostescce că fortăreȋele Dunării voru fi rase, și că în apele principatelorū nu voru putea pluti bastimente de resbelū, sfîrșescce a ȋce că : «drepturile, îndatoririle și prerogativele «Comisiunii internaȋionalī ale Dunării de jos, voru fi «menȋnute intacte.»

După ce în senu Congresulu, și anume în șe dinȋa din 2 Iuliū 1878 (Protocolulū 11), s'a fostu cititū articolul 12 alū tractatulu de la San-Stefano, baronul de Haymerlé, alū duoilea plenipotenȋiarū

altă Austriei și actualul ministru ală afacerilor străine, a presintatū înaltei Adunări proiectul ală unei nooi redacțiunii a articolului 12.

Écă acestū proiectū de redacțiune în tótă a sa îndindere :

1°. «Pentru a asicura printr'o nouă chiăzășuire libertatea de navigațiune pe Dunăre, tótă partea fluviului de la Porțile-de-ferū pînă la gurele din Marea-Négră este declarată neutră. Insulele situate în percursul acesta și la gurile ei (insulele Șerpilorū) precum și malurile riului, suntū coprinse în acéstă neutralitate.

«In consecință fortificările ce se află astădī în ființă vorū fi desființate, și nu se va mai învoi d'a rădica altele nooi. Tóte vasele de resbelū suntū escluse din sus-đisa parte a fluviului cu escepțiunea vaselorū ușore, destinate pentru poliția fluvială și pentru serviciul vămilor. Vasele staționare la gurele Dunării suntū menținute, déră nu vorū putea sui riul mai sus de Galați.

2°. «Comisiunea europeană a Dunării de jos, este menținută în funcțiunile séle pe cari le va esercita de la Galați pînă la Mare. Durata ei va trece peste anul 1883, pînă la închilăierea unei nooi înțelegeri; drepturile, îndatoririle și prerogativele séle vorū fi păstrate întregi; immunitățile de cari se bucură stabilimentele séle, lucrările și personalul său în virtutea tractatelorū esistente, suntū confirmate.

«In esercițiul funcțiunilorū séle, Comisiunea euro-

peană va fi independintă de autoritatea statului teritoriului căruia aparține delta Dunării; ea va avea semnalele și insignele sële proprii asupra bastimentelor și stabilimentelor, și va numi însăși pe funcționarii sęi. Obligațiunile sële financiare vorů face obiectul unui noů regulament, și statutul organizării sële va fi supusů unei revisuiri pentru a-lů pune în armoniă cu nuoile împrejurări.

«Osebit de statele ce ȳaů parte la Comisiunea europeană în virtutea tractatului de Paris, România va fi represintată printr'unů delegatů.

3°. «Regulamentele de navigațiune și de polițiă fluvială din josul Porților-de-ferů, vorů fi conforme cu cele ce aů fostů saů vorů fi introduse de către Comisiunea europeană pentru percursul din jos de Galați. *Unů comisarů delegatů de către Comisiunea europeană, va priveghia esecutarea acestorů regulamente.* În percursul între Porțile-de-fer și Galați, comerciul și navigațiunea nu vorů fi lovite de nici o tacsă specială care arů avea dreptů țintă de a favorisa comerciul și comunicațiunile pe uscatů, în prejudiciul celorlů de pe fluviů.

4°. «În modificarea articolului VI alů tractatului din Londra de la 13 Martiů 1878, esecutarea lucrărilor destinate a face sę dispară obstaculele ce opunů Porțile-de-ferů și cataractele navigațiunii, este confiată Austro-Ungariei. Statele riverane ale acestei părți a fluviului, vorů da tóte înlesnirile ce li se vorů putea cere în interesul lucrărilor.

«Dispozițiunile articolului VI ale tractatului precitată relative la dreptul de a percepe o tacsă provisoră destinată a acoperi cheltuelile lucrărilor în cestiuone, suntă menținute în beneficiul Austro-Ungariei.»

Cum vedeți, domnule Ministru, ântâia preocupare a plenipotențiarilor Austro-Ungariei a fostă de a sustrage Dunărea din susul Porțiloră-de-feră de sub tutela Europei; în altele, proiectul Austro-Ungariei este fôrte liberală.

Totă Dunărea de la Porțile de feră pînă la gurele ei, este declarată neutră împreună cu insulele și chiar cu insula Șerpiloră, precum și însăși țermurile fluviului.

Comisiunea europeană se admite a fi permanentă. Regulamentele de navigațiune și de polițiă fluvială pînă la Porțile-de-feră, aveaă să fie conforme cu acele elaborate de Comisiunea europeană pentru cursul în jos de Galați.

Și Austro-Ungaria singură propunea, ca ună comisară delegată de Comisiunea europeană, să privegheze la esecutarea acestoră regulamente.

Precum vedeți, domnule ministru, Austria singură ea statornicea că nu mai era trebuință nici de Comisiune mistă, nici de președință permanentă pentru dânsa, pentru a face a se păzi libertatea Dunării de la Porțile-de-feră pînă la Marea Négră. Regulamentele aveaă a se elabora de Comisiunea europeană, statele riverane aveaă a le esecuta, și

unui delegat al Comisiunii europene avea să privegheze la executarea lor.

Nimic mai simplu, mai drept, mai conform cu interesele europene și cu drepturile de suveranitate ale statelor riverane de pe această întindere, devenite prin același tratat state independente.

Austro-Ungaria nu reclamă nimica pentru sine, de cât învoirea ca ea, în mod exclusiv, să facă lucrările trebuitoare la Porțile-de-feră, negreșit spre a realiza promisiunea dată de baronul Hübner în senul conferinței de la Paris din 1858, adică de a deschide și Dunărea de sus navigațiunii lumii.

Cu toate acestea, orî cât de liberală se părea la întâia vedere, redacțiunea presintată de baronul Haymerle, lordul Salisbury, al doilea plenipotențiar al Marelui Britanie, aderând la principiile dezvoltate în această redacțiune, a făcut să se observe că textul constituia o legislațiune întrîgă care nu se putea accepta în amănuntele ei, la întâia citire. De aceea ceru ca să fie discutată de Congres în altă ședință.

Principiile Bismarck merse mai departe, dîcînd că : « numeroasele amănunte țintite de propunerea ce fu citită, sînt în de afară de sarcina Congresului. Plenipotențiarilor sînt adunați pentru a accepta, respinge sau înlocui articulele tratatului de San-Stefano ; dă o regulamentare atît de dezvoltată unui punct special îi pare a nu fi în atribuțiunile înaltei adunări. »

Contele Șuvalof considera ca și președintele Congresului că, această legislațiune, nu putea fi discutată de Congresul în amănuntele ei, dăru declară că se credea datoru de a semna de îndată, că nu înțelegea ideia principală din acea redacțiune, adică ce trebuie a se înțelege prin neutralisațiune, care 'i-aru fi întinderea, și în ce scopu este ea cerută?

Lordu Salisbury adaogă că : « Rusia fiind de acum înainte riverană Dunării, unu nouu elementu se află introdus în cestiunile ce atingu navigațiunea fluviulu. Dispozițiuni speciali suntu trebuitoare comerciulu, și Escelența sa dooresce ca Congresul să rețină cestiunea amânând cu tôte acestea discuțiunea. »

Principele Gorciacof aduce aminte că : « tractatul de Paris a confirmat actele tractatulu din Viena asupra libertății navigațiunii fluviale, și că după declarațiunile plenipotențiariloru Rusiei dintr'o ședință precedentă, retrocedarea Basarabiei nu aru putea esercita nici o influință asupra libertății fluviulu. Deci Alteța sa Serenisimă nu'și esplică necesitatea noilor dispozițiuni în această cestiune. »

Principele Bismarck repetă că Congresul nu avea a desvolta cestiunile amănunte asupra cărora puterile interesate suntu în dreptu de a se înțelege între ele, si dăru stărui a gândi că propunerea Austro-Ungariei trebuia a se trāmite saū la Comitetul de redacțiune, saū la plenipotențiarī Austro-Ungariei, spre a trage din ea principiele majore, singurele susceptibile de a fi votate de Congresu.

Acastă ultimă opiniune, sprijinită de d. d'Oubril alături de plenipotențiarul alături de Rusia, fu priimită de Congresul, și președintele, reluând citirea articolului 12, Congresul otărî ca Imperiul Rus să fie adăugit în enumerarea statelor riverane, și tot atunci recunoscă că România să fie în viitorul reprezentată în senul Comisiunii europene.

În ședința din 4 Iulie (Protocolul 12), chestiunea Dunării revenind în discuțiune, contele Schuvaloff a venit și el cu un contra-proiect în care principiile principale erau :

1. Libertatea navigațiunii Dunării sub garanția tuturilor puterilor.

2. Menținerea Comisiunii europene.

3. Actul public din 2 Noiembrie 1865, relativ la organizarea acestei Comisiuni, va fi revizuit spre a fi pus în armonie cu împrejurările actuale.

«Lucrarea aceasta, —dă contra-proiectul său,— va fi încredințată unei Comisiuni speciale în care se vor admite Comisarii ai tuturilor statelor riverane, și se va supune la cercetarea și sancțiunea definitivă a unei Conferințe de reprezentanți.»

Principele Bismarck voi a face a se observa că erau puține deosebiri între propunerea rusă și între cea Austro-Ungară. Totuși baronul Haymerle arătă diferențele ce existau între ambele teste, și sfârși dicând că : «modificațiunile la un tratat solemn îi pare Excelenței sale că nu pot fi hotărâte

de către uă Comisiune specială, și că trebuiesc a fi consfințite de către autoritatea Congresului.»

Aci mă simtă fericită, domnule Ministru, de a vedea pe plenipotențiarul Austro-Ungariei susținând principiul dreptă și salutară că: *«modificațiuni la ună tractată solemnă nu potă fi hotărâte de o comisiune specială, dără trebuie a fi consfințite prin autoritatea Congresului.»*

De aceea mă și măgulescă a crede că baronul de Haymerle, consecinte cu cele susținute de Escelența sa în sênul congresului de Berlin, «nu va consimți ca comisiunea specială de la Galați să facă modificațiuni la tractatul de la Berlin saă să introducă inovațiuni neprevădute de acelu tractată» de exemplu inovațiunea de a se da Austro-Ungariei dominațiunea exclusivă a Dunării între Porțile-de-feră și Galați.

Același protocolă (No. 12) ne arată că înalta adunare, după propunerea președintelui, a decisă ca ună plenipotențiară Austro-Ungară și ună plenipotențiară Rusă să se adune cu unul din colegilor să spre a găsi o înțelegere între ambele teste.

Pentru acésta aă fostă aleși baronul Haymerle, dl. d'Oubril și contele St. Valier.

În aceeași ședință găsimă o declarațiune importantă pe care nu trebuie s'o perdemă din vedere fiind-că ne va putea servi la timpă. La uă observațiune a lordului Salisbury despre sistemul ce Mai rea Britanie are pentru cestiunile navigațiunii-

Dunării de jos, principele Bismarck a răspunsă că :
 «opiniunea ce represintă Dunărea ca marea arteră
 a comerciului germană cu Orientul, se razimă pe
 o ficțiune, și vasele germane venind din susul
 Ratisbonei nu scoboră Dunărea pentru a esporta
 mărfurile germane în Orientă.»

După acésta, urmă citirea propunerii austriace ;
 și este de notat că nu în propunerea austriacă, ci
 în cea rusescă se prevedea o comisiune specială
 chîmătată de a revisa organisarea comisiunii euro-
 pene și de a regula cestiunile privitoare la Du-
 năre; că nu Austria ci tot Rusia a făcută obiecțiunî
 în contra propunerii austriace, care cerea ca să fie
 conformitate în regulamentele de navigațiune și de
 polițiă fluvială pe tot percursul Dunării în jos de
 Porțile-de-feră.

La obiecțiunea celui de ală duoilea plenipoten-
 țiară ală Rusiei (contele Schuvaloff), că acéstă pro-
 punere austriacă prejudeca situațiunea statelor rive-
 rane, însuși contele Andrassy socoti de cuviință de
 a lua cuvântul, și de a insista asupra *cualității prac-*
tice de a se statornici principiul unității regulemente-
loră de navigațiune.

La finitul acestei ședințe, plenipotențiarii Ru-
 siei, Austriei și Franciei, au presintat Congresului
 modificațiunile propuse de dînsii în unanimitate, și
 din cari cea d'ântăea era respingerea comisiunii
 specială și a reservei în favórea statelor riverane,
 pentru a regula cestiunile Dunării pînă

la Galați, — cerută acésta de plenipotențiarul rus, — și adoptarea principiului unității regulamentelor pentru totă întinderea Dunării de la Porțile-de-feră în jos, și îndrituirea comisiunii europene de a face ea regulamentele, — cerută acésta de plenipotențiarul Austro-Ungar

Testul, ast-fel elaborat de plenipotențiarul mai sus citați, a fost adoptat în unanimitate de Congres, și înscris, în totă a sa coprindere, în articolul 55 din tratatul de la Berlin.

Din testul acestui tratat și alău protocoalelor Congresului rezultă acum că starea legală a cesiunii Dunării este cea următoare :

I. Libertatea navigațiunii Dunării este plină și pusă sub garanția colectivă a Europei. Drepturile excepționale pentru staturi riverane (cabotagiul etc...) au fost respinse de întreg Congres.

II. Austro-Ungaria nu are nici o pozițiune excepțională seău privilegiată pe Dunăre între cele-lalte puteri subscriitoare tratatului, afară de dreptul ce i s'a dat de a sparge Porțile-de-feră, spre înlesnirea navigațiunii.

III. Comisiunea specială a statelor riverane nu mai există ; ea a fost chiar combătută de plenipotențiarul Austro-Ungariei, și Congresul s'a unit cu opiniunea lor.

IV. Regulamentele de navigațiune și de poliție fluvială, pentru totă întinderea Dunării de la Porțile-de-feră până la Galați, trebuie a fi puse în armonie

cu cele cari suntă saă voră fi făcute în privința Dunării de la Galați pînă la gurile ei.

Lucrarea loră este încredințată comisiunii europene asistată de delegații statelor riverane. Comisiunea europeană se recunoște permanentă.

V. Modificațiunii la această stare legală, consacrată printr'ună tractatū solemnă, nu se potă face prin comisiuni speciali, principii noii putendu-se consfinți numai prin autoritatea unui congresă.

O mai repetă, domnule Ministru, această este starea legală care regulăză navigațiunea Dunării. Măntinerea acesteii stări legală, apărarea ei din tôte puterile noastre, este salvarea noastră. În de afară de ea, nu potă fi de cât pericole mari pentru interesele noastre politice și economice, pentru suveranitatea noastră, pentru siguranța noastră, în mijlocul statelor puternice ce ne înconjoră.

Amă fostă lungă, domnule Ministru, spre a desvolta deosebitele fase prin cari a trecută cestiunea Dunării, și spre a statornici cu date și cu testuri certe *starea legală*, care este singura noastră putere în contra poftelor străine.

Dacă este cine-va care este pedepsitū de o asemenea lungă desvoltare, acesta suntă eu, carele amă trebuită să consacr umultă timpă, spre a aduna materialul, spre a studia cestiunea, spre a face redacțiunea, și ast-fel să potă pune cestiunea în stare subț ochii domniei-văstre.

Suntă însă resplătită de ostenelele mele prin con-

sciința că 'mă am făcut datoria, aretându-vă lupta constantă, energică, neîntreruptă în cursu de 25 ani a guvernului Austro-Ungar, pentru a'și întemeia dominațiunea pe Dunărea de jos, pentru a face din marea arteră, unu fluviu, decât nu germanu, — de vreme ce principele Bismarck a repudiatu această denumire, — dără cel puțin unu fluviu Austro-Ungar, ca ast-fel aquila imperială să'și potă înfige cîngile pe marile debușeuri ale comerciului și ale puterii în Orientu, *Salonic și Sulina* !

Eu sunt departe de a osîndi din punctul de vedere alu marilor concepțiuni politice acestu travaliu energicu alu ministrilor Austro-Ungariei. Eu admiru patriotismul lor, activitatea lor, tenacitatea lor, pentru a întinde dominațiunea imperiului, pentru a spori puterea și gloria frumoșei lor patrii ! Nu de astăzi ci de mulți ani, nu într'o simplă notă ci de la tribuna țerei mele, amu arătat profundă mea admirațiune pentru marele bărbatu de stat alu Austro-Ungariei, contele Andrassy, căruia Austriicii și Ungurii sunt datori a'î rădica încă în vieță statue pe piețele Vienei și Pestei, pentru marile folose ce prin tractatul de la Berlin a sciutu a dobîndi întinsei seale patrii !

Cu durere, dără cu admirațiune, îmi amintesc cuvintele, cari la mēsa verde a Congresului se adresaū plenipotențiarilor Ruși, ori de câte ori acestia se împotriveaū la vre-o cerere a plenipotențiarilor Austro-Ungari. «Dără vă dăm Basarabia !» Cu a-

ceste cuvinte comitele Andrassy a silitu pe Rusia a renuncia la multe din stipulațiunile tractatului de San-Stefano; cu aceste cuvinte elu a căpătat Imperiulu Habsburgiloru Bosnia și Herzegovina, elu a respinsu Serbia de la o pre mare apropiere de otarele acestoru doue provincii; elu a făcutu de s'a recunoscutu Austro-Ungariei dreptul de a dispune singura de Porțile-de-feru, nu spre a le sparge, ci spre a le păstra ca cetate formidabilă a Ungariei!

Daca ași fi Austriacu sau Unguru, ași lăuda pînă la ceru acéstă politică a contelui Andrassy, urmată astăzi de baronul Haymerle cu nu mai puțină activitate, inteligență și patriotismu austriacu.

Însă eu suntu Român, și credu că Românii suntu datorî a combate stăruințele Austro-Ungariei de a ne răpi Dunărea, cu aceeași ardore și vigore cu cari amu combătutu Rusia cându ne ceru Besarabia.

Domnia-vastră, domnule Ministru, carele, suntu sicuru, cugetați și simțiți ca și mine, îmi veți erta acéstă mică digresiune, făcută spre a constata : că lucrarea mea nu purcede dintr'unu spiritu sistematicu de ostilitate în contra Austro-Ungariei, fiind-că noi, națiune mică și pacinică, nu trebuie să avemu simțimēte rele în contra nici unei puteri străine, dără tot-o-dată trebuie în contra orî-cui a ne apăra drepturile și interesele.

Vinū acum, domnule Ministru, la cererile actuali ale Austro-Ungariei precum ele suntu formulate în

anteprojectul presintat  Comisiunei Dunărene  n Decembre anul trecut .

Acest  anteprojectă este, precum am  mai spus , însuși actul s u regulamentul de naviga iune redigiat  la Viena în 1857-1858 de comisiunea riveran  creată prin tractatul de Paris, cu singura deosebire că e o *nuo  edi iune, rev d t , corectată  i considerabilă sporită*.

Anteprojectul are acelea i vi iuri de formă  i de fond  ca  i actul comisiunei riverane din 1857 :

a) Ca  i acel  act , anteprojectul omite cu inten iune recun scerea libertății de naviga iune a Dunării, cel pu in pe partea care are preten iunea de a o reglementa.

b) Nu vorbesce în mod  explicită de dreptul exclusiv  al  statelor  riverane pentru esercitarea cabotagiului fluvială ; d r  îndată ce principiul libert  ei Dunării este omis , drepturite exclusive ale statelor  riverane rees  de la sine.

c) Prin autoritatea exclusiv  ce creează, prin reglementarea serviciului pilo ilor , prin mai multe alte restric iuni, naviga iunea Dunării rom ne se află pus  cu totul în condi iunile restrictive coprinse în actul din 1857, pe care Europa le-a respinsă prin Conferin a de la Paris,  i cari  i sunt  în opozi iune cu tractatul de la Berlin.

Însă partea cea mai îngrijitóre din ac st  lucrare, este instituirea unei comisiuni pe care anteprojectul o califică de *mist *, necutez nd a i da denu-

mirea de *riverană*, și în care Austro-Ungaria își face partea leului, asicurându-și președința și votu preponderant în casă de paritate de voturi, ceea ce prin însuși natura lucrurilor va fi totu d'a-una. Voi spune mai jos pentru ce.

Și mai înainte de toate, permiteți-mi, domnule ministru, de a combate crearea unei comisiuni riverane specială, d'ânteiu pentru că ea este contrariă tractatului de la Berlin, și alu doilea pentru că nu suntu elemente îndestulătoare spre a crea o asemenea comisiune.

Mă esplicu: Tractatul de la Paris înțelegea că navigațiunea Dunării în tot cursul ei să fie regulamentată prin o Comisiune compusă de toate statele riverane. Acestea erau numeroase: Württembergul, Bavaria, Austro-Ungaria, Turcia, Serbia, Moldova și Valachia. Tractatul de la Berlin înțelege a regula navigațiunea Dunării numai din jos de Porțile-de-feru pînă la Galați. Pe această întindere există numai trei state riverane: Serbia, Bulgaria și România. Ba încă, căutând bine, vom găsi că pe această întindere există numai două state adevăratu riverane: Bulgaria și România. Serbia este un adevăratu stat riveran pe Dunărea numai din susul Porților-de-feru. Acolo ea se află față în față cu Austro-Ungaria; acolo ea are interese majore de regulat cu dînsa se de apărat în contra ei! În josul Porților-de-feru, Serbia n'are de cât uă mică întindere de țermuri; pe această întin-

dere ea n'are de locu saŭ fôrte puține interese de sprijinitu. Serbia va fi dără indiferentă la tot ceea ce privesce Dunărea de jos, adecă de la Porțile-de-feru pînă la Galați, și prin urmare ea va putea face fôrte ușorŭ concesiuni Austriei în josul Dunării, spre a putea scăpa de a face concesiuni mai importante pentru dînsa, adecă mai în sus de Porțile-de-feru. (1)

Așa dără adevărate state de la Porțile-de-feru în jos suntu numai România și Bulgaria. Însă ce comisiune serioasă arŭ putea fi aceea care arŭ avea numai doui membri? Europa nici s'a gînditu «nici s'arŭ putea gîndi de a crea seŭ a recunósce o asemenea comisiune.

Și tocmai din acéstă imposibilitate, Austro-Ungaria voesce a trage unŭ argumentu, spre a cere ca și ea se fie priimită în sênul acestei Comisiuni, numită ast-fel *Comisiune mistă*. Și fiind-că, statŭ mare și indepedentŭ, Austro-Ungaria n'arŭ putea admite ca delegatul seŭ se aibă de președinte pe delegatul Bulgariei, care nu este încă statŭ independentŭ, așa ea reclamă pentru sine președința de dreptŭ cu votŭ preponderantŭ. Însă în asemenea casŭ, chiar decă arŭ fi ca România și Bulgaria se consimță a face parte din acéstă comisiune, acéstă n'arŭ avea pentru aceste douē țeri altŭ rezultatŭ de cât acelu

(1) Purtarea delegatului Serbiei în sênul Comisiunei din Galați a justificatŭ prevederile mele.

de a recunoște formală voința Austro-Ungariei și legile ei.

În adevăr, precum am arătat, Comisiunea fiind compusă din patru membri, delegatul Austro-Ungariei va avea pururea lângă sine pe delegatul Serbiei. Ast-fel chiar în cazul când delegatul Bulgariei ar fi alături cu delegatul României, totuși și pururea cererile Austriei vor fi precumpănitore; căci delegatul Austro-Ungariei fiind presidentu cu votu preponderant, prin însuși acesta opiniunea lui va fi legea făcută de comisiune.

Austro-Ungaria va deveni dără putere esecutivă, putere stăpână peste totă întinderea Dunării române, adică de la Porțile-de-feră pîna la Galați. În dispozițiunea ei arbitrară va fi de a comanda în porturile noastre, de a regula saă restrînge serviciul piloților, de a umple tot litoralul nostru cu inspectorî, sub-inspectorî și alți funcționari Austro-Ungari,—pe cari deja îi și prevede anteproiectul — de a crea pentru acestia centruri de reședință în România și în Bulgaria,—acesta asemenea o prevede ante-proiectul.

În fine, fără voia Austro-Ungariei, România nu va putea nici măcar face pe țermurile ei lucrările de utilitate publică cerute de interesele ei proprii. Noi, fără consimțimentul Austro-Ungariei, nu vom putea face chiar poduri spre înlesnirea comunicațiilor și a comerțului între ambele țermuri. Acesta o dice testual articolul 2 din ante proiectu. Tote cele-

l-alte articule din elă, suntă atâtea loviri făcute drepturilor noastre națională și economice.

Ce este dără de făcută ? Este de a combate anteprojectul din totă puțină noastră, precum deja 'lă-a combătută comisarul nostru, și cu dănsul majoritatea membrilor Comisiunii; este de a sprijini și de a dovedi, că acestă anteprojectă este reînviarea actului de la Viena din 1857-1858, pe care Europa întregă 'lă-a respinsă în Conferința de Paris; este de a arăta că elă este contrariă articolului 55 din tractatul de Berlin; este în fine pentru noi de a 'lă respinge ca călcătoră drepturilor noastre de stată independentă, stăpână liberă și întregă pe teritoriul nostru, pe țermurile noastre, pe apele noastre !

Însă, domnule ministru, pôte voiă fi întreată: decă acestă anteprojectă va fi respinsă, ce este de pus în locă, care este soluțiunea de sprijinită ? Căci, în fine, și acăstă mare întindere a fluviului trebuie a avea regulamentele sële și autoritățile sële, cari sële le esecute saă cari sële privegheze la esecutarea loră ! Ce este de făcută ? Este de a ne ține strânși și țari pe terenul legalității. Acestă terenă este art. 55 din tractatul de la Berlin, care este clară, precisă, îndestulătoră și nu dă locă la nici ună equivoc, ținând sēmă de tôte drepturile, de tôte interesele și ale celoră mari și ale celoră mici.

După testul acestui articol 55 :

1) Regulamentele de navigațiune, de poliția fluvială și de supraveghăre de la Porțile-de-feră pînă

la Galați, au a fi elaborate de Comisiunea europeană asistată de delegații statelor riverane. Aceste state s'au și precizat : suntu Serbia și Bulgaria, și delegații lor s'au și invitată a veni să ia parte la sesiunea de toamnă a Comisiunii.

2) Aceste regulamente au a fi puse în armoniă cu regulamentele ce s'au făcută se voră avea a se face pentru cursul de la Galați la Marea-Negră.

În această comisiune europeană suntu de dreptă represintate Austro-Ungaria și România. Hei bine, delegatul Austro-Ungariei va apăra interesele particulare ale țerei se. Asemenea și delegatul României în senul acestei Comisiuni, va putea sprijini ideea unu cabotagiă rezervată numai statelor riverane. Nu lă-ășl slătui însă de a înainta prea multă în această cerere, temându-mă să nu rămăe singur de ideea sa, ca condamnată, și de dreptă și de faptă, și acesta încă de la 1857!

Însă ni se va întâmpina pôte, cine va eser-cita, cine va supraveghea esecutarea credincioasă a acestor regulamente? Tot tractatul de Berlin ne va da respunsul. Regulamentul de supraveghiere ilă va face comisiunea Europeană; dreptul de supraveghiere este dără ală ei; érá e-secutarea acestor regulamente aparține, și trebuie să aparțină, exclusivă fie-căru stată riverană și pe întinderea țermurilor se.

Acesta este ună dreptă inherentă suveranitășii statelor libere și independente.

Însă totuși mi se va objecta; dar supraveghțarea care este dată comisiunii europene, prin cine, la fața locului, se va esercita; căci ar fi prea greț, și pôte chiar imposibil, ca întreaga Comisiune să îndeplinescă această sarcină ?

La acesta voi înțempina :

Cine va opri pe Comisiunea europeană ca, precum ea rînduesce din sênul ei deosebite comisiuni, tot așa să însărcineze în fie-care an, pe mai mulți comisari delegați, sau și numai unul din sênul ei, cu îndatorirea și cu dreptul de a priveghia ca toate statele riverane să esecute întocmai regulamentele, precum acestea vor fi edictate de Comisiunea europeană ?

Însăși plenipontențiarul Austro-Ungariei în sênul Congresului din Berlin a propus această soluțiune.

Prin ultima domniei-văstre depeșă telegrafică, domnia-vastră îmi observați, că n'ați găsit această soluțiune în protocolul No. 11 ce v'am indicat.

Acastă soluțiune există însă testual în acest protocol. Dați-mi voi să vă citez propriile cuvinte estrase din proiectul presintat de baronul Haymerle. Ecă-l :

3) Regulamentele de navigațiune și de poliția fluvială în josul Porților-de-fer, vor fi conforme cu acelea ce au fost sau vor fi introduse de către Comisiunea europeană în jos de Galați. *Ună comisar, delegat de către Comisiunea europeană, va priveghia la esecutarea acestor regulamente.*

Acastă redacțiune s'a priimită de tot Congresul, cu singura variantă că : în tratatul de la Berlin dreptul de priveghiare ce baronul Haymerlé cerea ca să se încredințeze unui comisară delegat, Congresul 'lă-a rezervat înțregel Comisiunii europene; căci în testul tratatului, după cuvintele de : «*regulamentele de navigațiune și de polițiă fluvială*,» aflate în redacțiunea plenipotențiarilor Austro-Ungari, Congresul a adăogită cuvintele : «*și de supraveghiare*.»

Așa dără, decă ne vomă ține strictă de testul tratatului, amă putea susține că : supraveghierea esecutării regulamentelor de navigațiune nu s'ară putea face de cât de Comisiunea europeană *întrégă*, érá nu de ună comisară delegat.

Am ajunsă, domnule Ministru la sfârșitul studiului meă, și mă voiă resuma, repetând cuvintele următóre ale patriotului nostru comisară : «*Împrotivirea la libertatea Dunării, cât și tutela sub care voesce a ne pune Austro-Ungaria, suntă n contra intereselor năstre atât economice cât și politice. Suntemă stată suverană, și nu trebuie perdută din vedere, că una din cauzele pentru cari statele occidentali iaă interesă la esistența năstră, este aceea că : suntemă și trebuie să rămănemă stăpână pe acastă mare arteră, care servă de drumă lumii asiatice, spre a intra în Europa de la gurile ei pînă la Porțile-de-feră !*»

După ce colonelul Pencovică combate cererea

Austro-Ungariei de a intra în comisiunea mistă, apoi cercetază interesele Austro-Ungariei de a face această cerere, și adaogă :

«Are Austro-Ungaria interesu de unu ordinu și mai mare : împiedicarea importului din Occidentu, spre a face unu monopolu din petrecerea industriei sêle în țêrile udate de Dunăre, împiedicarea pavilionului străinu spre a ne face sê transportămă produsele nôstre numai sub pavilionul seû, care va fi protegiatû.

«Dêră tocmai acestea suntu în contra intereselorû nôstre cele mai vitali! Noi, și Europa cu noi, avemû interesu, ca Dunărea sê fie de totu liberă, pentru ca vasele străine sê vie cu înlesnire sê ne aducă eftinû industria străină ce importămă, și apoi, făcênd concurență între dênsele, sê pôta strebate tot lungul fruntariei nôstre, și sê ne pôta lua cât se pôte mai puținû pentru transportul productelorû nôstre.»

Acesta este limbagiul care trebue sê 'lû ținemû, și pe care mi 'lû-ați recomandatû de a 'lû ține guvernului pe lingă care suntu acreditatû.

Pe luciul Dunării, a căriea întindere este a se reglamenta, suntemû statul cu țêrmurile cele mai întinse. Avemû dêră dreptul de a vorbi și de a fi ascultatû, cu mai multă tăriă și cu prioritate asupra tuturilorû celorû-l-alte state, fie riverane, fie neriverane ! Europa ne va asculta ! Însă trebue sê-î spunemû francû ce ne dôre și ce voimû !

Acésta ni se cere; și numai așa făcând, vom fi ascultați, și drepturile și interesele noastre vor fi salvate

Politica Europei occidentale, în privința țărilor orientale, este dreaptă, bine-voitoare și folositoare. Ea, nu de astăzi, proteje formarea și dezvoltarea statelor mici menite de a mosceni pe bătrânul stat Otoman carele se stinge. Acésta politică volesce, ca aceste state să trăiescă și să crească, pentru a ajunge a avea o viață și o putere proprie a lor, era nu de a fi sau a deveni un instrument, când alui unuia, când alui altuia din marile state limitrofe.

România mai ales, prin pozițiunea sa geografică, chemată de a opri ciocnirile între puternicii săi vecini, stăpână a gurilor Dunării și a celei mai mari părți a fluviului, cu anume misiune de a apăra acest mare fluviu, *ca un interes european*, are mai cu deosebire datoria și interesul propriei sale existențe, de a fi credincioasă acestei politici mântuitoare.

Pozițiunea noastră ne impune o conduită de ordine și de pace; *nu trebuie să fim agresivi în contra nimănui*. Și chiar când suntem nevoiți, precum este cazul de față, de a nu ne uni cu cererile vecinilor noștri, de a rezista la pretențiunile lor, acesta trebuie să o facem în mod de a dovedi, că noi resistăm pentru că pozițiunea noastră politică, pentru că interesele noastre naționale și economice, ne impun datoria de a nu ceda; era nu că resistăm și cedăm

pentru că ni s'a ȑisut din o altă parte sē cedăm sēu sē resistăm.

Când noi am resistat cererilor Rusiei de a ȑi ceda Besarabia, noi ne-am făcut datoria către patria noastră, către părinȑii noștri, către urmașii noștri. În zadar și pe nedrept am fost bănuȑi că rezistenȑa noastră ne era însuflată de o putere vecină. Sē dovedim că acēsta n'a fost, că acēsta nu pōte fi; sē dovedim că atunci când se atinge de apărarea drepturilor și intereselor noastre, noi ne facem datoria în contra orȑ-cui, fără osebite !

Sub pedeapsă de sinucidere, suntem datorȑi de a apăra libertatea Dunării ca unȑ interes European ; numai așa ea va rămânea Dunăre română.

Scriind asemenea cuvinte, nu am ascultat de cāt glasul, nu am avut în vedere de cāt actele generaȑiunii din care, și domnia-vōstră și eu facem parte, generaȑiunea care a făcut o Româniă !

Nu dēră, după o luptă de patru-deci de ani pentru a ne da o patriă unită și de sine stătătoare ; nu după ce, cu preȑiul sângelui generos a miȑ din fiȑ țerei vērșat pe câmpiele Bulgariei ; nu după ce, cu grele sacrificii bănescȑi, am devenit stăpânȑ pe căile noastre ferate, marea comunicaȑiune pe uscat, vom sacrifica ușorȑ Dunărea, marea comunicaȑiune pe apă, singură care ne pune în contact cu naȑiunile occidentale, singura care lēgă de existenȑa noastră naȑională unȑ interes European.

Primiȑi, etc.

Kogălniceanu.

II

MEMORIŨ DATŨ AMBASADORULUI. . . .

DE MINISTRUL ROMÂNIEI LA PARIS IN DECEMBRE 1880.

(Traducțiune din limba franceză.).

În luna decembrie 1879, comisiunea europeană a Dunării pe care tractatul din Berlin a însărcinat-o cu elaborarea regulamentelor de navigațiune, de poliție fluvială și de supraveghiere pentru partea fluviului cuprinsă între Pôrțile-de-feră și Galați, încredință unei sub-comisiuni grija de a pregăti unŭ anteproiectŭ privitorŭ la cestiune. Această comisiune avea a se compune din trei membri represintând *state neriverane*; și ca atare fură aleși delegații Germaniei, Austro-Ungariei și Italiei.

Dupre anteproiectul elaboratŭ de către această comisiune, aplicațiunea regulamentelor proiectate era atribuită unei comisiuni miste, a căriea Austro-Ungaria arŭ avea președînța perpetuă cu glasŭ preponderantŭ. Câte-va considerațiuni vorŭ areta fôrte clarŭ, că această dispozițiune a anteproiectului este contrariă spiritului ca și testului tractatului din Berlin, și că ea este tot atât de păgubitoare intereselor comerciali ale Europei, cât și acelora ale Principatelorŭ danubiene în particularŭ.

Pentru navigațiunea fluviilorŭ percurgând mai

multe state, Congresul de Viena pusese principiul pe cari tractatul de Paris le aplică Dunării; acestu ultimă actū statornici că fluviul va fi deschisū tuturor paviliónelorū, și că acéstă stipulațiune, care va face parte din dreptul publicū europeanū, va fi pusă sub garanția Puterilor subscriitoare. In acestū scopū, Congresul instituă o comisiune a statelor riverane, a căriea misiune principală era de a face să dispară obstaculele materialī, cari împiedecau acéstă mare arteră europeană, și de a-ī asigura perfecta navigabilitate pe *totū percursul său*. Spre a grăbi deservșirea acestei opere importante, Congresul de Paris creă, în modū escepționalū, o altă comisiune compusă din delegații marelor puteri, și însărcinată în specialū de a curăți gurile Dunării de paturile sële de nisipū și de a pune navigațiunea părții de jos a fluviului în cele mai putincioase bune condițiuni.

Ambele comisiuni se puseră imediatū la lucru, dără cu rezultate cu totul deosebite. Comisiunea europeană, făcu, la gurile Dunării, lucrări admirabilī cari deschiseră acestū fluviū la tóte paviliónele; ea merită prin acéstă simpatiile țerilor limitrofe, precum și recunoscința comerciului lumii întregi.

Comisiunea statelor riverane, întrunită la Viena sub președinția Austriei, nu făcu tot așa.

In locū de a urmări opera ce-ī fusese încredințată, ea îi substitui o altă lucrare cu totul contrariă; întemeindu-se pe pretinsul dreptū exclusivū alū riveranilor de a face cabotagiul, ea voi a împiedeca

daca nu și a exclude paviliónele puterilor maritime.

Lucrarea sa care era, cum a dispus lordul Clarendon, dominată prin cugetarea de a asigura Austriei posesiunea întregă a Dunării-de-sus, permițându-i tot-o-dată de a participa la navigațiunea de jos a fluviului, și *de a o face să dobîndescă ast-fel avantaje pîrtini'óre și esc'usive*, a fost respinsă de către conferința de la Paris din 1858, ca contrariă principiului fundamental al libertății Dunării. Prusia, în deosebi, combătu cu energiă această lucrare.

De atunci, adecă de două-deci de ani, Comisiunea riverană n'a mai funcționat. La Congresul de la Berlin, marele puteri preocupate despre necesitatea de a da lumii pacea, nu vîdura în cestiunea Dunării de cât o cestiune secundară de regulat.

Guvernul rus, în particular, tinînd a dovedi, că reînapoierea părții Besarabiei care-i fusese luată prin tratatul din Paris, în *vedere de a mai bine asigura libertatea Dunării*, nu ară aduce nici-o restricțiune acestei libertăți, puse, spre a dice așa, pîna în mîna plenipotențiarilor Austro-Ungariei. În adevărul acela carele formulă această redacțiune pe care Congresul o priimi, fără a face în ea vre-o modifi cațiune importantă, fu chiar baronul de Haymerlé, al doilea plenipotențiar al acestei Puteri, și astă-dî Ministrul său al afacerilor străine.

Testul însuși presintat de acest diplomat deveni art. 55 al tratatului; comisiunea europeană

dobîndia unu caracteru permanentu și priimla misiunea de a elabora regulamentele de navigațiune, de polițiă fluvială, și de supraveghiare pentru partea Dunării cuprinsă între Porțile de-feru și Galați.

Prin acestu articulu, Austro-Ungaria isbuti, cel puțin în modu tacitu, de a sustrage Dunărea-de sus de sub jurisdicțiunea statelor riverane, a căroră comisiune, ne mai avënd locu de a funcționa, se află suprimată de faptu.

Este de remarcatu, că nici în testul articolului 55, nici în protocoalele Congresului, nu se găsește nimica, care se arête că Austria aru fi fostu avënd intențiunea, la acea epocă, fie de a face a se menține comisiunea riverană, fie de a i se substitui o altă; prin urmare cugetarea de a atribui aceste puteri președința, cu glasu preponderantu a comisiunii miste de care este vorba astădi, n'a pututu asemenea a se produce în Congresu.

Mai multu încă; când plenipotențiaril ruși făcură propunerea de a se trămite la comisiunea europeană cestiunile de ordinu secundaru, privitoare la Dunăre, baronul de Haymerlé se opuse la acêsta, dicënd că introducerea de noue principil; sau modificarea a acelor principil deja admise, nu putea se fie de cât de competența Congresului.

Așa dără, suntemu în dreptu de a afirma, că tot ce astă-di cere Austro-Ungaria este în contradicere manifestă cu doctrinele ce acêstă putere a emisu în sênul Congresului.

Să adăogăm că stabilirea acestei comisii miste, cu constituirea particulară ce se pretinde a i se da, ară asigura Austriei pe Dunăre *acea pozițiune de stată privilegiată*, ce de ună cuartă de seculă, tôte pute-terile n'aă contenitū de a-l contesta.

Ș'apoi, care ară fi utilitatea acestei comisii ?

Articolul 55 ală tractatului de la Berlin prevede tot, regulăză tot, satisface la tôte, și elă este atât de precisă, că nu se pôte înțelege, că elă ară putea da locū nici la multe interpretațiuni, nici la oră ce regulamentațiune nouă.

Ce ăice acestă articolă ? Simplu acăsta : «regula-mentele de navigațiune, de polițiă fluvială și de su-praveghăre, de la Porțile-de-feră pînă la Galați, voră fi elaborate de către comisiunea europeană, asistată de delegați stăteloră riverane, și puse în armoniă cu regulamentele cari suntu săă cari se voră edicta pentru percursul în jos de Galați.»

Deci, comisiunea europeană nu are de căt a îndeplini curatū și simplu misiunea care i-s'a datū; ea nu are de căt a da regulamentele cari-l aparține de a face. Acăstă lucrare o-dată sėvărșită, stătele riverane voră avea a o aplica : acesta este dreptul loră ca stăte suverane; acăsta este datoria loră ca stăte riverane. Acăsta este consecința ce rezultă tot atât din principiile cari — de la tractatul de Viena — suntu intrate în dreptul publică europeană, căt și din artăculul 55 elă însuși ; nestipulând vre ună modă escepțională de aplicațiune pentru regulamen-

tele ce elă prevede, acestă articulă întăresce doctrina dreptulă comună. Și cu tôte acestea, tocmai pe pretinsa tăcere ce articulu 55 păzesce în această privință, Austro-Ungaria se întemelază spre a susține, că este utilitate și necesitate a crea comisiunea mistă pe care ea o cere. Este ușoră de a a-răta că această argumentațiune conduce la rătăcire.

La Congresul din Berlin, în ședința din 2 Iulie 1878 (protocolul 11) baronul Haymerlé propusese, ca supraveghărea execuțiunii regulamentelor ce erau de făcută să fie încredințată unui comisară delegată de către comisiunea europeană. Hei bine, această este tocmai mai singura din propunerile făcute de Austria în această materie, pe care Congresul a înlăturat-o. Acestă faptă ară ajunge spre a stabili, că intențiunea înaltei adunări a fostă de a atribui și de a păstra comisiunii europene întregă supraveghărea executării regulamentelor ce ea ară avea de elaborată. O altă împrejurare îndeplinesce demonstrațiunea : testul propunerii originale a Austriei nu punea d'întăi în atribuțiunile comisiunii europene de cât regulamente *de navigațiune și de polițiă fluvială*; Congresul a adăogată la acestă testă cuvintele : *și de supraveghăre*. Acestă rădică oră ce îndoială.

În resumată deci :

Congresul a înțelesă a nu încredința de cât în-suși Comisiunii europene supraveghărea ce ară putea necesita executarea regulamentelor sële.

Congresul n'a voitū ca esecutarea regulamente-
lorū acestora sē fie încredințată altora de cât însuși
statelorū riverane.

Congresul n'a voitū ca atribuțiunile și respon-
sabilitatea Comisiunii europene, sē fie scăđute prin
creațiunea unei noue Comisiuni.

Ce se pōte conchide din acēsta, de cât că : a-
cēstā supărăciōsă comisiune mistă, pentru care
Austro-Ungaria pledéză cu atâta căldură, în cât
nu se ocupă de a se înțelege cu însuși ea, este o
innovațiune pre cât neutilă pe atât și contrariă
tractatelorū, pre cât nejustificabilă pre atât și peric-
ulōsă ? Neutilă, pentru că nici o misiune nu i se
pōte da care deja sē nu fi fostū dată altora; —
contrariă tractatelorū, pentru că nimica în testurile
lorū nu 'i autorisă înființarea, și că tōte i se împo-
trivescū;—nejustificabilă, pentru că ea jicnesce drep-
turile de suveranitate ale staturilorū Dunării de
jos;—periculōsă, pentru că ea compromite resulta-
tele ale uniea din operele cele mai importante și cele
mai norocite ale diplomației europene.

Primind creațiunea acestei comisiuni miste sub
orī-ce formă ea s'arū presiinta, Europa arū con-
tribui directū a scădea acea libertate a Dunării, pre
care ea a voitū a o garanta, și pre care Austro-Un-
garia pururea a considerat-o ca contrariă interese-
lorū sēle politice și comerciali. Acēstā cugetare
reese clărū din a-nume întârziarea pusă de Austro-
Ungaria de a curăți Dunărea de stīncele cari, la

Porțile-de-feră îi împiedică cursul, de și de douăzeci-și-doi de ani ea a luat îndatorirea, de două ori reînnoită de atunci, de a le sparge.

România, care a satisfăcut la toate obligațiunile rezultând din tratatul de la Berlin, ori cât au fost de dureroase mai multe din clausele lui, este în dreptul de a reclama în contra a oricărei violațiuni a articolului 55. Singur, acest articol îi asigură un adevărat folos, lipind de Principatul un mare interes european; ea n'ar putea admite, ca acest articol să fie lăsat de o parte, fără a protesta din toate puterile; ea ține la acest articol; și plină de încredere în justiția Puterilor, ea îl cere riguroasă respectare.

Ș'apoi interesul particular al României este aicea în acord cu interesul general al Puterilor; articolul 55, care are de obiect de a determina condițiunile libertății Dunării, dă asemenea fie-cărui stat facilitatea de a regula pașnică, în sânul Comisiunii europene, toate cestiunile cari pot a fi rădicate relativ la navigațiunea fluviului. Austro-Ungaria, are, prin însuși acesta, posibilitatea de a obține toate satisfacțiunile pe cari ea ar crede că i se datoresc în mod legitim.

A menține acest articol, a-l face aplicațiunea sinceră și leală, este a asigura pacea pe Dunăre, pacea în Orient; a voi, din contra, a-l modifica într'un chip arbitrar, spre avantajul exclusiv al cutăriei sale cutăriea mare putere; se cu violațiune

nea drepturilor și intereselor statelor celor
mici, este a întreține agitațiunea, este a pregăti
supărătoare complicațiuni, este a tulbura pacea la
a căreia conservare Europa a făcut atâtea sa-
crificii.

III.

CONFLICTUL MEŢ

CU GUVERNUL DOMNULUI I. C. BRĂTIANU

(În espunerea conflictului meu cu guvernul Domnului I. C. Brătianu în privinţa modului său — după mine greşit — de a apăra libertatea navigaţiunii Dunării, şi de a respinge *fatala comisiune mistă*, eu sunt lipsit de armele cele mai puternice : *actele confidentiale relatând convorbirile şi opiniunile diplomaţiei străine*. Istoria singură poate le va destăinui ; căci nu voesc ca *indiscreţiunile mele* să mă facă victimă legitim prezentată de *guvernul liberală (!)*. spre garantarea *secretului profesională (!)* Sunt dără nevoit a mă ţine, în argumentarea mea, în mare parte numai de actele deja cunoscute, de acele deja revelate, şi mai cu deosebire de acele citite de însuşi D. V. Boerescu în şedinţa Senatului din 22 Mai 1880, şi în alte şedinţe ulterioare.)

Eram încă Ministru de interne în 1879, când prin vechile mele cunoscinţe în străinătate, aflai că cabinetul din Viena, nemulţumindu-se cu drepturile şi favorile ce, în cestiunea Dunării, dobândise prin tractatul de la Berlin, voia să obţină noi folose spre paguba statelor riverane din valea Dunării de jos.

Pe atunci urma o corespondinţă activă între guvernul din Viena şi între acelui din Pesta spre a ajunge la o împreună-înţelegere asupra nuodelor

avantaje ce erau de cerut în Europei, și asupra modului de a le dobîndi.

Planul primitiv și despre care mai târziu vorbi și presa magyară, și în deosebi Pester Lloyd, era de a se obține pentru Austro-Ungaria, și anume prin înființarea unui inspectorat-general, *dreptul de supraveghiere* asupra Dunării de la Porțile-de-feră și pînă la Galați.

Acest *inspectorat-general*, numai schimbându-i-se numele, era aceeași *autoritate exclusivă de supraveghiere* a executării regulamentelor de navigațiune și de poliție fluvială, ce comisiunea europeană a Dunării avea a le elabora pentru Dunărea bulgaro-română, supraveghiere pe care, la Congresul din Berlin, plenipotențiarul Austro-Ungar o propunea de a se încredința unui delegat al Comisiunii europene, negreșit cu precugetarea că acel delegat să fie acel al Austro-Ungariei. Această propunere fusese însă respinsă, și Europa prin tractatul de la Berlin, (articolul 55) păstrase întregul comisiunii europene acest drept de supraveghiere!

Aflînd eu despre aceste plănuiți din cele mai îngrijitoare pentru drepturile și interesele României mai în deosebi, comunicai ceea ce șiam consiliului de ministri, și domnul Ministru de la externe fu invitat de a face cuvenitele cercetări prin agenții noastre diplomatice în străinătate, spre a afla adevărul.

Cît-va timp mai apoi, colegul nostru de la externe ne comunică o depeșă telegrafică a domnului

I. Bălăceanu ministrul nostru lingă curtea din Viena, cam vagă, cam întunecată, prin care ni se reproducea o conversațiune ce baronul Haymerlé, ministrul afacerilor străine al Austriei, avusese cu domnia-sea, și la finitul căriea, omul de stat austriac îi dicea că : dacă guvernul român nu ar consimți a se uni cu vederile guvernului imperial [fără a ne spune cari erau aceste vederi], atunci acesta ar fi nevoit *a se adresa a'urca*.

Din o asemenea vagă declarațiune, eram cu toții în drept a nu înțelege nimic. Eu, care urmăream de-aprope cele ce deja se scriau prin presa austro-magyară, comunicai colegilor mei temeiul ce aveam de a crede, că conversațiunea se raporta la afacerea Dunării, și că amenințarea din ea nu însemna alta de cât că, dacă *Bucureștii* nu va consimți a se înțelege cu guvernul austro-ungar, în acest cas acesta se va adresa la *Sofia*, promițând guvernului bulgar avantaje speciale, și, între altele, acel ca reședința inspectoratului-general al navigațiunii Dunării cu toate cancelariile sêle, cu flotila sa, cu feluritele sêle afaceri, în loc de a se așeza la Giurgiu, se va statornici la Rusciuk; și astfel acest oraș ar deveni centrul unei mari activități administrative și comerciale în detrimentul portului român.

Nu știu ce se mai făcu de guvernul nostru în urma depeșei de mai sus a d-lui I. Bălăceanu; căci eu la Aprilie 1880 părăsiam ministerul de inter-

ne, și plecamu la Paris în calitate de ministru plenipotențiaru alu Suveranulu Românii lîngă Republica franceză.

Înainte de a accepta această funcțiune, precum și înainte de a pleca la postul meu, eu întrebaiu pe președintele Consiliulu de ministrii, *cu care singur* amu tratatū despre mergerea mea la Paris ca ântēiul represintantū alu României independente, care era politica ce guvernul d-sēle era otăritū a urma în fața eventualităților din afară ce puteau să isbucnescă, și mai ales în fața certelor de influință în afacerile României ale ambiloru noștrii *puternici vecini!*

Domnia-sa îmi răspunse : «Politica ce amu urmatū și amu apăratū împreună ; politica națională, apărarea drepturilor noastre în contra orî-cui fără deosebire. Această politică vomu apăra-o și în viitorū».

Această politică era și a mea; fuiū mulțumitū de răspunsul datū de d-l I. Brătianu, și dēră nu mai făcuiū vre-o dificultate de a accepta.

Mai 'nainte încă, de plecarea mea la Paris, Comisiunea europeană deja intrase în desbaterea regulamentelor de navigațiune pre cari ea era chîămată de a le elabora pentru partea Dunării dintre Porțile-de-ferū și Galați (în Iuniū 1880.)

Prin unū anteproiectū elaboratū de o comisiune ad-hoc, și în care intrase în *modū pîedlisū*, — precum s'a și vĕdutū în ântēiul meu memoriū, — și delegatu

austro-ungar, cabinetul din Viena părăsise ideea creării unui a-nume inspectorat-general al Dunării, și în locu-i, cerea înființarea unei *comisiuni miste*, compusă din statele riverane: Serbia, Bulgaria și România, și în care Austro-Ungaria, de și pe întinderea Dunării destinată a fi supusă acelor regulamente, adică de la Verciorova pînă la Galați, ea nu are un palmac de țerm al ei, totuși își făcea partea leului, cerînd nu numai a face în această comisiune parte cu țările riverane, dără încă de a avea președința perpetuă și votu preponderant în casu de paritate, adică *pururea și neînteruptă*.

Acestu anteproiectu produse o mare senzațiune în România; ba când actul fu revelat mai înteu prin *Independința Română*, diarul francesu din București, acestu senzațiune deveni generală atît în presa europeană cît și în lumea politică! Acestu anteproiectu revela, punea din nou pe tapetu vechiă și statornica cugetare a Austriei de a-și întinde dominațiunea asupra Dunării pînă la gurele ei!

Noi Români aveam dreptul și datoria de a fi cei mai îngrijați despre această pretențiune; căci această pretențiune o-dată împlinită, România, în prima liniă avea a fi lovită în suveranitatea ei câștigată cu prețul a șiroie de sânge, cu prețul a atâtoru alte dureroșe sacrificii!

În adevăr, de la moși și strămoși, există în poporul român, instinctul că fără Dunăre, România nu pôte fi, și nu ar avea rațiune de a fi! Dacă

Românii au o misiune providențială de împlinită, această nu poate fi de cât aceea de a fi păzitori ai Dunării. Cât Românii au fost stăpâni pe Dunăre ei au fost tari și puternici; de îndată ce țermurile ei au fost răpite din stăpânirea lor, și întărite prin cetăți străine, erau gurile ei au fost date altora, consecința a fost decadința națională, politică și economică a principatelor. Tot istoria ne arată că reînflorirea țărilor române n'a început decât de cât din ziua, când cetățile turcesc de pe țărmurile noastre s'au sfărmat, și că libertatea Dunării a fost pusă sub scutul Europei.

Tractatele de Adrianopoli, de Paris și de Berlin, cu cât au deschis și asigurat comerțul lumii navigațiunea Dunării de jos, cu atâta aceste mari acte internaționale au contribuit și la renascerea României, și la dezvoltarea ei politică și economică!

Pretențiunile Austriei de a-și dice puternicul cuvânt în afacerile Dunării noastre erau dără din cele mai îngrijitoare. *N'o se avem o singură zi de repausă*, își diceau toți acei cari aflaseră ceva despre dăsele, toți acei ce se gândiau și la viitor, — și eram și eu unul dintre acestia!

N'amă eșit bine, ne diceam, din complicațiunile esterne: resbelul turco-rusesc, retrocedarea Besarabiei, cestiunea jidovilor, rescumpărarea căilor noastre ferate; și ecă-ne învâluie într'o nua cestiune internațională, care prin deslegarea sa poate se fie pentru noi mai păgubitoare de cât toate cele deja desle-

gate cu amare sacrificii, lovind tractatele, lovind drepturile noastre de suveranitate, interesele noastre politice și comerciale, *amestecând în fine străinul în casa noastră.*

Prin pozițiunea noastră de represintanți ai țerii în străinătate, noi diplomații români eram, de mă pociu esprima ast-fel, puși în ântările logii spre a vedea și cumpăni gravitatea situațiunii! Cu o naturală și patriotică nerăbdare, noi asceptam să vedem ce drum va lua guvernul nostru în apărarea suveranității României pe apele ei, ce energiă va desfășura spre respingerea cererilor austro-magyare de vreme ce, — după mine, — de la soluțiunea acestei cestiuni atirună chîiar esistența României *ca stată independentă!*

În fine în $\frac{23 \text{ Iunie}}{5 \text{ Iulie}}$ 1880, Ministrul de esterne ne trimise o circulară, aceea sub No. 10549, publicată de d-l Callimaki Catargi (1) fostul mini-

(1) Alcibiade voind să distragă pre Athenianii de a se ocupa de afacerile publice, puse de se tăia cînda cînelui său, și totă lumea nu se mai ocupă de trebile republicei, vorbindu-se numai și sus și jos de cînda scurtată a unui cîne. Așa au făcut și Alcibiadii nostrii de la guvern. Voind să distragă pe publicii de a se ocupa de *fondu* broșurei d lui C. Catargi, și de a constata că *în guvern cestiunea Dunării era necunoscută*, și că *de aci* provinea că, chiar din început, se luase un drum greșit, care nu putea să conducă afacerea de cât la un rău rezultat, dd-loră rădicară glasul și țipară cât le este gura, că Callimaki Catargi a *revelat secrete* de stat, și că un nou *Arnim* se arătase pe orizontul diplomatic al României! Și de aci *Abderiți* (*) de pe țărmurile Dimboviței uită ră cestiunea Dunării, nu mai

(*) *Abderiți*, locuitori ai orașului din Grecia antică *Abdera*, care avea pretențiunea de a fi fostă întocmai ca *Athens* înfrîntă de către zeița *Minerva*. Singura deosebire

stru alŭ României la Londra și apoi succesorul meŭ la Paris.

Ministrul de externe alŭ României ne trimitea pe lîngă nota sa, și două memorii asupra lucrării comisiunii europene de la Galați, ast-fel precum se priimise de la colonelul Pencovici, delegatul românŭ în acea comisiune !

cercetară ce nesciință și ușurătate desvâlŭa corespondința urmată în-
tre Londra și București, ci se puseră și ei a striga la rëndul lorŭ :
trădarea lui Catargiu !

Norocire, că lumina începu a se face în curënd, și s-a și făcu. As-
tădŭi tótă lumea ce are ochi spre a vedea și minte spre a drept-judeca,
s'a convinsŭ că d-l C. Catargi n'a trădatŭ nici unŭ *secretŭ de statŭ*,
afară dacă *nestudiarea, nesciința, presumpțiunea, și fineța (!)* în capul
afacerilorŭ năstre esteriore trebuie a fi clasate între secretele de statŭ.
D-l C. Catargi n'a compromisŭ nici unŭ interesŭ alŭ statului, n'a
fostŭ *indiscretŭ pentru nici o a treia persănă*, n'a destăinuitŭ nici unŭ
actŭ alŭ guvernului pe lîngă care era acreditatŭ, n'a datŭ în publicŭ
cea mai mică conferință, cea mai neînsemnată conversațiune oficială
saŭ confidențială a ômenilorŭ politici cu cariŭ a fostŭ în contactŭ !

D. Callimaki-Catargi acusatŭ prin unŭ raportŭ către rege, publi-
catŭ în Monitorul oficialŭ, tratatŭ cum nu se tratéză unŭ sub-prefect
în țeri unde și în funcționarul celŭ mai neînsemnatŭ se respectă onôrea
și demnitatea omului, d-l C. Catargi s'a mărginitŭ de a publica câte-
va bucăți din corespondința sa personală cu Miniștriŭ nostriŭ, spre a
se desvinovăți de nedrepta acușațiune ce i-se făcuse că *elŭ compro-
misese cestiunea Dundriŭ*, și spre a dovedi că dacă era compromitere
— și *acēsta era* — compromiterea venea nu de la *elŭ*, ci de la *ei* !

era, că *Athena* fusese zidită de Minerva în starea sea normală de înțelepciune, când
Abdera fu creată de doița înțelepciunii într'o oră de nebuniă.

Ambițiunea Abderiților era de a imita, și chiar de a întrece în tôte pre Athenieniŭ;
în faptŭ însă numai îi parodiaŭ. De aceea escentricitățile Abderiților erau ves-
tite în lumea antică.

În Abdera s'a întemplatŭ faimosul procesŭ care a datŭ naștere proverbului „*pen-
tru umbra năgarului* !” Wieland, renumitŭ autorŭ germanŭ, a scrisŭ unŭ romanŭ din
cele mai spirituale „*die Abderiten*”. Acestŭ romanŭ, tradusŭ românesc, arŭ vindeca
pe mulți din Abderiții nostriŭ, cari precum altă dată parodiaŭ cele ce se făceau în
Paris, astădŭi parodiază tôte cele ce se petrecŭ în Berlin.

Circulara din $\frac{23 \text{ Iunie}}{5 \text{ Iulie}}$ merită de a fi păstrată posterităţii; ea cuprinde instrucţiuni diplomatice *unice* în felul lor, şi ca ast-fel ele se cuvine să ocupe un loc separat în istoria diplomaţiei române. Ecă ce diceau aceste instrucţiuni :

«Vă trimit în copă aceste două memorii, întocmai cum mi-s'au trimis şi mie. Vă rog a le ceti şi a le studia ; sunt destinate numai pentru usul personal al d-văstre. Şedinţele viitoare ale comisiunii au să fie mai târziu pe la începutul lunii Noembre. Numai dăra la acea epocă, au să se pună în discuţiune cestiunile de cari tratăză memoriile. Până atunci însă este bine ca terenul să fie preparat. Inspirându-vă de ideile cuprinse în memorii, căutaţi, în convorbirile ce veţi avea şi cu totă circumspecţiunea ce vă dictăză poziţiunea d-văstre, să susţineţi ideile din aceste memorii, sau să sugeraţi aceste idei când ele nu se vor produce spontan. *Se înţelege că ară fi de prisos a provoca pe acele, cari sciţi de mai înainte că nu au să fie acceptate.*

«Cu modul acesta (?) vomă sci dacă la timpul oportună vomă avea perspectiva de a avea majoritatea în favoarea lor în sênul comisiunii.

«*Vă voiă fi recunoscătoră dacă 'mă veţi comunica impresiunile d-văstre, şi rezultatul practică ce gradată aţi putea obţine.*».

Curiöse şi *forte instructive* instrucţiuni ! Curiôsă intrare în materiă ! Cum, într'o cestiune de prima ordine : *supunerea Dunării române unei supremaţii*

străine și esclusive, și care nu de astăzi își arătă pretențiunea de a trece peste noi și de a *ajunge la Marea Neagră*, pretențiune care deja de unu anu de zile nu mai era unu secretu de cât pentru acela cari *anume voia să nu scie nimic*, pretențiune care deja de mult intrase în cercul activității nu numai a Comisiunii din Galați dără chiar a diplomației europene, guvernul nostru nu socoti de cuviință de a intra de îndată și mai întâiu în explicațiuni france și leali cu guvernul care o formulase! Dără acesta nu 's-a fostu otăritu de Consiliul de ministri, când încă în 1879 descoperisemū colegilorū mei cele ce aflasemū despre pretențiunile austro-ungare? Dără însuși ministrul de externe alū Austriei, prin d-l I. Bălăceanu, nu'i comunicase și de mult, că voia a intra în înțelegere cu guvernul românū în privința Dunării? N'arū fi fostu acesta mai nemeritū de cât de a da comisarului nostru din comisiunea dunăreană instrucțiuni, pe cari elū avea a le urma nu ca emanate de la guvernū, ci *de la opiniunea sa personală*; ără ministrilorū romāni din străinătate de a le dice numai: cercați, pipăiți, și la finitul finitelorū stați pe locū, *nu mai provocați* idei, îndată ce *de mai înainte (!)* ați sci că nu aū se fie acceptate!

N'arū fi fostu mai practicū, mai utilū și, în tot casul, mai lealū de a se adresa directū către cabinetul de Viena? Și înainte ca acesta se se fi înaintatū spre a aduce cestiunea în sēnul comisiunii europene, de a'i ținea următorul limbagiū :

«Avemū tótă buna-voință, simțimū tótă trebuința de a fi în cele mai bune relațiuni cu imperiul austro-ungarū. Punemū unū fôrte mare prețū la bună-voința guvernului cesaro-regescū ! Însē și drep-turile, și interesele, și viitorul nostru nu ne per-mitū sē priimimū o hegemoniă străină asupra ape-lorū nōstre ! Subt orī ce modū pretențiunea d-vō-stre de amestecū în apele Dunării nōstre ne în-grijesce fôrte mult; și cu tótă dorința nōstră de a ne menține în cele mai strânse legături de bună veci-nătate cu curtea de Viena, noi nu putemū sē cedămū în acēstă cestiune!»

Eū nu potū crede că acestū limbagiū francū și lealū n'arū fi găsitū celū puținū în parte unū bine-voitorū resunetū în Viena !

Déră priimescū, că ne-amū fi încelatū în asceptările nōstre, că guvernul imperialū n'arū fi luatū în bună considerațiune intervențiunea nōstră directă către elū; heī bine, eū susținū că atunci și numai atunci, guvernul nostru avea sē se adreseze la cele-l-alte puteri. Mai susținū că, o dată cu esplicările între Bucuresci și Viena, arū fi trebuitū sē urmeze alte esplicațiuni cu guvernul din Belgrad și mai ales cu guvernul din Sofia, ale căruia interese în cestiunea Dunării suntū identice cu ale României ! Sus-ținū că cu orī-ce prețū arū fi trebuitū a se ajun-ge la o împreună-înțelegere între guvernele românū și bulgarū, spre a avea aceleași vederi și ace-eași acțiune în apărarea unui interesū comunū !

Și acesta o *dată otărâtă*, nu instrucțiuni deșerte și întortochiate ca cele de mai sus trebuiau să se trimită legațiunilor române, ci instrucțiuni clare, positive, cu soluțiuni practice, ast-fel în cât Europa din început să știe, să cunoscă ce ne dorea, și ce România *voia*, întocmai cum a făcută și Austria.

În adevăr, cabinetul din Viena, o-dată cestiunea pusă pe tapet, un singur moment n'a ascuns ceea ce el urmărea. Note peste note oficiale, clare, positive, arătau trimișilor austriaci din străinătate, arătau diferitelor cabinete europene ce guvernul cesaro-regesc pretindea, ce el susținea, și pînă unde el putea merge cu concesiunile sale.

Guvernul din Bucuresci însă, în mai mult de un an de zile; s'a ținut în șovăituri, în ambiguități; și nu știu dacă și astăzi el nu stăruie în această cale retăcită. Apoi acesta era acea *politică națională* pe care d-l I. C. Brătianu îmi promitea, înaintea plecării mele la Paris, că era să urmeze și în cestiunea Dunării, ca și în toate cestiunile esteriore?

Acestă *straniă modă* de apărare a politicii naționale, mărturisesc că nu'mi intra și nu'mi intra încă în cap.

Amă pretențiunea — datorită numai virstei mele — de a crede că suntă acel carele cunosc, dacă nu mai bine, dără cel puțin mai *de demult* cestiunea Dunării.

Cuvântul magic al Dunării a legănat copilăria mea!

Dunărea jăcă unŭ mare rolŭ în cântecile, povestirile și colindele românescl.

Colecțiunea contimporanului și amicului meu V. Alecsandri, ne-a păstratŭ acestŭ cântecŭ popularŭ care ne arătă ce însemnăză Dunărea pentru Români :

Dunăre mamă vitează,
De când lumea 'mă stă de pază,
Ea mă scaldă, mă 'ntăresce,
Ea mă 'nchingă și mă cresce !
Sufle, trecă vântul rău,
Trecă peste capul meu !
Eu cu Dunărea suntŭ una :
Batemŭ timpul și furtuna.

Domnul Gr. Tocilescu, în remarcabila sa scriere: *Dacia înainte de Români*, (pagina 347), ne citéză unŭ pasagiŭ alŭ lui Aufidius Modestus, în care acestŭ vechiŭ scriitorŭ ne arătă că «Dacii, înainte de a merge la resbelŭ, se duceau la malurile Dunării, *luaŭ dintr'însa apă, și bând*, juraŭ de a nu se mai întorce de cât după ce vorŭ fi ucisŭ pe toți dușmanii!»

Acestŭ obiceiŭ din timpurile strevechi s'a ținutŭ multŭ timpŭ și între Români, și a ajunsŭ pînă la noi, păstratŭ în cântecile năstre populare.

Încă astăzi după 60 de ani răsună la urechile mele două versuri din unul din aceste cântece care aŭ legénatŭ pruncia mea !

Și te du la Dunăre
De bea apă tulbure !

Nu împlinisemă încă 17 ani, când în 1834 fui trimisă la Galați, ca membru din deputațiunea de boieri bătrâni și tineri însărcinată de a întempera pe *ânteu*l Domnă română numită pe *viță*, în puterea tractatului de Adrianopoli, *Mihail Gr. Sturdza*, carele după ce priimise investitura din mânele Sultanului, se întorcea în țeră ! Atunci pentru *ântea*și dată îmi vėduiă visul cu ochi : *vėduiă Dunărea*; și tot atunci, pe frumoșele unde, vėduiă primele vase cu vaporă pe carele patriotul Ungur Szecezeny le înființase pe marele fluviă !

Încă pe băncile universității din Berlin, studiamă istoria sub profesorul Ranke și alți; și scriind și eă istoria Romăniei putuiă cunósce și aprecia rolul ce din cea mai depărtată vechime, bătrănul Istru (Dunărea) jucă în istoria omenirii; căci și în timpurile vechi, și în seculul de mijloc, nu o-dată la Dunăre s'a otărită sórta lumii !

În 1840, ca profesoră de istoriă națională în Academia Mihăileană, la rėndul meă arėtaiă scolarilor și ascultătorilor meă marele rolă ce Dunărea jucă în istoria năstră, și cum destinatele națiunii romăne eră strănsă legate de acestă fluviă !

Domnul Moldovei, Mihail Sturdza, cu acea agerime de spirită, pre care chiar adversari sėi cei mai mari nu i-au tăgăduit-o, și pre care o păstrėză pînă astădă, cu tóte adincele sėle bătrănețe, nu putea dără sė nu aprecieze marea importanță ce avea Dunărea pentru principate, ce putere politică și economic

avea să dobîndescă țera noastră, ce înflorire se ascepta pentru porturile noastre prin deschiderea și asicurarea Dunării pentru toate pavilionele, mulțămită tractatului de Adrianopoli din 1829 !

De aceea Domnul Mihail Sturdza avea de lege, ca cea mai mare parte a verei, în totă Domnia sa, să o petrecă la Galați, unde înconjurat de empori, [negocianți mari] de ingineri și de alți oameni tehnici, sub priveghîrea sa de tota ziua, se plănuiau și se esecutau toate acele îmbunătățiri, cari din vechiul, pe jumătate ruinatul și pustiitul Galați, au făcut *Marsilia Dunării !*

Ca adiotant al Domnului, eu nu o-dată am fost chemat de ală întovărăși la Galați; și acolo, și *de la elă*, învățai a cunoște importanța Dunării pentru România !

Mișcările naționali din 1848 de la Iași și Bucuresci atraseră după sine ocupațiunea principatelor de către armatele turcască și rosiană. Acastă ocupațiune avu înrîurirea sea și asupra Dunării, și mai în specială asupra gurelor ei.

Boazul Sulina, cum se dicea pe atunci *gurei Dunării* de la Sulina, de și de la 1812 nu mai era în stăpînirea Moldovei, — o-dată ce Besarabia întregă se luase de către Rusia, — pînă la 1829, tot urmă a se ține în stare navigabilă de către Moldova. Părcălabii de Galați (prefecții) aveau anume acastă în-sărcinare.

Însă prin tractatul de Adrianopoli gurile Dună-

rii cedându-se Rusiei, ținerea lor în bună stare trecu în sarcina guvernului rusesc.

Pe la 1848, în timpul ocupațiunii Principatelor, începuse a se respândi vuetul, cum-că autoritățile rusesci din localitate profitând de complicațiunile europene, se puseseră a potmoli gurile Dunării, sevă celă puțină nu se mai îngrija de a le ține în stare navigabilă. Naturală, guvernele Principatelor, și în deosebi Mihail Sturdza, se preocupă multă de această *astupare a Dunării* care, realizată, avea să ruineze porturile române! Guvernul austriac fu avisat de cele ce se petreceau la Sulina!

Mihail Sturdza era în luptă cu o parte a națiunii. Mai totă boierimea bătrână și tână se sculase în contra lui! Mai urmă și cestiunea astupării gurilor Dunării. Ne putând intra în luptă fățișă, el se otări mai bine a abdica, de cât de a consimți ca sub ochii săi să se ruineze opera sa de predicțiune, portul Galați restaurat și adus în înflorire de el, și cu dînsul și cele-lalte porturi române! Acestă actă ală Domnului Mihail Sturdza va sterge multe greșeli ale Domniei seve; și istoria va conserva cu recunoscînță amintirea acestui Voievodă carele, de și în timpuri grele, de și în luptă cu o parte a națiunii, de și sub genuchiul a două puteri, suzerană și protectriță, totuși a avută curajul de a *dice ună cuvântă*, spre a păstra României libera navigațiune a *Mamel-Dunăre*, și ast-fel a cădută *victimă a acestui patriotic cuvântă*.

Și succesorul său în domnia Moldovei, Grigorie A. Ghika, făcu din cestiunea Dunării una din constantele sele ocupațiuni. Amă temeiū de a susține, ca organizatorū al ministerului lucrărilor publice din Moldova, că și înainte și în ajunul închilării păcii, dupe resbelul Crimeii, bunul Domnū s'a adresatū nu o dată și la Viena și la cele-l-alte cabinete, pentru a mijloci ca libertatea navigațiunii Dunării să fie privită ca unū interesū europeanū, ca marele fluviū să fie pusū sub paza și garanția Europei!

Și ast-fel stăruințele și memoriele micului Domnū alū Moldovei n'au fostū cea mai mică îmboldire a desceptării Europei în privința asicurării libertății Dunării!

În același timpū, începuiū și eū publicarea *Stelei Dunării*. Însuși titlul noului diarū arătă, care era destinațiunea sa: aceea de a popularisa importanța marelui fluviū pentru prezentul și viitorul țerilorū nōstre, de a descepta consciința națională asupra misiunii providențiali ce națiunea română are de împlinitū la gurile Dunării.

Tractatul de Paris se subscrise. Este de prisos de a desvolta aci tot ce Romānia datoresce acestui mare actū internaționalū, care a datū impulsionea *renascerii Romāniei*, tot ce noi datorimū subscriitorilorū acestui actū, și în deosebī aceleia ce purta numele de Napoleonū III.

Prin tractatul de Paris, libertatea Dunării fu

pusă sub garanția tuturilor marelor puteri europene, și îmbunătățirea navigațiunii ei pe tot cursul fu încredințată unei comisiuni europene și unei comisiuni riverane.

În această de pe urmă comisiune, aveau dreptul să facă parte și delegații principatelor Moldova, Valachia și Serbia.

Nu se organisaseră încă Principatele Române, și comisiunea riverană se și întruni la Viena; erau guvernele căimăcămesce fură invitate să își trimită delegații. Însă acestia nu putură apăra interesele române, din cauza slabelor și efemerelor guverne din Bucuresci și din Iași, cari căutați mai înainte de toate a își asigura protecțiunea Austriei, erau nu de a îngriji de drepturile și necesitățile țerei.

Delegații români plecară capul, și subscriseră tot ce ceru Austria. Nu voiu intra aci în dezvoltarea amănuntă a otărîrilor luate de această comisiune. Îmi va ajunge a dice că : actul ce atunci se subscrie la Viena este prototypul anteproiectului înfățișat comisiunii europene din Galați în 1880.

Calmacamiu nu făcură nimic spre a salva Dunărea română. Numai Europa ne veni în ajutor. Totuși, nici Români nu remaseră muți. În dată ce amă avut o tribună, în întârea întrunire a Adunărilor electice, *cestiunea Dunării* veni d'înaintea lor, cel puțin d'înaintea Adunării din Iași.

Cestiunea Dunării atunci era încă mai puțin cunoscută de cât astăzi. Totuși însă *instinctul na-*

țională, de pe atunci, făcea pe fie-care să presimță, că această cestiune punea în jocu toate drepturile, toate interesele, tot viitorul României. De aceea, *prin instinctă*, deputații Moldoveni protestară în contra otăririlor luate la Viena.

Și ca deputat în acea adunare, și ca amic al delegaților Moldoveni. îmi fu dat și mie să vedă și să studieze protocoalele și actul final al comisiunii riverane din Viena; ba chiar am avut sub ochi corespondința urmată între guvernul Caïmacamului N. Vogoridi și delegații dd. P. Donici și L. Steege, și însuși o parte din corespondința delegatului Valachiei d. N. Rosetti.

Mai apoi în 1860 ca președinte al consiliului de Miniștri în Moldova, și în 1863-1864 ca președinte al consiliului de miniștri al României, negreșit că am trebuit și am putut cunoște toate încercările ce din timp în timp se făceau de către cabinetul din Viena spre a se asigura Austro-Ungariei pozițiunea *privilegia'ă și excepțională*, precare bărbații săi de stat o urmăresc de unu cuart de seculă cu atâta tenacitate și patriotismă austriac, când în cestiunea regulamentării Dunării, când în aceea a spargerii Porților-de-feră!

Nimeni nu va tăgădui asemenea că, Ministru de esterne al României și delegat al Domnului la Congresul de la Berlin în 1877, n'am fost pus în pozițiune de a cunoște nu numai ce acolo s'a otărit, dără și ce s'a vorbit și s'a tratat în această

cestiune, înainte de a se ajunge la priimirea art. 55 alu' tractatului care reguléază cestiunea Dunării!

Suntă dără în dreptă de a susține că *cunoscă cestiunea Dunării*, ca unul ce amă studiat'o nu de astădi, ci cam de la anul 1837, adecă de *patru-deci-și-patru ani*. Susțină și pretindă că în tot casul, o cunoscă mai bine, de cât acelă ce în 1880 și o parte din 1881 a dirigiātă afacerile năstre esteriore și carele în totă timpul acesta 'și-a întrebuintātă activitatea nu spre a studia și apăra drepturile și interesele năstre în străinătate, — acésta o potă afirma și o și afirmă acei ce 'i-au succedātă în capul foreing-officiulu' nostru, și toți capii de serviciū din acestū ministerū — ci *spre a vīna decorațiūni și a organisa bănci!* (1)

Când dără, ocupând la Paris postul de ministru alū Romāniei, priimīū āntēla notă a Ministrulu' de esterne, anunțāndu'mi că *cestiunea Dunării era la ordinul de ȝi alū Europei*, nu ura contra Austriei, — căci āncă o-dată o afirmū, nu urēscū nici o țēră, nici o națiune străinā, nu urēscū, ci din contra chiar admirū pe Ministrii străini cari 'și facū datoria apārānd drepturile și interesele patriei lorū, chiar în contra țerei mele, regretānd numāi că Ministrii țerei mele nu 'și facū asemenea datoria apārānd cu aceeași tenacitate drepturile țerei năstre, —

(1). Suntă silită a întrebuintă astū limbagiū aspru, dără deplinū justificātū, în fața chipulu' *nedemnū* cum fostul Ministru m'a atacātū de trei ori în Senatū.

nu vre-unu interesu de partid, căci eu și astăzi am pretensiunea de a face parte — de și nedisciplinată și fără botniță — din partidul liberal, nici chiar vre-o ură personală în contra șefului foreing-officiului, — căci eu nici-o dată am răvnit laurii închăiătorului convențiunii comerciale cu Austro-Ungaria, — nici unul din aceste sentimente m'a făcut să dau *strigătul de alarmă* !

Numai conștiința națională, numai bunul simț, numai esperiința m'a făcut să mă încerc să descept pre acei ce dormiau pe rîpa prăpastiei !

Prin chiar ântela mea depeșă răspunzătoare circularii se le din ^{28 Iunie}_{6 Iulie} 1880, cu dără dîseiî Ministrului de externe, că cestiunea Dunării era mai importantă de cât chiar cestiunea Besarabiei, fiind-că, după mine, Besarabia era numai un braț al corpului nostru național, când Dunărea îi era însuși stomachul și întregul organism !

Îl rugam dără ca să cumpănască totă gravitatea cestiunii, și mai înainte de toate să se esplice franc și leal cu cabinetul din Viena precum acesta îl mai consiliam de a face, când eram ministru de interne în același cabinet.

Ecă ce î telegrafiam prin depeșă mea din 10 Iulie, anul 1880 :

Am priimit nota d-văstre confidențială sub No. 10549, privitoare la regulamentul de navigațiune al Dunării. Affacere foarte gravă și urgentă. Noi nu ar trebui să așteptăm pînă la Noembre spre a lua o atitudine pronunțată.

Adunarea Comisiunii dunărene nu va fi de cât o simplă

formalitate pentru a regula otărirea europeană, pe care Austria caută a o obține de pe acum. Prin urmare, opiniunea mea este, că *arū trebui mai întâi* a ne explica cu cabinetul din Viena, și a'i dice că România nu pōte primi ca Austro-Ungaria sē ȳa parte în Comisiunea statelorū riverane, nefiind riverană între Porțile-de-ferū și Galați. Interesul nostru nu este chiar, ca navigațiunea de-a-lungul ȳermurilorū nōstre sē fie regulată prin alți, de cât noi. Vē previnū că Austria lucrēzā deja līngā puterile subscriitōre tractatului de Berlin ; ea face mai multū : sciū pozitivū că ea voesce a cāstiga Bulgaria și Serbia la causa sa. făcēdu-le a crede că guvernul românū nu voesce a le admite în comisiunea delegațilorū însărcinați de a opina asupra regulamentului.

Prin urmare, eū credū că arū fi bine cât mai curēnd de a ne trāmite din Bucuresci, la toți represintanți Romāniei în străinătate, *instrucțiuni clare și positive*.

În tot cazul, nu așteptați întrunirea Comisiunii spre a vē pronunța, căci pīnă atunci pōte că totul sē fie regulatū între puteri. Pentru mine cestiunea Dunării imi pare mai importantă de cât cestiunea Arab-Tabiei și chiar a Besarabiei. Așteptū instrucțiunile d vōstre, etc.

ȳtă ce mai telegrafiamū d-lui Ministru de externe în 18 Iuliū 1880 :

. . . . În aceeași di, cum făceamū vizitele mele membrilorū corpului diplomaticū pre cariū nu ȳ vedusem încă, amū fostū de amū vedutū și pe contele Goluchowski, care gerēzā provisoriu ambasada austriacă. Elū 'mī-a vorbitū celū d'ântēiū de cestiunea Dunării, dicēdu-mī că scie că eramū contra proiectului austriacă. ȳ-amū respunsū că nu eramū, ca represintantū alū guvernului meū, în stare de a'i dice ceva, ne-priimind nici o instrucțiune ; dēra ca vechiū membru alū ministerului și ca românū eū deplāngeamū aceli

proiect, și că ar fi fost mai bine, ca o înțelegere să se fi făcut între ambele guverne, înaintea înfățișării proiectului. Din această conversațiune am tras convicțiunea, că de mai multe luni guvernul austriac lucrează pe lângă marile puteri, spre a obține de pe acum consimțimentul lor la acest proiect.

În mijlocul conversațiunii, contele Goluchowski m'a întrebat dacă credeam că în cazul, când puterile ar accepta proiectul, guvernul român l'ar recunoște și ar consimți a și trimite delegatul în senul comisiunii statelor riverane. Am răspuns că nici eu, nici guvernul nu eram în măsură de a răspunde la o întrebare atât de gravă, și că aparținea națiunii de a se rosti în mod definitiv prin glasul parlamentului.

Din rezultatul conversațiilor mele cu oameni politici, este câștigat pentru mine, că Austria nu va ajunge ușor la scopurile sale, că *cesiunea nu ar putea fi decisă prin simplă majoritate*, dăru că ar trebui unanimitate de voturi, și că această unanimitate cabinetul de Viena nu va avea-o nici o dată.

Ce ni se cere însă, este *ca se dicem francă ce noi voim*, și să ținem pe lângă toate cabinetele același limbaj și aceeași atitudine. *România fiind statul cel mai interesat*, [în cesiune], fiind-că posedă opt decimii (?) ale țărmurilor dunărene, *va fi ascultată în conștiință, și pe proiectul său se va face discuțiunea*.

Mi-ai făcut onoarea de a-mi cere opiniunea asupra soluțiunii ce ar fi de sprijinită. Etă-o. Trebuie să stăruim spre a face să triumfe soluțiunea ce a fost pusă înainte de Austria însuși, și chiar de către baronul Haymerlé însuși el la Congresul de Berlin. Tractatul de Berlin nu prevede nici o comisiune de staturi riverane; fiind-că d'antău între Porțile-de-fer și Galați nu sunt de cât două staturi adevărat riverane : România și Bulgaria. Serbia nu este

riverană de cât pe unŭ fôrte micŭ parcursŭ alŭ Dunării în jos de Porțile-de-ferŭ; ea dără n'are nici unŭ interesŭ mai la vale de Porțile-de-ferŭ; ea dără va fi pururea alătura cu Austria. Prin urmare o comisiune de riveranŭ, chiar fără Austria, nu ne-arŭ fi bună întru nimic, fiind-că ne-amŭ găsi singuri în față cu Bulgaria. Europa însă nu va priimi nici o-dată asemenea comisiune; și ecă pentru ce Austria voiesce a'și avea intrare și votŭ în sênul acestei comisiuni, cu misiunea, dicându'și, de a represinta în ea interesele europene. Înmi permitŭ dără de a combate opiniunea domnului Penco-vici, țintind de a ajunge la crearea unei comisiuni de riveranŭ. Pentru independința năstră este mai bine sê nu fie de locŭ comisiune de staturi riverane, ci în locul ei sê fie *ensuș comisiunea europeană, care sê redige și sê supraveghîaze regulamentele de navigațiune pînă la Porțile-de-feră. Ast-fel fie-care statŭ riveranŭ arŭ putea aplica pe teritorul sêu regulamentele promulgate de către comisiunea europeană; și în fie-care anŭ comisiunea europeană arŭ delega unŭ comisarŭ însărcinatŭ de a supraveghîa esecutarea.*

Acastă soluțiune, v'o mai repetŭ, a fostŭ presintată de baronul Haymerle în Congresul de la Berlin. Vedeti *Protocolul unŭ-spre-dece.*

Acastă soluțiune, neredicând nici uneia din puterile europene dreptul de a se rosti în afacerile Dunării între Galați și Porțile-de-ferŭ, are tôte șansele de a fi adoptată de diferitele cabinete.

Suntŭ în dreptŭ de a spera că vomŭ putea ajunge la acestŭ rezultatŭ, dacă vomŭ sci *la timpŭ, și cu energiă*, a combate fatalul proiectŭ alŭ Austriei. Prin postă voiŭ avea onărea de a vê desvolta cele-l-alte considerațiuni cari militază în favărea acestei soluțiuni.

În tôte convorbirile mele, amŭ avutŭ grija de a pune pe guvernul meŭ în de-afară de chipul meŭ de a vedea și de a

lucra, declarând că eu vorbiam în mod academic, și după propriile mele apreciațiuni. Îmi ia numai libertatea de a vă preveni, că guvernul austriac lucrează energic pe lângă toate cabinetele, și că prin urmare, noi trebuie să facem asemenea. A aștepta pînă ce comisiunea se va aduna la Noembre, ar fi a ne espune să fim osîndiți, fără chiar a fi fost ascultați.»

Cestiunea Dunării era atît de puțin cunoscută la Ministerul de externe, și de și ea era la ordinea zilei, titularul se puse atît de puțin a o studia, în cît d-sa nu și dădu măcar ostenela de a ceti *protocolul unu-spre-dece* alu Congresului din Berlin, în care se vede *soluțiunea ce eu propuneam* în principu ca însuși *soluțiunea* propusă de baronul Haymerle. În memoriul meu No. 1, cetitori mei au pututu vedea pe largu, testul propunerii făcute de plenipotențiarul austro-ungari.

Ca dovadă a ignoranței sële, ecă ce ministrul de externe, îmi răspundea prin depeșa sa din 21 Iuliu No. 11,625.

Asteptu cu posta desvoltarea soluțiunii ce propuneți pentru cestiunea Dunării, pentru că ea merită totă atențiunea noastră. *Nu am găsit această opiniune rostită în protocolul unu-spre-dece.*

Atrag numai atențiunea d-vostre asupra cestiunii cabotagiului, care este cea mai importantă pentru noi. Nu aveți tēmă, că dacă va fi ca comisiunea europeană a Dunării să redigeze regulamentele de navigațiune, pînă la Porțile-de-feru(1) ea să nu păstreze acestu dreptu (cabotagiul) pentru

(1) Ministru nostru de externe nu și dase ostenela să cetască mă-

tôte națiunile, și se nu lipsescă de acestu dreptu pre statele riverane ?

Acésta este o cestiune care nu se pôte trata prin depeșă telegrafică. Te potû însă asicura, că noi lucrămû cu grijă și prudență, și că vomû căuta a apăra interesele năstre. In tot casul, nu trebuie sē privimû o singură parte a cestiunii ; trebuie sē o considerămû pe tôte fețele ei.

Cum se va vedea din acestû respunsû, Ministrul de externe alû României fațișû ținea în cestiunea Dunării a se arêta mai catolicû de cât Papa ! Adecă *ținea la cabotagiû* la care însăși Austria nu mai stăruia, și acésta âncă de la conferințele de la Paris din 1858 ! Ce însemna însă acéstă pretențiune ? Nimicû mai multû de cât de a da cabinetulû din Viena dreptul de a țice *celorû-l-alte cabinete* : « vedeți pre diplomații din Bucuresci ; ei, în *sovinismul* lorû, mergû pînă a voi ca sē ve închidă Dunărea, voinđ a o păstra numai pentru *viutóarele lorû corăbii* ; puteți dēră lăsa acestû fluviû europeanû în mâna unorû ómeni atât de puținû cunoscători în marile cestiuni de navigațiune și de comerciû fluvialû ?

In zadar Comisarul nostru de la Galați, prin cele ânteim ale sêle raporturi, în zadar represintanții României în străinătate se siliră a areta Ministrulû de externe, că d-sea nu cunoscea cestiunea, că cabotagiul de pe Dunăre, rezervatû numai statelorû riverane, fusese respinsû de tôte Puterile împreună cu Austria âncă în anul 1858 ; că cu a-

car art. 55 alû tractatului din Berlin spre a sci, că *nu altim*, ci comisiunea europeană avea sē redige aceste regulamente.

semenea propunere domnia-sa urma o cale greșită, fiind-că indispucea toate puterile europene în contra României, și așa le silea să se unescă cu propunerile Austriei, cari erau mai liberali pentru comerțul lumii, de cât pretențiunile restrictive ale României, tinzând aceste din urmă a *excluce din navigațiunea fluvială a Dunării toate pavilionele statelor riverane*.

În adevăr cu asemenea opinii ale ministrului nostru de externe, ce devenia pozițiunea ministrilor Români în străinătate, chiamați a combate anteproiectul austro-ungar care nu coprindea un singur cuvânt privind la rezervarea cabotagiului numai pentru statele riverane ? Ce limbagiu nedibaci și periculos erau ei siliți să fie, mai ales diplomații români acreditați pe lângă guvernele de la Londra, Paris și Roma, a căroră bastimente până astăzi exercită neîmpiedecată cabotagiul pe totă întinderea Dunării și a Prutului ! Traducând în adevărata sea înțelegere depeșa espediată din Palatul Blaremburg, (1) nu eram siliți să dicem cabinetelor pe lângă cari eram acreditați : « Vă rugăm interesăți-vă de cestiunea Dunării, apărați-ne de pretențiunile Austriei, care voesce a deveni stat riveran, acolo unde ea nu are un palmac de pământ, care voesce a se așeza în casa noastră, și noi dreptă recunoscință vom exclude pavilionele voștre, co-

(1) Ministerul de externe este așezat în București în palatul Blaremburg.

merciulă vostru din navigațiunea fluvială a Dunării! Tóte aceste dovedî de *necunoscintă a cestiunii*, spre a nu dice mai multă, ministrii români acreditați în străinătate, le aduceau la cunoscința ministerului de externe. Domnul Callimaki-Catargi, prin o a-nume depeșă, aceea din 22 Augustă 1880 No. 27, îi supunea nedumerirea sea în privința pretențiunii ministerială de a confunda ca într'o *olla podrida*, cum dică Spaniolii, seú într'ună *talmes-balmes* cum dică Români; douë principie diametral opuse : *libertatea Dunării și cabotagiul oprită puterilor maritime!*

«D-vóstră, dicea ministrul român de la Londra, mă îndatorați să dică, că guvernul nostru susține principiul libertății navigațiunii pe Dunăre, și în acelașu timp și dreptul de cabotagiū rezervatū numai statelorū riverane. Cum se potă concilia aceste douë principii contrare? In Congresul de la Paris, dreptul de cabotagiū n'a fostū admis pe nici o parte a fluviului, și n'a fostū nici o dată practicatū pe partea sea inferióră, de óre ce compania austriacă ilū esercită in concurență cu bastimentele turcescī și grecescī. A revendica acum acestū dreptū, arū fi in adevărata noastră pagubă; amū face numai jocul Austriei, indispu-nēnd tótă lumea in contra noastră. *Aicea (in Londra) amū perde tóte simpatiile, și presa anglesă afirmă deja prea multă, că politica noastră este cu totul infeodată acelei germane.* In asemenea condițiuni mai bine e de a nu trata acéstă afacere cu guvernul anglesū, și de a astepta viitóreă sesiune a comisiunii europene pentru a lua o atitudine oricare. *Déră Occidentul nu va măi pune nici o basă pe noi!*

Ce respundea ministrul din Bucuresci la aceste adevărate și temeinice observațiuni ale Ministrului din

Londra ? Ce întâmpina elă la revelațiunile domnului Callimaki-Catargi despre opiniunea guvernului și a presei engleze !

Respunsul îl găsimă în depeșa ministerială din 23 Augustă 1880 sub No. 13589, (Colecțiunea publicată de D. C. Catargi pag. 12) Respunsul îlă avemă în următórea frasă care va face epocă în istoria diplomației Române :

«Ună generală, înainte de a începe bătălia, trebuie să sondeze terenul, și să pregătésă apărarea sea. Avemă rațiuni numeroase de a nu procede pentru momentă almintrelea de cât v'amă indicată. N'aveți nevoie de a lovi pre nimene, nici pe Austria. Ce spuneți în privința cabotagiului este atât de puțină adevărată, că Anglia, în tractatul ce a închiăiată a-nume cu noi, a recunoscută dreptul acesta de cabotagiă. Țineți-vă dără de instrucțiuni !

Ași voi a sci, ce dăce Ministrul englesă acreditată în Bucuresci despre teoria cabotagiului — pe care guvernul britanică și l'a rezervat în porturile séle maritime—aplicată la Dunăre în privința bastimenteloră engleze !

Ceea-ce sciă este, că domnul C. Catargi, cu *totul nedumerită*, ca și alți Miniștri români trimiși în străinătate, s'a mărginită a'i răspunde. (Veđi depeșa din 24 Augustă 1880. No. 28. Colecțiunea pag. 13).

Vă mărturisescă că în urma esplicăriloră ce amă preschimbătă. *nu mă vedă nici de cum clară în cestiunea care ne ocupă*. Precum m'ați fostă îndemnată, mă povățuisemă de ideile emise de comisarul nostru de la Galați pentru a face memorandumul cerută. Nouele d-vóstră instrucțiuni mă des-

partă de acele idei, spre a'mi deschide o *direcțiune care nu o pricepă!* etc.

În adevăr și alții n'au priceput și nu vor pricepe mult timp, ceea ce ministrul nostru de externe a voit a înțelege prin cuvintele, «*fineti-vă de instrucțiuni*», când acele instrucțiuni ne recomandă memoriile d-lui colonel Pencovici, *cari tocmai combată teoria cabotagiului.*

Ceea însă ce scim și am înțeles, cu toți câți am cetit depeșa de mai sus a domnului Ministru de externe, este că faimăsa frasă a sea : *Ună generală înainte de a începe bătălia trebuie să sondeze terenul, să pregătească apărarea sa*, cuprinde unul din acele adevăruri, cari au făcut nemuritor pre d-l La Palisse, și care a asicurat autorului un succes nebun de risete din partea tuturilor acelora sub ochii cărora a cădută *această memorabilă depeșă.*

Acest mod straniu de a apăra interesele și drepturile noastre, adică *fondul* acestei corespondințe, care dovedesce necapacitatea cea mai mare unită cu ignoranța cea mai profundă a însăși cestiunii, trebuia să atragă atențiunea *puritanilor noștri*, era nu cestiunea cu totul secundară și din capul locului deslegată, dacă d-l Callimaki-Catargi, pus în stare de legitimă apărare, a făcut bine sau rău de a da la ivelă *dovezile prostiei ministeriale!* Și în totu casul nu aveau dreptul să strige *in contra rumperii secretului profesional*, tocmai acei cari, pentru a pune mâna pe corespondința confidențială

urmată între Ministrul L. Catargi și între funcționarii sei administrativi, au violat casele acestora, deveniți simpli particulari, și au mers pînă a sfărâma garderobe și toaletele femeilor lor?

Nu intră în creșterea mea, în deprinderile și principiile mele de a arunca în capul adversarilor mei imputarea de *rea credință* sau de *trădare*; însă, susțin că în conducerea afacerilor esteriore, jenevirea, nesciința, necapacitatea, și mai ales *șirellicul* decorat cu numele de artă diplomatică, au adus nu o dată pentru o națiune consecințe mai fatale de cît chiar trădarea cea mai vedită.

Susțin că aceste *calități negative* au președut la tratarea cestiunii Dunării, și acesta din început și pînă astăzi (1). Când mă convinsei de reul drum ce se apucase în palatul Blaremburg, socotiiu de a mea datoriă, și ca funcționar al statului, și ca român, să pun pe guvernul meu în pozițiune de a cunoșce starea legală a cestiunii Dunării. Mă otărîi de a mă așeza pe lucru. Mi-am rechemat vechile suvenire în ajutor, am adunat vechile documente și scrieri asupra Dunării, și am luat în studiu testele, ca ast-fel să pot prezenta ministeriului un *Vademecum* al cestiunii Dunării, începînd de la conferințele din Viena, tratatul dela Paris și pînă la acel de la Berlin.

(1) O mică rezervă. D-l E. Stătescu este întîiul ministru care a studiat starea legală a cestiunii Dunării; însă el scie tot-o dată că *corabia este înecată*, — prin priimirea comisiunii miste, — și că de acum nu-i mai rămîne nimic de făcut, de cît să se silască a salva din acest naufragiu ce se mai poate salva. Puțin lucru !

O altă considerațiune și mai importantă mă îndemnă să facă această lucrare, și tot prin ea se arată guvernului gravele consecințe ce puteau rezulta pentru țară din *conduita echivocă* ce făcea basa activității seile.

Pretutindenî unde mă adresam, cu orî-ce diplomat, cu orî ce om public intram în conversațiune despre această cestiune ardetore, găsim o generală indiferință, deși ascunsă sub cuvinte de o banală bună-voință, care între omeni bine crescuți și mai ales între diplomați sîntu moneda măruntă a politetel.

Sub cuvintele cele mai dulci, mi se areta un dureros scepticism, în *privința otărîrîi guvernului nostru de a apăra Dunărea în contra pretențiunilor cabinetului din Viena*. «Suntem încredințați, mi se dicea, că ceea ce d-vastră ne spuneți despre îngrijirea ce se manifestă în România, de a vedea Dunărea d-văstre pusă în sfera unei influințe exclusivă, este o dréptă preocupațiune a țerei d-văstre, și corespunde ideilor și simțimêntelor d-văstre proprii. Déră guvernul d-văstre, ore tot așa privesce cestiunea? Limbagiul d-văstre nu lă-țină unî din colegii d-văstre! Unde d-vastră aveți represintanți, îi are și Francia; hei bine, ministrii nostri ne raportéază că pe lingă alte cabinete nu se ține tot limbagiul ce lă țineți d-văstră.»

Ba se mergea și mai departe. Mi se da a înțelege că erau indicii, că se scia chiar pozitiv,

că între cabinetul din Viena și acelă din Bucu-
resci, și urmasse o împreună-înțelegere, că, subț ore-
cari condițiuni secundari, guvernul român și *ac-*
ceptase înființarea Comisiunii miste, și participarea A-
ustriei în această comisiune, și acesta cu multe luni
înaintea notei domnului Ministru de esterne din 10
Martiu 1881, prin care ni se notifica că elă *priimă*
comisiunea mistă ! Și apoi se sfirșta prin a mi se
dice, éráși în limbagiul celă mai fină, că *esistaă*
îngagemente, și că dacă aceste se negaă, era numai
spre a se arunca pulbere în ochii acelora ce vroiaă
a prea vedea multă, și *spre a liniști șovinismul ro-*
mână, pentru a mă servi de espresiunea contelui
Andrassy, dupe întórcerea sa de la Sinaia.

Acéstă neîncredere în otărîrea seriósă a guver-
nului nostru de a respinge immixtiunea Austro-
Ungariei în apele nóstre nu mi s'a arétatú numai
mie ; și altorú agenți români li s'a ținutú același
limbagiú. Guvernele străine credeaă că nu se
cuvenea a se prea lua în seriosú împotrivirea
nóstră.

În adevérú în sênul comisiunii europene, s'aă
petrecutú, și nu o dată, nisce curiósse dialoguri în-
tre baronul Haan delegatul austro-ungarú și în-
tre colonelul Pencovici delegatul nostru, dialo-
guri reproduse testualú în protocólele oficiali ale
Comisiunii !

Regretú că nu amú sub mână protocólele comi-
siunii europene din 1880 și 1881; ele suntú fórte

instructive, și așa fi reprodusă chiar *testul* dialogurilor urmate între delegatul austro-magyar și între delegatul român.

Resultatul lor însă este acesta : de câte ori colonelul Pencovici, *în numele său*, se rostia în contra înființării Comisiunii miste, baronul de Haan îi răspundea : *acésta este opiniunea d-téle, nu este opiniunea guvernului d-téle*. Ba a mersu și mai departe pe la finele anului 1880, susținând că este în pozițiune *de a afirma și dovedi*, că *guvernul român va primi comisiunea mistă*. În urma acestei afirmațiuni cutezătoare, a urmatu, se pretinde, între ambii delegați, unu dialog și mai energicu, pe care protocolul ședinței nu'l-a reprodusă de cât în partea sea cea mai slabă.

Este a fi de o naivitate rară de a crede, că cuvintele delegatului Austro-Ūngaru nu au ajunsă a fi cunoscute de tóte cabinetele europene, și că acestea n'au trasă din ele consecința naturală și logică, cu atâta mai multu că nu sciă ca guvernul român să fi protestatū în contra acestorū cutezătoare afirmațiuni ale baronului Haan, și cari constituescă atâtea revelațiuni sdrobotóre în contra guvernului nostru.

În fața acestorū revelațiuni, nu aveatū déră dreptate ómenii de statū din străinătate, de a nu primi de cât cu unu zimbetū ironicu asicurarile nóstre despre nestrămutata noastră otărire de a apăra Dunărea în contra supremației străine?

Era de datoria mea să aducă la cunoștința guvernului falsa pozițiune, ce prin această conduită ambiguă, echivocă, neotărită, prin această politică după perdeă, se făcea represintanților României pe lângă guvernele străine.

Aceste deosebite considerațiuni au fost motivele pentru cari cu trudă, cu rîvnă, cu durere de inimă am lucrat raportul meu cel d'ânteiu, pe care l-am adresat ministrului de externe în 10 August 1880, și care figurează mai înteiu în această publicațiune, pusă sub tipar încă sub ministerul domnului Dimitrie Brătianu, adevărat în Malu 1881!

Acest raport-memoriu a avut o curioasă sortă. Totă lumea a vorbit și vorbește și astăzi despre el; și cu toate acestea, *afară de trei persoane*, nimeni nu l'a vădută, nimeni nu l'a cetit. Indată după sosirea scrierii mele în Bucuresci, d-l ministru de externe, în ajunul de a pleca la Marienbad, a avut bunătate a-mi telegrafia că era o lucrare importantă, și că se va folosi de dînsa. De atunci însă d-sa și-a schimbat opinia și ecă cum a calificat-o în ședința Senatului din 16 Ianuariu 1882:

«Memoriul cel scris trimis, repetă, din Paris fără a fi cerut, (1) nici în înțelegere cu guvernul din Bucuresci, era în forma cea mai violentă, și con-

(1) Domnul V. Boerescu, comite o neeactitate. Mai repetă ceea ce-mi telegrafia în 9^{ia} Iuliu 1880: «Aștept prin postă dezvoltarea soluțiunii ce propui pentru cestiunea Dunării, căci ea merită totă atențiunea noastră etc.»

stituția unū rechisitorū în formă în contra unei mari puteri.

Curând după aceea, eși la lumină o broșură prelucrată, scrisă în Marienbad, scrisă de aceeași pênă oficială care a scris și memoriul în cestiunea Ovreilor, tipărită, mi se pare, cu aceleași litere, în același format cu care a apărut broșura citată mai sus. Acastă lucrare ce pörtă titlul de «*Mémoire sur l'exécution de l'article 55 du traité de Berlin. Vienne 1880*», se răspândi în țeră și în străinătate sub timbrul ministerului de externe alū României și se adresă tuturilor legațiunilor din străinătate. Ba, se întēplă ceva și mai curios! În străinătate, și mai ales în cercurile oficiali din Viena, se susținea de domnul Boerescu și de clienții sei, că acastă lucrare era memoriul pre care ministrul României la Paris, Kogălniceanu, îlă adresase guvernului său. În țeră din contra, se afirma cu laudă, că broșura se datora penei d-lui Ministru de externe. Cu tôte denegările mele, âncă astă-dî suntū spirite cari 'mî atribue paternitatea acestei opere. N'amū vĕdutū în sesiunea acēsta, cu ocașiu-ne discuțiunii asupra rĕspunsului la mesagiul regalū, pe deputatul P. P. Carp împutându-mî publica-re acestei lucrări, ca o propagandă nepermisă unui agentū diplomaticū? Acastă broșură însă nu era și nu putea sĕ fie a mea. În adevĕrū autorul ei a împrumutatū cu mâini largi mai tōtă partea istorică cuprinsă în raportul meū, însĕ la finitū elū revenia

la ursul său favorit, cum dice francesul, *la apărarea cabotagiului, rezervată acesta numai statelor dunărene.*

Eu speram că munca mea va primi singura răsplătire ce aşteptam, aceea că guvernul român, pusă acum în poziţiune de a cunoşte cu deplinătate *starea legală a cestiunii Dunării* în toate feţele ei, se va otări a lua o decisiune, a adopta o liniă de urmare bine definită, şi că la finitul finitelor, *generalul din palatul Blaramberg*, după ce avusese tot timpul şi cu prisosinţă, spre a sonda terenul, spre a se pregăti, va *începe* o-dată *bătălia*, adecă ne va da instrucţiuni lămurite şi positive, şi ast-fel va pune pe represintanţii României în străinătate în poziţiune, de a arăta cabinetelor europene, care era chipul de vedere al cabinetului din Bucuresci, care era soluţiunea la care elu da preferinţă!

Însă aşceptarea noastră fu zadarnică; aceeaşi politică îndolósă, întunecată, contradicătoare, *şirătă*, urmă şi mai în urmă. Şi în acelaşi timp, erau puteri ai căror ministri de esterne ţineau represintanţilor români următorul limbagiū : «Recunoscem că România este statul celū mai interesatū în cestiune. Europa este datore de a o asculta. Nu ve ţineţi dără în generalităţi, *nu ne veniţi cu negaţiuni*; spuneţi-ne fără multe strigăte, fără întorsături de cuvinte : *care este soluţiunea practică ce o socotiţi mai priincioasă* pentru drepturile şi interesele d-văstre; şi credeţi

că asupra acestei soluțiuni Europa va delibera și
otări!

Aceste cuvinte amicali și mîngîitoare se aduceau la cunoscința palatului Blaramberg; însă ôspele lui se mîrginea a ne rîspunde: *țineți-vă de instrucțiunile date*; și singurele instrucțiuni ce le aveam. erau falmósele *povețe* ce însoțeau memoriile colonelului Pencovici! « *Cercetați, sondați, dera acele idei cari sciți de mai 'nainte că nu au să se fie acceptate, nici să le provocați!* »

Maî mult încă. Prin telegrama sa circulară din 21 Decembre 1880, domnul Ministru de esterne încunosciințase pe represintanții Români din străinătate, că *comisiunea europeană*, întrunită în sesiune la Galați, se rostise în majoritate, și cu reserva aprobării guvernelor lor respective, în favórea înființării *Comisiunii miste sub presidința Austriei, dreptă de apelă la comisiunea europeană pentru tóte cestiunile de fond*, etc.

Ministrul se mîrginea a ne comunica acéstă otărire importantă a Comisiunii europene, ca o noutate din categoria acelor cari se reproducă de diare sub rubrica de : *sciri diverse*.

Nici o reflectiune, nici o obiectiune în contra acestei soluțiuni; nici o instrucțiune dată noă spre a stărui pe lîngă cabinetele europene de a nu se aproba opiniunea comisiunii europene din Galați, adică de a nu se accepta înființarea *Comisiunii miste* care, cu dreptă de apelă ori ba, cu votă preponderantă ori ba, recunoscută Austriei, totuși da totul

Austriei, fiind-că însuși prin simpla înființare a comisiunii miste, cabinetul din Viena dobîndia ceea ce mai mult de două-zeci de ani urmăria fără succes, adică de a i se recunoște *dreptul de stată riverană acolo unde Austro-Ungaria nu are țermuri*, și prin acésta, o mai repetă, dobîndia o pozițiune privilegiată și escepțională pe întinderea Dunării bulgaro-române !

Ună represintantă română ceru atunci — pe la a doua decadă a lui Decembre 1880 — de la guvernul său să i se trimită ună resumată de obiecțiunile ce cabinetul din București credea a redica în contra dispozițiunilor consimțite de majoritatea Comisiunii miste. *De-abia o lună mai târziu*, adică în 20 Ianuariu 1881, d-l Ministrul de externe se otări a răspunde că «soluțiunea propusă de delegatul englesu ară putea servi de basă a unei înțelegeri; că *suntă mai multe moduri de a ajunge la acestu scop*; și că guvernul română ară fi dispusă a accepta unul din aceste moduri ! Tot aceeași ambiguitate, și neotărîre de a spune clară și pozitivă ceea ce se voia !

Același ministru român, nemulțumit cu acestu răspuns dat în stil sibilic, prin telegrama sa din 21 Ianuariu 1881, anunță că cabinetul din Viena negociază cu cabinetul de. . . spre a ajunge la o înțelegere în privința cestiunii Dunării, că acestu din urmă cabinetu, înainte de a răspunde la propunerea austriacă, doresce a cunoște cugetarea guvernului român într'unu mod practicu, că așa fiind, elu ține a avea ună răspuns la puncturile următoare :

a) *Guvernul român nu primesce să nu înființarea comisiunii miste ?*

b) *Este a se primi în această comisiune, pe lângă statele riverane, numai pe AustroUngaria, s'eu ar conveni mai bine ca pe lângă Austria să facă parte din comisiune și o alta din puterile cele mari ?*

c) *Guvernul român este el pentru dreptul de apel în toate caziunile, s'eu numai în anumite cazuri, și pentru anumite statură determinate ?*

Trecu șese zile, și ministrul nostru de externe nu răspunde nimic. Atunci reprezentantul României prin o nouă depeșă, și anume în 27 Ianuariu 1881, întreabă pe palatul Blaramberg, dacă precedenta sea depeșă s'a primită, dacă suntă a i se trimite instrucțiunii mai complete, s'eu dacă el trebuie să se ție și în viitor de *indicațiunile nedeterminate* ce i s'au dată pînă atunci!

După două zile în fine, i se trimise un răspuns, adică în 28 Ianuariu. Ecă-lă : « *Represintantul nostru la... nu are trebuință, de-o-cam-da'ă, de nici o altă instrucțiune complementară; indicațiunile precedente precum și protocoalele discuțiunilor comisiunii europene îi suntă îndestulătoare, spre a'i permite de a înțelege dispozițiunile cabinetului pe lângă care este acreditat, și că, pentru ca guvernul român să aibă idei definitive, el trebuie să cunoscă mai înteu terenul !!* »

Tot acel limbagi strategic. De la Iuniu-August 1880 pînă la finitul lui Ianuariu 1881, și mai în urmă încă pînă la esirea sa din cabinet, noul

Fabius Cunctator(1), cum se vede, s'a ținut neconținut de adevărul domnului de La Palisse : « *Ună generală, înainte de a începe bătălia, trebuie să sondeze terenul și să pregătească apărarea sa.* »

Intr'acestași timp cabinetul din Viena nu numai că dase bătălia, *dăru o și câștigase* ; căci precum am văzut, majoritatea comisiunii europene priimise deja în principiu comisiunea mistă, și, ce este mai gravă, o priimise și guvernul român, și acesta fără încuviințarea camerilor, fără chiar a le spune un cuvânt despre această concesiune importantă, și dupe mine definitivă !

Hei bine, eu întreb pe cetitorii mei cei mai necunosători despre afacerile și cuviințele diplomatice : în fața răspunsului negativ al ministrului de externe al nostru, la șirurile de întrebări, la cestionarul pus de ministrul afacerilor străine din . . . ce mai avea de făcut represintantul român căruia i-se puseseră întrebările de mai sus, *de cât de a nu mai da ochi cu diplomatul străin !*

În ședința Senatului din 22 Mai anul trecut, în timpul scurt al cabinetului Dimitrie Brătianu, un venerabil senator guvernamental afirma pe parola sea de onoare că el a fost cetit la Ministerul de externe, totă corespondința diplomatică privitoare la cestiunea Dunării, și că n'a găsit nimica din care să reeasă că guvernul român ar fi compromis cestiunea, *precum a fost afirmat-o în*

(1) General român, renumit prin temporizațiunile sale în războiul contra lui Anibale.

modă francă și leală domnul Dimitrie Brătianu, președintele consiliului de miniștri. în urma retragerii momentane a domnului I. C. Brătianu. (1)

Eū credū că dacă acelū venerabilū senatorū arū fi cetitū cestionarul pus de ministerul de externe din și răspunsul palatului Blaramberg la acestū cestionarū, domnia-sea n'arū mai fi pututū afirma că cestiunea Dunării nu este compromisă, spre a nu *dice perdută!*

. Nu era tot atât de neotârfită atitudinea palatului Blaramberg, când se atingea de a înfrēna zelul acelorū represintanți diplomatici ai Romāniei cari, trimiși în străinătate, credeaū că lorū le incumba mai mult datoria de a pune zelū, ānimă, activitate, energiā în apārarea drepturilorū și intereselorū patriei lorū, cari luaseră în serios instrucțiunile platonice ce li se dăduseră, cari romānescē cugetaū că a apāră Dunărea era a bine-merita de la țēră și de la guvernul ei!

În fața atitudinei corecte, energice și romānesci

(1) Ecă propriile cuvinte ale domnului ministru de externe Dimitrie Brătianu, dīse în Senatū [aceiași ședință din 22 Mai 1881]:

«În ministerū nu s'a găsitū nici o urmă de asemenea āngagementū. *Însē circuldările către agenții nostrii din străindătate și convorbirile cari aū pututū avea locū, aū lāsātū celorū-l alte puteri impresiunea că dacă Austria arū admite condițiunile nōstre cuprinse în circuldările de cari vorbiūi, amā priimi și noi comisiunea mistă sēu specială ca o delegațiune a comisiunii europene, sub președința simplă, onorifică a Austriei, priimită deja de tōte cele-l-alte puteri.*» În adunările secrete ale senatorilorū și deputațilorū, d-l Dimitrie Brătianu a fostū și mai deschisū; a spusū francū, că cestiunea era compromisă.

a unor represintanți ai României, ministrul de externe nu mai lăsa să treacă săptămâni spre a se pronunța, spre a censura, *spre a înfrâna* chiar pe unii cutezători cari nu voiau a înțelege, cum dice francesul à demi-mot, s'eu cum dice românul că *palatul Blaramberg bătea șeua, ca să înțelégă ieapa!*

Eu rog cu plecăciune pe *puritanii*, pe *neprihăniții* noștri cari s'au scandalisat de cutezarea d-lui Calimaki-Catargi de a destăinui faimosele manevre diplomato-strategice ale generalului din palatul Blaramberg, să citescă cu de-a-mănuntul memoriul ce ministrul român acreditat la Londra a dat în *numele său*, în *dreptul său*, *dupe datoria sa*, ministrului-primar al Marel-Britanii (1) și astfel să constate, dacă în acea scriere nevinovată, destinată numai a espune starea legală a cestiunii *Dunării în punctul de vedere român*, există o singură frază agresivă, ofensantă în contra Austriei!

Îi rog apoi să vedă tot în colecțiunea documentelor publicate de d-l C. Catargi, ce fulgere 'și-a atras pe capul său nenorocitul autor al memoriului!

«Regret, i se dice prin depeșa din 1 Septembrie 1880, regret că plecarea d-văstre v'a împedat să amendați, în memoriul d-văstre, și potrivit cu telegrama mea, *pasagele al căroră tonu este foarte agresiv în contra Austriei etc.*» Cine are ochi să vedă, cine are urechi să audă, cine are minte să

(1) Vezi Colecțiunea d-lui Calimaki-Catargi pagina. 20,

judece ce reese din această censură ministerială! adresată unui înalt funcționar, care n'a făcut de cât a apăra cu inimă și inteligență o cauză națională!

Mie mi s'a întâmplat și mai rău!

La întorcerea mea la Paris, la începutul lui Noembre 1880, primiiu instrucțiunii directe de la primul-ministru se vorbesc în privința cestiunii Dunării cu mai mulți bărbați de stat și diplomați străini, și în special cu unu ambasadoru alu unei mari puteri, carele avea simpatii personale pentru noi!

Acestu diplomat, la mijlocirile mele de a întrebuința înriurirea sa pe lângă cabinetul său, pentru ca acesta să nu ne abandoneze, imi răspunse, că *se temea ca se nu ne fi desceptat prea târziu*, că nu scie dacă guvernul său nu se îngagiase deja către cabinetul din Viena. Cu toate acestea, imi dîse elu, dă'mi o notiță asupra cestiunii, clară înse scurtă, și vă promitu a o face să ajungă sub ochii suveranului meu. *Înse fiind-că Majestatea Sa pătimesce de ochi, apoi fă a se tipări notița în formă de manuscrisă*. Acesta amu făcutu, și nu amu lipsitu de a încunoscianța nu numai despre această lucrare, pe domnul Ministru de externe prin depeșa mea telegrafică din 11 Decembre 1880, dără încă 'i-amu arătatu și în ce tonu, și cu ce soluțiune era să conchidă lucrarea mea. *Acastă notă verbală, îi dîceam, nu va cuprinde de cât desvoltarea cestiunii legale, ba-*

sată pe testul tractatelor și în conformitate cu mesajul domnescă (acelu cetitū camerilor la deschiderea sesiunii din 15 Noembre 1880). Voiū avea onórea de a vė trimite conținutul.»

Acésta amū făcut-o trimițēndu-i dece esemplare din lucrarea mea prin o altă depeșă postală din 22 Decembre. Ministrul de externe avusese dēră tot timpul, *adică dece zile*, spre a mă opri de a presinta acea notiță personală a mea!

Prin acéstași depeșă îi dīceamū :

«De și tipărită, lucrarea este presintată ca manuscrisū și cu totul confidențială. Ca ast-fel nu voiū remite esemplare de căl Președintelui Camerei și Președintelui Senatului cari 'mī aū cerut-o, precum și Ministrului afacerilorū străine.»

Acéstă lucrare, tipărită ca manuscrisū și comunicată confidențialū la patru bărbați de statū, este memoriul No. 2 din acéstă publicațiune !

În discursul său din ședința Senatului din 16 Ianuariū trecut, fostul Ministru de externe însuși recunosce că *acestū memoriū era mai simplu, mai neofensivū*. Atunci apoi pentru ce mi se adresă *censura*? Pentru că amū datū unui ambasadorū acestū memoriū ; dēră d-sea n'avea de căl să întrebe pe colegul, pe președintele său, pentru ce, și din altū cui îndemnū m'amū dusū la acelū ambasadorū ; ș'apoi nu l'amū prevenitū mai d'înainte că aveamū a-ilū înmâna ?

Écă depeșa ce d-sa imī adresă în 26 Decembrie 1880, la ora 3 și 40 minute, adecă îndată ce me-

moriul sosi în mâinele sële, și precum amă și arăt-o camerei în ședința din 12 Ianuariu 1882 :

«Noi amă fostă cu durere surprinși de a vedea nota verbală a Domniei-Văstre pe care ați tipărit-o și împărțit-o fără autorisațiune prealabilă, fără ca ea să fie mai întâi cunoscută de către guvernul d-văstre. Cu toate că ea este conformă cu instrucțiunile (!) ce amă dată de multă Comisiunii din Galați, d-văstră trebuia să știți, că afară de România și Bulgaria, toți cei-l-alti comisari, chiar cei ai Rusiei și Franciei, s'aă rostită pentru comisiunea mistă și președința Austriei. Pentru d-văstră nu este însă mai puțin neregulată, și nu pôte produce de câtă supărări (inconvenients), dacă nota d-văstre va fi publicată. De aceea vă lăsamă totă responsabilitatea; căci în asemenea casă, ca în or-ice altă casă, ună ministru plenipotențiară nu lucră de cât conformă instrucțiunilor, conformă înțelegerii prealabili cu guvernul său; căci politica română este condusă de la Bucuresci érá nu de la Paris.»

Și eă amă condusă afacerile străine ale acestei țeri, și în timpuri multă mai grele, și în împrejurări multă mai critice de cât astă-đi! Hei bine, nici prin gândă nu mi-a trecută vre-o dată, că *puteamă* a împiedeca pe ună represintantă ală României—însărcinată cu conducerea unei afaceri,—de a da în numele său, pe răspunderea sa, o notă-verbală, ună memoriă asupra stării legali a unei cestiuni, când acésta i se cerea ca ună pro-memoriă de guvernul pe lingă care era acreditată, său de ună omă de stată cu care avea misiunea de a conferi. Acésta se face în toate đilele în diplomațiă, fără ca

prin acésta sã se pótã dice cã acestũ modũ de procedere pôte compromite pe guvernũ.

Incã mai puțin ca ministru de externe, m'așî fi socotitũ în dreptũ *de a adresa o asemenea asprã censurã* unui reprezentantũ carele, — cum a fostũ casul presentũ, — n'a fãcutũ în acea notițã, de cãt a reproduce starea legalã a cestiunii, conformũ cu instrucțiunile date și cu cuvintele din mesagiul domnescũ, și cãnd mai ales încã de mai înainte, și la timpũ, palatul Blaramberg fusese încunosciințatũ despre acea lucrare.

În aceeașî ședințã a Senatului, fostul ministru de externe s'a silitũ a scusa fulgeretóreã depeșã ce a cutezatũ a'mî adresa mie, la bẽtrãnețe, mie care în cestiuni de patriotismũ și de simțimentũ alũ datoriei nu recunoscũ nimẽnui și mai puținũ âncã domnului Vasile Boerescu, dreptul de a'mî da lecțiunî! Scusa, fostul Ministru de externe o întemelã pe faptul, cã eũ amũ datũ notițã mea verbalã și Ministrului de externe, și Președinților Senatului și Camerei deputaților din Paris. Mai înainte de tôte, dând eũ o lucrare a mea, de și personalã, de și confidențialã, unui represintantũ alũ unei puteri pe lîngã care eũ nu eramũ acreditatũ, prin însușî acésta eramũ datorũ, și în interesul țerei și în interesul pozițiunii mele, ca sã fiũ corectũ cãtre guvernul pe lîngã care eramũ trimisũ, și prin urmare sã'l comunicũ și lui lucrarea mea în acelașî modũ confidențialũ și personalũ.

Ală duoilea d-l Ministru de externe trebuia să scie, că eu eramă acreditatū pe lîngă unū guvernū republicanū, în care președințiî Camerilorū aū o influință importantă în afacerile publice. Domnia-sa trebuia să scie, că și alți ministriî, represintanți ai unorū puteri multū mai mari de cāt România, solicitaū, cum amū făcutū și eu, bine-voitorul concursū ală acestorū președințiî, mai ales când acestia purtaū numele de *Gambetta* și *Leon Say*! Prin urmare eu care lucramū în modū seriosū și lealū spre a apăra Dunărea română, ași fi fostū vinovatū, dacă ași fi lăsatū la o parte nisce bărbați de statū atât de sus puși în lumea politică, și n'ași fi pusū tôte sforțele mele spre a dobîndi puternicul lorū sprîjinū. Liberū domnului V. Boerescu sēmî facă o crimă, că amū năzuitū la Gambetta și la Léon Say, precum a și făcut-o, imputându'mî în Senatū că *amū datū acestū memoriū ministrului de externe ală Franciei, președintelui Camerei, care era d-l Gambetta, și apoi destăinuind și numele ambasadorului*, eu care amū respectatū cuviința nici de a 'lū numi, nici de a spune după ale căruî instrucțiuni eu mersesemū să'î cerū concursul.

Totū atunci, m'a amenințatū cu răspundere dacă *notița mea verbală arū ajunge a fi cunoscută*. Dovadă că eu cunoscū, celū puțin cāt și d-lui, convenințele diplomatice, este că în timpū *ce astă-đi nu este actū, notă, circulară diplomatică care directū saū indirectū se nu ajungă a fi cunoscută publicului*, nici ân-

tău meu memoriu, de și acesta este scrisu în Augustu 1880, și nici celu alu doilea scrisu în Decembrie același anu, *pînă astă-dî, adecă într'unu intervalu de mai multu de unu anu și jumătate* pentru celu d'ântăiu, și de unu anu trecutū pentru celu d'alū doilea, *ambele scrieri pînă astă-dî au fostū păzite și păstrate în celu mai mai mare secretū!* Nimeni pînă astă-dî, afară de trei persóne, nu le-au vėdutu, nu le-au cetitū.

Ș'apoi cānd vedemū atāta îngrijire, chiar atāta frică ca aceste nevinovate memorii sē nu ajungā la cunoscința publicā, nu suntu în dreptū de a presupune, ba chiar de a afirma cā acēstā frică era mai ales *ca Austria sē nu le cunóscā*, sē nu afle cā guvernul românū, măcar indirectū, cutézā a se opune pretențiunilorū sēle asupra Dunării nóstre!

Dérā revinū la depeșa fulgerātore ce, precum amū vėdutu mai sus, imi trimise ministrul de esterne. Ii datoramū unū respunsū; i-lū amū și adresatū în ziua de 28 Decembre în modul următorū :

«Ca respunsū la telegrama d-vóstre, mă mărginescū de o-cam-datā a vė întempina, cā eu nici-o-datā amū datū înapoī în fața responsabilității actelorū mele. Decī priimescū tótā responsabilitatea notei mele verbalī, pentru a căriea redactare și remitere v'amū prevenitū prin depeșa mea anteriorā cu data din 11 Decembre. Ca responsabilū d'înaintea guvernului pe care d-vóstrā ilū represintați, ținū a'mi limpedi situațiunea cāt mai curēnd. Rogū dérā pe Esceleńța-Vóstrā sē'mi obținā de la Alteța-Sea regalā unū congediū de 15 zile spre a veni la Bucurescī.»

Déră *Camerile erau deschise*; cererea mea de a veni la Bucuresci nici se vedea bine, nici se doria. Agurida se făcu mîiere. Și ecă răspunsul ce a treea dî dupe espedierea telegramei mele de mai sus, priimită de la palatul Blaramberg, adecă în 30 Decembre 1880 : »

« În septemăna acêsta Comisiunea de la Galați sîrîșesce studiile sêle preliminare asupra regulamentului Dunării. Aceste studii vor fi pe urmă trimise guvernelorî lorî respective, cari vorî avea definitivî a se pronunța asupra votului fie-căruî comisarî. Vedeți déră că rolul d-vôstre la Paris începe mai ales acum. *Guvernul nostru contêză multî pe marea d-vôstre inteligență, pe activitatea d-vôstre, pe iscusința d-vôstre, p influința ce puteți avea la Paris spre a înrîuri și lumina pe ministrul în timpul studiilor ce elî are a face septemăna viitoare (?) asupra lucrării comisiunii, spre a-lî aduce a da instrucțiunile sêle comisarului francesî în simțul vederilorî d-vôstre cari sîntî și a le nôstre.* Ecă pentru ce, toți colegii mei vî rîgă sî aminați congediul d-vôstre, și de a nu veni la Bucuresci de cît după ce cesțiunea Dunării va fi cu deplinătate terminată la Paris. »

Acêstă depeșă, orî cît de măgulitîre era pentru mine satisfacțiunea ce mi se da pentru nemeritata censură ce mi se făcuse mai înainte, nu mî mîngăia de convicțiunea ce în acestî intervalî dobîndisemî, că Comisiunea mistă era deja priimită de tîte puterile, și că acêstă Comisiune fusese priimită și de guvernul nostru, și acêsta, mulțamită numai *nepăsării sêle* — spre a nu dîce mai multî — în apărarea la timpî a drepturilorî nôstre.

De aceea și răspunsei în 7 Ianuarie că :

«Nici activitatea mea, nici influința mea, mică în realitate, nu mai pot schimba o situațiune ajunsă a fi fatală, mă tem foarte ! Astă-dîi represintanții României în străinătate, lăsați propriilor lor mijloce, nu mai pot nimic face personal și izolat. De astă-dîi, singurele acte ale guvernului, precum note, circulare, protestațiuni subscrise de Escelența-Vastră, carele dirigeți și reprezentați oficial și direct politica românească, ar putea pôte să facă pe câte-va guverne de a reveni asupra înțegementelor ce au și luat [dupe cum am prevenit pe Escelența-Vastră] de mai multe luni către cabinetul din Viena.

«Aici este casul să aducă a-minte Escelenței-Văstre că eu n'am priimit încă instrucțiunile promise prin nota dată din 26 August No. 13900 (1). Atrag asemenea atențiunea Escelenței-Văstre *asupra faptului că, în cestiunea Dunării, legațiunea mea, cel puțin, n'a priimit pînă astă-dîi nici o notă oficială a despărțemintului d-văstre arătând vederile guvernului român, și de pe care ași fi avut a da cetire sau copie ministerului francesu. Acestă tăcere, sau acestă lipsă de acte oficiale, negreșit că a fostă observată la ministerul afacerilor străine, carele prin a-*

(1) Acestă notă se mărginea a-mi comunica în copie un document ce se dăduse domnului I. Brătianu cu data din 12/21 August 1880, de către domnul de Bosizio însărcinatul de afaceri al Austriei, și prin care cabinetul de Viena arăta miclele concesiuni ce era dispus a face din anteproiectul său Trimițendu-ne acest document în copie, ministrul de externe ne dicea :

«*Propuindu-mi de a desvolta în comunicațiunile mele următoare vederile guvernului domnescu asupra cestiunii ce formeză obiectul actului aci alăturat, te rog, domnule trimis, să priimesc asicurarea etc.*»

Aceste vederi ale guvernului domnescu, promise a ni se trimite, palatul Blaramberg a uitat de a le espedia de la 14/26 August 1880 pînă la Martie 1881, adică *șapte luni*.

genții sîi este tot-d'a-una foarte bine informată de cele ce se petrec în București.

«In ce mă privește, eu persistă a crede că, de și cam târziu, o atitudine fermă și energică din partea guvernului și a țerei, ară putea încă salva situațiunea.»

Cele-l-alte părți ale notei se raportă la persoane și guverne străine, și prin urmare nu amă competența de a le publica !

Curînd după acesta, prin d-l Vasile Alexandrescu-Urechia ce pe atunci se afla la Paris, amă trimisă demisiunea mea la București.

În Fevruariu, d-l V. Boerescu bine voi a-mă trimite scrisorile de rechemare. Însă prin aceeași depeșă care mă încunoscianța despre această măsură, d-sa mă invita ca să mai amănă plecarea mea pînă ce aș putea închiăia primul tractat între Republica francesă și România, tractatul de vamă și de comerț pentru care încă de mai înainte și începusem a negocia cu guvernul francesu.

Mărturisescă că amă avut slăbiciunea, vanitatea chiar de a voi a-mă vedea subscrierea pusă pe celă anteu actă internațională, închiălată între România și între Francia, acea putere care, fie imperiu, fie regat, fie republică, nici odată n'a refusat simpatiile și concursul sêu națiunii mele ! Decă consimțiu a amina încă plecarea mea definitivă din Paris.

Însă negocierile pentru închiăiarea tractatului franco-română întârziat. În același timp, eu do-

bîndită convicțiunea că cestiunea Dunării era nu numai *compromisă*, — precum a afirmat-o puțin mai târziu însuși primul ministru *Dimitrie Brătianu*, dără și *perdută*. În adevăr, d-l Ion Brătianu se *înșela foarte multă*, când într'o ședință a Camerei susținea, că guvernul său nu a luat nici unî ingagementă către cabinetul din Viena, în cestiunea Dunării, că *a urmată numai nisce simple convorbiri între contele de Hoyos și între d. V. Boerescu*.

Acéastă afirmațiune este neesactă. Eă din contra *afirmă* că :

Aceste îngagemente aă fostă luate încă mai înainte, și mai ales în timpul petrecerii ministrului nostru de externe în Viena, pe la Septembrie 1880. *Afirmă* că ministerul de externe din Ballplatz (1) păstrează în arhivele sële *scrisori autografe* ale d-lui V. Boerescu, prin cari acesta *acceptă comisiunea mistă* (2). Dacă ministrii austriaci n'au dată pînă acum publicitate acestoră autografe, este pentru-că diplomații din Viena suntă ómenî practici, și știu că *nepublicarea îngagementelor Minis-*

(1) Piață a Vienei pe care este aședatŭ palatul ministeriului de externe alŭ Austro-Ungariei.

(2) Acésta a afirmat-o însuși d-l V. Boerescu în aceeași ședință a Senatului. După multe frase și perifrased, d-sea sfirși prin a dice: «Este adevăratŭ că nimica oficialŭ nu s'a făcutŭ; tóte aceste tractări aă fostŭ verbalŭ și oficiose ?»; și pentru ca *discuțiunea să fie mai precisă* și înțelegerea mai facilă, *amă însemnată*, chiar pe chărțiă, puntele cari făceau obiectul discuțiunilor și cari puteaă servi de basă înțelegerii. etc.»

trului de externe română pôte să raporte mai multă de cât publicarea loră.

După multe sondări de teremă, după multe pregătiri, generalul tacticiană din palatul Blaramberg se otări în fine să intre în acțiune, și acesta nu ca să *dele bătălia*, ci ca să *o përdă înainte chiar de a o începe*, și dëră domnia-sea comunică represintanților români din străinătate *resultatul strêlucitei sêle campanii!*

Acêsta se făcu prin faimósa sea circulară din 10 Martiă 1881, prin care ne trimetea în copiiă nota circulară a cabinetului din Viena cu data din 9 Fevruariă acelașă ană, notă care, în modă oficială, arêta *ultimele concesiuă* ale guvernului austro-ungarū în cestiunea Dunării.

Maî înainte de a iniția pe cititoriî meî în amênuntele circulariî d-luî ministru de externe ală nostru, suntū datorū a statornici că nota austriacă datată din 9 Fevruariū, a intratū în palatul Blaramberg în 11 sêu multū în 12 Fevruariū, și că represintanților României li s'a comunicatū *d'abia după o lună de zile*, adecă în 10 Martiă 1881. Maî suntū datorū a afirma, că și acêsta s'a făcutū, numai după ce eū, avênd norocul de a cunósce și ceti de aprópe circulara austriacă, amū comunicat-o la rîndul meū la Bucuresci prin telegrama mea din 4 Martiă același ană!

Nota d-luî Boerescu maî sus citată, începe é-răși prin frasa sea eternă și stereotipă împrumutată

din planurile de bătălie ale lui Fabius Cunctator și a-nume. (1).

«Mai înainte de a formula un răspuns (la circulația austriacă), guvernul princiară ară dori să cunoască simțimintele și dispozițiunile guvernului pe lângă care sunteți acreditați. Vă rogă dără să presimțiți cugețarea sa asupra acestui punctă, și de a-mi comunica cât mai curând impresiunea ce veți fi fostă dobândită din demarșă d-vóstre.»

Va să dică că tot alții trebuia să se rostască în cestiunea Dunării; érá guvernul român să se ție pe calea sea trasă, aceea de a nu spune *ce elă voia*, și acesta de la Iuniă 1880 pînă la Martiă 1881!

În cursul notei séle, d-l Boerescu ne mai anunța, că tóte puterile europene *se și rostiseră în favórea creațiunii comisiunii miste*, și a intrării Austriei în această comisiune; acesta mulțămită planului strategică ală marelui nostru tacticiană de a da diplomației austriace timpă de ună ană pentru a căsciga adheșiunea acestoră puteri.

Și apoi nota d-séle se închiăia prin următoarele cuvinte : «Ast-fel fiind, noi amă rămânea isolați, dacă amă stărui în opiniunea emisă în sênul comisiunii europene de către delegatul nostru. Sun-

(1) Suntă fericită că d-l V. Boerescu, cetind în Senată atât nota sea oficială din 10 Martiă, cât și nota sea suplentară din 13 Martiă 1881, m'a sustrasă din închisórea cu care mă amenința legea liberală(?) menită din a garanta păzirea secreteloră de stată. Eu dără reproducă ambele acte ministeriali, precum ele se afl în procesul verbală ală Senatului din 22 Maiă 1881.

temău dără în plecare (portés) a adhera la rëndul nostru la formarea comisiunü miste, și a reintra așa în acordü cu cele-lalte staturi. (!!!)

«Dără făcënd acéstă concesiune, ne propunemü, ca scopü exclusivü, de a face indispensabilă esistența comisiunii europene, și de a asicura prin collaborațiunea sea la afacerile navigațiunii garanția cea mai reală a libertății acestei navigațiuni.

«Subt aceste condițiuni, concesiunile nóstre arü fi mai multü de formă, [Audit-ați. ? Comisiunea mistă priimită de România arü fi numai o afacere de formă.] și presința ca și collaborațiunea comisiunii europene arü face imposibilă orî-ce influință absorbantă a unei singure puteri. Acesta este în definitiv motivul resinstinții nóstre actuali.

«Eü amü arëtatü deja aceste condițiuni ale adhesiunii nóstre prin declarațiunile mele la tribuna Camerei în ședința din ²⁴/₈ Martiü curgătorü. (1)

«Dacă modificațiuni în acestü simțü arü fi introduse în conclusiunile ultimei circulari a cabinetului de Viena, adhesiunea nóstră la regulamentul de navigațiune, de polițiă fluvială și de supraveghiare, arü putea fi privită ca dobîndită. !!!»

Prin o altă depeșă cu data dîm 13 Martiü, d-l ministru de externe socoti a precisa și mai bine

(1) Desfidü pre fostul ministru de externe să dovedescă, că în camera deputaților, în acea ședință, a disü unü singurü cuvëntü vestitorü țere: *că guvernul românü a priimitü comisiunea mistă și participarea Austriei în ea.* Procesul ședinței Camerei din ^{12 Martiü 1881,}
28 Fevruarie II
dă desmințirea cea mai categorică.

concesiunile zdrobitoare ce deja elă făcuse Austro-Ungariei. Ecă coprinderea acestei *depeși confidențiale* :

«Pe lângă nota mea asupra cestiunii Dunării, bine-voiți a ști, că marea divergință între noi și Austria este totuși vocea preponderantă. *Noi voim a ne conforma dorințelor(?)* Puterilor și a ajunge la o înțelegere în acestu scopu. *Noi am fi dispuși să priimim comisiunea mistă sub președința Austriei*, însă numai sub două condițiuni: 1-a ca această comisiune să fie subordonată celei din Galați, și ca ea să existe numai cât va esista aceea de la Galați.* 2-a că pentru toate cestiunile de principiu său de administrațiune să facă apelu la comisiunea de Galați, său la unu comitetu eșitu din senu său etc.»

Așa dără ecă că se priimă comisiunea mistă și președința *perpetuă* a Austriei, în această Comisiune, ecă că se cerea de d-l V. Boerescu și o a treea autoritate, adevă *unū comitetu emanând* din senu comisiunii din Galați, și ast-fel d-sea accepta și pretențiunea Austriei ca comisiunea mistă să nu se privască ca o delegațiune, emanând de la comisiunea europeană.

Ministrul nostru de externe recunoscă însuși consecințele grave ale acestei concesiuni, prin finalul notei seile:

«Pînă acum, dice d-sea, nu suntu de cât convorbiri între noi și Austria, dără presumu că ea nu este dispusă a renunța la vocea sea preponderantă *pentru cestiunile administrative, cari suntu singure existând în realitate pe Du-*

năre; dără atunci ori-ce înțelegere ar fi cu neputință. Aceste sunt *marginele* de cari vorbesce ultima mea notă.»

D-l Boerescu nu se mulțămia de a accepta tot, apoi mai era și ironic !

După ce domnia-sea da tot, după ce elă recunoscse Austriei :

- a) Înființarea comisiunei miste ;
- b) Participarea Austro-Ungariei în această comisiune;
- c) Președința perpetuă a Austriei;
- d) Apelul la comisiunea europeană sau la un comitet din sênul ei.

Apoi domnia-sea mai dicea Austriei : *ecă ți-am dat tot, dără dacă totuși nu te mulțămesci cu acest tot, în asemenea casă ori ce înțelegere este cu neputință!*

Ast-fel Dunărea română se punea, prin însuși guvernul român, sub *influența exclusivă* [întrebuințeză o espresiune blândă, spre a nu dice *dominațiunea*] a Austriei ! Ce mai aveamă dără de făcut în Paris ? Datoria mea era acum să mă intorc în țără, și în ea să lucreză ceea ce se mai putea lucra !

Când sosii în București, domnul I. C. Brătianu se retrăsese de la putere, otârît, dicea d-sea, a n'o mai relua ! Atât era de amârît de multe și de tôte.

Vădui pe succesorul său, d-l Dimitrie Brătianu; domnia-sea mă îndemnă să-mă retragă demisiunea, asigurându-mă, — și suntă sigură că era

de bună-credință, —că va face tot ce îi era prin putință spre a salva Dunărea, *cu toate că cestiunea era compromisă* !

Însă în curând o *revoluțiune bysantină* resturnă de la putere pre domnul Dimitrie Brătianu, și readuse în capul trebilor pe *desgustatul* domnul Ion Brătianu !

Numaî istoria ne va putea, pôte, desvêli misterioasele și adevăratele motive ale acestei revoluțiuni curioase, în care se veddă pre liberali (?) resturnând pe negreșit unu din puținii liberali cari n'a transigat cu vechile și statornicele sêle principii, revoluțiune în care nici statornicia principielor, nici aducerea a-minte a servicielor făcute, nici respectul datorit pêrului alb, nu putură scăpa pe bătrânul Dimitrie Brătianu, nu numaî de căderea sea de la putere, dără chiar de insultele personale, ce cu nerușinare i se aruncară de *capioldășii partitului național-liberal* !

Domnul Ion Brătianu revenind la ministeru, eă stărui în demisiunea mea, și acêsta și fu priimită !

Aici este locul sê vorbescă de unu incidentu care și are importanța sea, în istoria neînțelegerilor mele cu guvernul român în privința cestiunii Dunării.

Cât a stată la putere dl. Dimitrie Brătianu, în plină înțelegere cu d-sea în privința grelei situațiuni în care se afla guvernul sêu față cu îngamen-

tele luate de guvernul precedent, și față și cu o majoritate ce aparținea guvernului retras, eu și din inimă și din datorie țineam același limbaj ca și ministrul de externe, adică : că cestiunea Dunării era compromisă, și că fostul ministru de externe a fost *neiscusit*, spre a nu țice mai mult, pentru a conduce o afacere atât de grea ! De aci se începu o campanie în contra mea, de aci acușatiunea repetată pe toate tonurile, că eu făceam o propagandă nepermisă unui agent diplomatic, că eu am dat strigătul de alarmă, că fără de mine, cestiunea Dunării s'ar fi rezolvat fără vuet etc.

Onorabilul d-l Ion Brătianu, fiind simplu senator socoti de cuviință a și însuși aceste acușatiuni aruncate mie, și în ședința Senatului din 22 Mai 1881 rosti aceste cuvinte la adresa mea :

« Eu profit de această ocaziune că se făc apel la dl președinte al consiliului și ministru de externe, ca să exige de la toți agenții săi din străinătate, că, dacă sunt acte eminate de la guvernul precedent, cari ar fi în contradicere cu ceea ce se afirmă de la acesta tribună, să vină să le dea pe față; fiind că așa s'a ținut de unii că vor veni... Să vie să le dea pe față, însă în luna lui Octombrie !... Apoi pînă în luna lui Octombrie pôte că această cestiune va fi cu totul rezolvată ; și dacă din nenorocire va fi rezolvată în dauna noastră, atunci ar fi un act criminal din partea dd.-lor, de nu vor denunța de acum acele acte ce pretind că au, pentru ca ast-fel acei cari le-au făcut să fie trași la răspundere, ca națiunea să se deslege cu totul de dênși.

« Mi-aduc a-minte, d-lor, că în timpul alegerilor Con-

stituantei, la o ceremonie mare, era unu ore-care domnă care dicea : amă actele de trădare (?) aci în buzunară și le voi denunța. Dicea că eă vëndă Besarabia și că aș fi vëndută țera Evreilor (?) . Hei bine, pină astădă, nu amă vëndută acele acte. Pote că o fi avută acte, însă nu de trădare, pentru că nu credă să fie unu român care se'să trădeze țera sea ; dără acte compromițetore, dără negreșitū *nu pentru mine*, ci chiar pentru acei cari nu aă voitū se le dea afară ! »

Respunsul în parte, celă puțin în privința Dunării, îlă daă prin acestă lucrare. Mai târziu îmi păstrează dreptul de a respunde și în privința Besarabiei, care astădă nu mai este de cât o cestiune istorică, cu tôte că și în acestă credă, că amă dată unu respunsă indestulătoră în ședințele Camerei deputăților din 14 și 15 Ianuariū 1882. (1)

Nu, nu este esactă acusațiunea ; nu eă amă dată în cestiunea Dunării strigătul de alarmă ; 'lă-a dată *instinctul națională* ; nu eă *amă făcută propagandă* ; a făcut'o însuși *simțimentulă națională*, revoltatū de politica slabă și umilitore care conduce tôte aface-rile năstre internaționali.

Ș'apoī acei ce mă acusaă că *eă amă dată strigătul de alarmă*, că fără mine cestiunea Dunării s'ară fi terminatū fără vuetū, într'alte cuvinte *s'ară fi escamotată*, nu vedă că prin însuși acestă imputare îmi facū cea mai mare onore, îmi adresază cea mai mare

(1) Nică o-dată n'amă acusatū pe nimeni de *trădare* încă mai puțin pe d l I. C. Brătianu. Dără i-amă imputatū și'i impută și astădă *lipsă de prevedere politică*, și, acum mai de curând, și *lipsă de forță de resistință*.

laudă ce se pôte da unui cetățeanu, aceea că *elă a apărătă o cestiune națională*, că elă a desceptatū îngrijirea națiunii asupra pericolului în care se află acéstă cestiune !

«Je ne mérite ni cet excès d'honneur ni cette indignité,» ȑice unū versū francesū. «Nu meritū nici imputarea, nu meritū nici lauda. »

Nu 'mă-amū făcutū de cât datorია. Nu amū făcutū de cât a apăra la bătrânețe, ceea ce amū apărătū din tinerețe: *drepturile și neatârncarca țerei mele !*

Din partea guvernanțilorū nostrii, în adevēru, când eramū încă represintantū în Paris, mi s'a șoptitū la urechiă, că trebuie sē fimū fōrte cumpăniți, fōrte prudenți în acéstă afacere, pentru că : *pisica nu prinde șōreci cu clopotul*. La acesta respundū cu unū altū proverbū : *cu clopotul se chiamă ōmenii ca sē scape casa de focū, ori de făcētori de rău !*

În conducerea afacerilorū esteriōre, în adevēru recunoscū că trebuiește multū tactū, multă prudință, multă abilitate : însă acéstă nu escluce fermetatea, sinceritatea, și mai ales *prevederea*. Unul din marii republicanī radicali ai Franciei, Louis Blanc, la unū banchetū ținutū în anul trecutū la Paris, a ȑisū aceste cuvinte, cari arū trebui sē fie catechismul politicū alū tuturilorū acelorū ce iaū asuprăși respunderea de a conduce destinatele unei națiuni :

«Suntū între republicanī unii cari facū politică, ȑiua cu ȑiua ; suntū alții cari se refusă de a sacrifica espedientelorū

și intereselor trecătoare principiile și interesele, permanente preferind *ast-fel cele ce dură la cele ce trecă*.

«Eă aparțină acestoră din urmă ; acestia aă dreptate de a nu pune tătă înțelepciunea loră în acăstă maximă de jupă-nesă de casă : *fie cării dăle tréba sa*, fără a se îngrijă de a doua dă.

«Acestia aă dreptate de a gândă, că o politică care plutescă în voăa întâmplărilor dălnice, și nu are busolă, este o politică de aventură.

«Acestia aă dreptate de a cugeta că : *a guverna*, în marea putere a cuvântulă, *însemnéză a prevedea*.»

Dacă déră în genere a guverna este a *prevedea*, apoi *prevederea* trebuie măi cu deosebire, să fie însuși sufletul dirigerăi afacerilor năstre esterăre, și din nenorocire, numai *prevederea* n'a *presidată* la guvernarea acestora.

În de afară de provocarea ce de la tribuna Senatulăi mă-a fostă făcută onorabilul senatoră Ion C. Brătianu, o considerațiune de ună ordină multă măi superioră mă-a impusă datoră de a da la lumină acăstă scriere. Amă dăisă că numai prin *instinctă națională*, tătă națiunea vorbesce și se îngrijescă de cestiunea Dunării, ca de ună mare pericolă națională. Toți acei cetățeni însă cari nu vorbescă limbă străină, prin însuși acăsta suntă puși în neputință de a cunăosce starea legală a cestiuniă, fa-sele prin cari cestiunea a trecută, testele protocoloră și tractatelor cari-i regulăză condițiunile internațională. În adevără, în anul trecută diarele romănescă aă vorbită multă de acăstă cestiune, aă

desceptatŭ și întreținutŭ spiritul publicŭ asupra pericolelorŭ ce o înconjură! S'aŭ publicatŭ câte-va articule chiar importante. Însă, însuși protocoalele comisiunii europene din Galați nu s'aŭ publicatŭ de *Binele publică*, de cât în resumatŭ.

Studiile complete și deplinŭ luminătore publicate de *Indépendance roumaine*, suntŭ scrise în limba francesă, și prin însuși acesta aŭ rămasŭ necunoscută celei mai mari părți a cetitorilorŭ români.

Și aci suntŭ datorŭ a provoca recunoștința publicului românŭ pentru acestŭ diarŭ, carele celŭ d'ânteiŭ a publicatŭ *anteproiectul* pretențiunilorŭ austro-ungare în privința Dunării, — de la care lŭ-a împrumutatŭ chiar marele diare europene — și care prin acesta, atât în țeră cât și în străinătate, a datŭ strigătul de alarmă asupra acestorŭ pretențiuni.

Scierea d-lui V. Boerescu : *Mémoire sur l'exécution de l'article 55 du traité de Berlin*, Vienne 1880; o altă scriere datorită érași unei pene oficiali și sub-ministeriali : *Les traités de Vienne, de Paris et de Berlin, et leurs dispositions relatives à la liberté de la navigation sur le Danube. Mémoire par C. Dominé de Feret. (1) Paris 1880*, — aceste ambe scrieri suntŭ érași în limba francesă. Multe alte publicațiuni cari tratéză cestiunea Dunării *pro* și *contra*, suntŭ

(1) Acestŭ nume ascunde numele unui ministru românŭ acreditatŭ în străinătate lîngă o curte de a doua mână. Scierea apără cabota-giul.

asemenea concepute în limbă străină. Între acestea voiă cita cu deosebire importanta lucrare a fostului ministru franceș, d. Ed. Engelhardt, *cunoscută Gălăteniloră*, și care — de și nu mă unescă cu concludsiunea sea, — arată asemenea fôrte lămurită importanța cestiunii; ea a apărută în *Revue critique de législation et de jurisprudence* tom. X. N. 1, Janvier 1881. (Paris M. A. Cotillon et Cie). Voiă mai cita o escelentă lucrare asupra cestiunii Dunării, datorită unei pene semioficială de aici, basată în parte pe memoriul meă No. 1, și publicată în anul trecută în *Nouvelle Revue*. (1)

În lipsă de tôte aceste scrieri în limbă străină, îmi place a crede că acestă a mea lucrare va îndeplini lacuna, și că ast-fel publicul română va putea cunôsce protocoalele și testele de tractate cari formeză starea legală a cestiunii Dunării, și a aprecia patriotismul și inteligința ce palatul Blaramberg a pus spre a ne aduce la... *Comisiunea mistă* și la protectoratul Austro-Ugară asupra marelui nostru fluviă.

Și acum. după tôte cele espuse de mine despre neînțelegerile ce aă urmată între guvernul domnului Ion Brătianu și între mine, în privința modului

(1) Acestei necunoscințe a *stării legale* a cestiunii Dunării, din partea publicului română, se datoresce că în ședința Senatului din 24 Maiă anul trecută, și în alte adunări ulterioare, fostul ministru de cesterne a putută avea cutezanța de a vorbi *veră* și *uscate*, în cestiunea Dunării, fără ca ăsele sële să provôce indignațiune generală. Elă a profitat de acestă necunoscință, spre a se încerca de a scusa adhesiunea sea la crearea comisiunii miste, revelând că în privința acesta a dată guvernului austriacă chiar *ună pro-memoriă în scrisă*.

de apărare a Dunării noastre și despre poftele nesățioase ale unui din puternicii noștri vecini, cetitorii mei vor fi în dreptul de a mă întreba : care socotescă eu că va fi viitoarea soluțiune a cestiunii Dunării, după multele greșeli ce s'au comisă doi ani de-a-lungul, în anii 1880 și 1881.

Patriotismul îmi impune datoria de a'mi face iluziuni și de a spera încă, iluziuni pe cari negreșită că toți românii 'și le fac, și chiar dd. ministrii !

Recea judecată însă mă conduce la un alt rezultat. *Comisiunea mistă, sub președința permanentă a Austriei, astăzi acceptată de toate puterile, și de însuși România, este un fapt de o importanță capitală, ea este însuși rezolvarea cestiunii în favoarea Austriei !*

Tote cele-lalte puncturi nu sunt de cât accesorii, cari întru nimic nu schimbă fondul cestiunii perdue.

Fie ca să se recunoască tuturilor membrilor acestei comisiuni miste dreptul de a apela la comisiunea europeană, său la un Comitet ales din senul ei, după propunerea domnului V. Boerescu ;

Fie ca să se mărginească acestu dreptu de apelu numai pentru cestiunile de principu său să se întindă și pentru afacerile de administrațiune ;

Fie ca după propunerea domnului Barrère delegatul francesu în Comisiunea europeană, votul preponderant al Austriei, să fie înlocuitu prin votul unui comisar delegat din senul comisiunei miste ;

Fie ca după acéstași propunere acestu comisar

delegatŭ sŕ fie numitŭ dupŕ ordinul alfabeticŭ alŭ puterilorŭ represintate în comisiunea dunăreană prin delegaŭi, sŕŭ sŕ fie trasŭ la sorŭi ;

Fie ca acestŭ delegatŭ, destinatŭ a funcŭiona în comisiunea mistă ca alŭ cincelea membru, avŕnd ast-fel a înlătura paritatea de voturi ŕi votul preponderantŭ alŭ preşedinŭei; fie, dicŭ, ca acestŭ delegatŭ sŕ albă a se schimba din anŭ în anŭ, sŕŭ din şŕse în şŕse luni, precum acŕstă cestiune se agitŕză între puteri,

Faptul pozitivŭ este, că Austro-Ungaria a dobînditŭ în apele Dunării bulgaro-române poziŭiunea de statŭ riveranŭ, poziŭiune excepŭională ŕi privilegiată, pe care de mai multŭ de douŕ-deci-ŕi-cinci ani o urmăria, fără succesŭ !

Faptul pozitivŭ, ŕi pentru România sdrobotorŭ, este că de acum cestiunea Dunării, ori-cum se va otari, va fi pentru guvernŭ, pentru camere, pentru naŭiunea română întregă *obiectivul* tutulorŭ îngrijirilorŭ nŕstre, tutulorŭ neînŭelegerilorŭ ŕi complicaŭiunilorŭ nŕstre cu Austro-Ungaria. Dacă numai convenŭiunea comercială ce avemŭ închiăiată cu cabinetul de Viena, ne causŕză atâtea supărări ŕi atâtea pagube, ŕi ne absŕbe tŕtă activitatea ministerului nostru de externe, ŕi a atătorŭ alte autoritaŭi, ce va fi când în tŕte cestiunile, în tŕte interesele privitŕe la Dunăre, în fine în tŕtă vieŭa nŕstră dunăreană, noi pururea ŕi neapăratŭ ne vomŭ vedea, ne vomŭ înilni faŭă în faŭă cu Austro-

Ungaria, priimită de noi ca stat riveran și cu dreptul de a se amesteca în apele noastre, chiar și cu dreptul de apel!

Încă câte-va cuvinte, și voi sfârși. Lucrarea mea are s'mi stîrnescă asupra capului multe furtuni și fulgere, atât în lăuntru cât și afară. În lăuntru mi se va arunca imputarea aruncată și d-lui Callimaki Catargi, p'ote mi se va aplica și legea penală ce și este la ordinea d'ilei, că am lipsit datoriei profesionale, că am *dăscoperit secrete de stat*. Nici d-l Catargi, nici eu, n'am destăinuit nici un secret de stat, afară numai dacă *necapacitatea și lipsa de prevedere* a acelor ce au fost chîamați de a apăra acest mare interes al României, *trebuie să a fi trecute între secretele de stat*.

În de-afară, adică în Austro-Ungaria, voi fi acusat că servesc politica stelei Nordului, cum mi s'a dîș de la banca ministerială. În adevăr gazelele jidovesci din Viena au obiceiul de a califica de Rus pre orî ce Român nu voesce a fi Austriac s'eu Ungur. Aceste gazete nu pot pricepe că în *România pot fi și Români*.

Hei bine, eu sînt român, fac parte din numărul acelor omeni, cari în tinerețile lor au lucrat la sdrobirea protectoratului politic al Rusiei, și cari la bătrînețe nu pot a se otări de a priimi protectoratul *economic* al Austriei, după mine tot atât de periculos, ca și cel d'întîi, și p'ote și mai mult

Combătând din totă ânima și din toate puterile ce mi-au mai rămasă încă încercările guvernului austro-magyară de a ne domina economică, de a intra în viața noastră politică, comercială, socială; de a se însinua în toți porii organismului nostru, credă că îmi face datoria de bun român, credă că îmi împlinesc o datorie către acele generații energice și generoase cari cu lungi trude și sacrificii, au făcut România de astăzi. Credă că tot prin această îmi împlinesc o datorie de conservare către urmașii noștri, apărându-le și conservându-le o țară liberă și de-sine-stătătoare.

Când miniștrii, când oamenii de stat ai Austro-Ungariei pună totă stăruința, întrebuințază toate resursele inteligenței și activității lor, pentru a mărită otarele patriei lor, pentru a-î întinde influința peste aceste otare, ei prin această își împlinesc datoria lor de buni, bavi și demni de totă lauda cetățeni austriaci sau magyari!

Dee-ni-se voia să ne facem și noi datoria de cetățeni români!

Nu se caute dără în îngrijirile noastre, în sforțele noastre de apărare, altă mobilă de cât acel simțiment care bate în ânima fie-cărui om, care astăzi arde viu în peptul pînă și al selbaticilor : *iubirea pămîntului stremșecă*, apărarea drepturilor, intereselor și independenței sële.

Cei vechi ne spună că un copil mut, vedându-și muma amenințată de a fi străpunsă pe ne-

sciute de unû făcătorî de rele, ce deja rădicase sabia, găsi în iubirea sea către ceea ce 'i dase vieța, puterea de a rumpe băerile cu cari natura îi legase limba, și ast-fel strigă : *feresce-te mamă dragă*.

Așa facemû și noi; când ne vedemû amenințată pre muma noastră comună, în ceea ce 'i face însuși vieța, când vedemû că ni se pregătesce luarea Dunării, strigămû și noi patriei noastre, și din toate forțele glasului nostru : *Feresce-te mamă dragă*.

Fine.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ERRATA

<i>pag.</i>	<i>rîndul.</i>	<i>în locu de :</i>	<i>citesce :</i>
3	21	Serbie	Serbiei
4	17	constată	contestă
5	21	VI	IV
6	28	proponderantă	preponderantă.
9	18	inspectatorului generală	inspectorului generală
11	2	sprijini	sprijini
19	17	instituțiunile	instituțiunii
21	7	Gongresul	Congresul
34	17	percurgă prin diferite	percurgă diferite
34	26	însoțiți	însoțite
40	13	umanimă	unanimă
41	8	tru percursul	pentru percursul
48	28	sistemul	interesul
75	10	liberală	liberală
75	11	1880	1881
82	6	priimise	priimiseră
129	28	din a garanta	de a garanta
130	30	din ^{12 Martiu} 28 Fevruariu 1881	din ^{24 Fevruarie} 8 Martiu 1881
139	26	alte adunări	alte adunări

